יום ו' ח' בטבת תשמ"ז 9.1.87

„דם חדש ליהדות"
דו"ח אברמוביץ'
מוטה: המערך מחזיק את הליכוד בשלטון
חולה איידס נאבק במוות
הנוצרים מחלקים דרכונים למחבלים
סאטירה

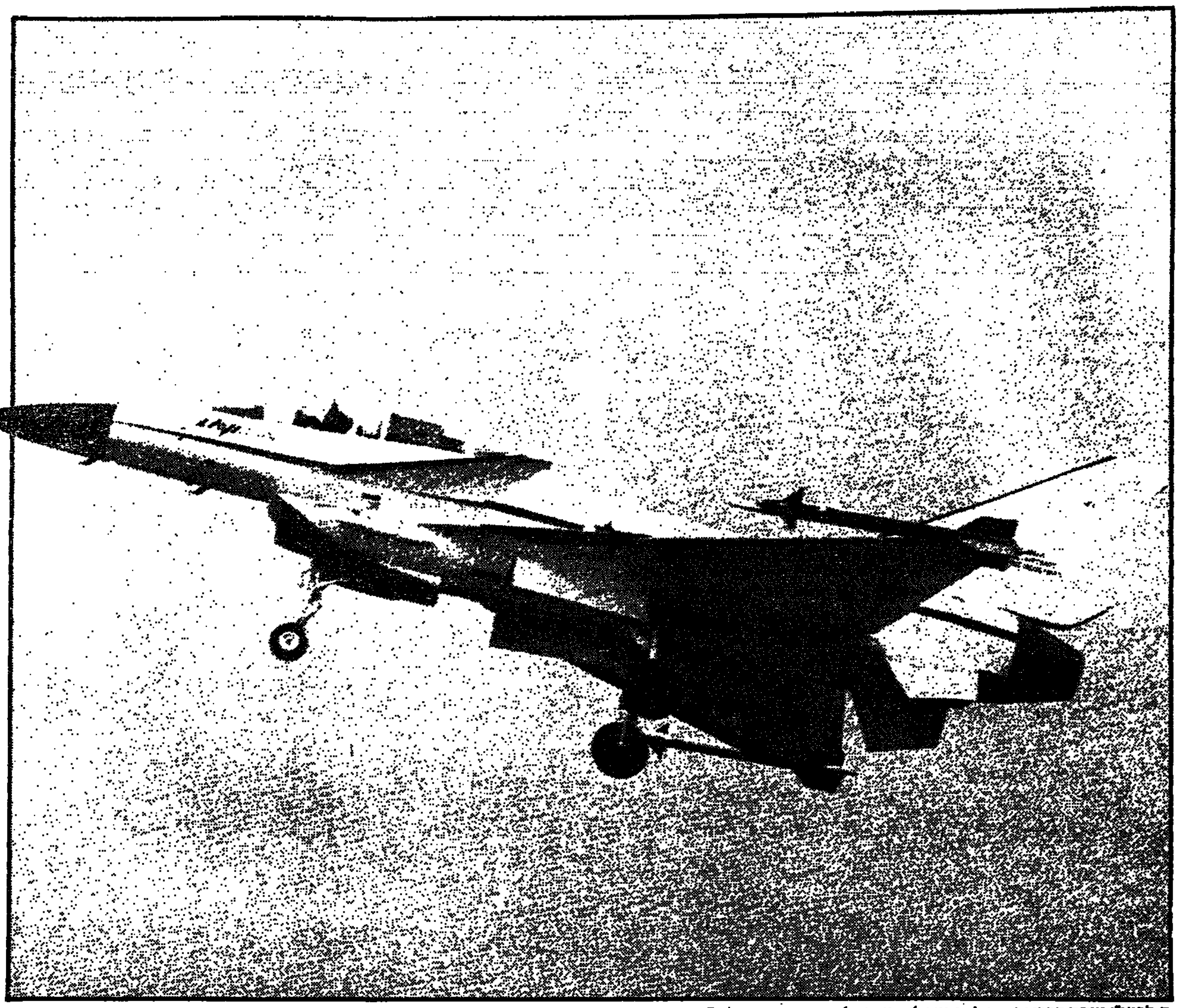

ה„לביא": טיסת הבכורה – חיל האוויר לא יוותר על „ההפתעות החכמות"

זקהיים: „הצעות שאי־אפשר לסרב להן"

מאת דן ארקין

הצוות האמריקני, בראשותו של ד"ר דב זקהיים, הכין שיעורי בית ביסודיות. במסמכים שהביא השבוע לארץ נכללים חמישה דגמי מטוסים המועמדים לשמש חלופה למטוס ה„לביא". על גבם של מטוסים אלו בנו האמריקנים 19 „מודלים של וריאנטים", תוך שילובים שונים של יחסי ייצור, הרכבה ורכישה של מטוסים – בין ישראל לארה"ב.

בעבר הלא רחוק התחננה ישראל שארה"ב תאפשר לה להקים קו ייצור של מטוסי אף־16 בתעשיה האווירית. האמריקנים התנגדו אז התנגדות נמרצת. והנה היום הם מסכימים שישראל תייצר בתעשיה האווירית שלה מטוסי אף־16. זו אחת החלופות הרציניות, שנשא בתיקו ד"ר זקהיים, כשהגיע השבוע לארץ במטוס מנהלים קטן של ממשלת ארה"ב.

„כאשר חיל האוויר הזמין במפעלי ג'נראל דיינמיקס את 75 מטוסי אף־16 הראשונים, כבר היו בתעשיה האווירית ידע ומערכות אלקטרוניקה־אביוניקה מתקדמים ומתוחכמים מאלו שהיו מותקנים במטוסי ה'כפיר'. אלו היו הפיתוחים הראשונים, בדרך למטוס הלביא. רצינו מאוד או שבמטוסי אף־16 יהיו מותקנות מערכות אלו, כדי שבמטוס החדש של חיל האוויר יהיו 'הפתעות חכמות', שהן כה חיוניות לשמירת עליונותנו בזירה. רצינו שג'נרל דיינמיקס יכניס מערכות כאלו במטוסי אף־16 המיועדים לנו. היצרן האמריקני דרש אז 45 מיליון דולר, רק כדי לפקח על הפרוייקט של הכנסת המערכות הישראליות בגוף המטוס האמריקני. כן דרש סכום של 220 מיליון דולר בעד הפרוייקט כולו והודיע שתהיה דחייה של 18 חדשים במועדי ההספקה, עד שיוכנסו הקופסאות הישראליות בגופו של אף־16. הרעיון נפל, לא בוצע", מספר גבריאל גידור, לשעבר מנכ"ל התעשיה האווירית.

והנה היום מציע זקהיים שישראל תייצר מטוסי אף־16 ותכניס בהם את כל התיחכום שפותח עבור ה„לביא".

בכך לא מסתיימת הנדיבות האמריקנית: ישראל טוענת שהפסקת פרוייקט ה„לביא" כרוכה בתשלום של יותר מ־400 מיליון דולר, דמי הפרת חוזים עם יותר מ־100 חברות ומפעלים ישראליים ואמריקניים העוסקים ב„לביא"? בבקשה, והאמריקנים מוכנים לכסות את הסכום הזה.

זאת ועוד: בשביל עיסקת הקנייה של 75 מטוסי אף־16 הראשונים, משלמת ישראל כשלושה מיליארדי דולר, כלומר כ־40 מיליון דולר לכל מטוס, כשהמחיר כולל חלפים. והנה, עכשיו מציעים האמריקנים כאחת החלופות, לקנות בארה"ב מטוסי אף־16 ב„תנאים מועדפים" ובזול, דהיינו במחיר של כ־15 מיליון דולר למטוס.

מה פשר הנדיבות האמריקנית?

במערכת הבטחון ובתעשיה האווירית מודאגים מכך. שהחלופות שד"ר זקהיים הביא בשמו של שר ההגנה כספאר ויינברגר והפנטגון, נושאות אופי של „הצעות שאי־אפשר לסרב להן" ושהוגדרו על ידי אחד המשתתפים בשיחות עם זקהיים כ„חונקות אותנו מרוב טוב ומרוב דאגה לבטחון ישראל ולשלומה".

האמריקנים נשמעים כאומרים: תקבלו מה שאתם רוצים, כסף, מטוסים, תנאים מועדפים – רק הפסיקו את פרוייקט ה„לביא", אל תייצרו את המטוס הזה.

אין ספק שהחשבון שעושים האמריקנים הוא נכון ומעורר ספיקות באשר ליכולתה של המדינה לשאת בעול פרוייקט ה„לביא". הנה החשבון: הסיוע האמריקני השנתי לישראל הוא 1.8 מיליארד דולר. שר הבטחון יצחק רבין קבע לתעשיה האווירית „גג" של 550 מיליון דולר לשנה לייצור ה„לביא". זקהיים טוען שסכום זה איננו די וכי עלות הייצור עלולה להגיע למיליארד דולר לשנה ואולי יותר. אחרי ניכוי מיליארד הדולרים לפרוייקט ה„לביא", יישארו 800 מיליון דולר לכל צרכיו האחרים של צה"ל וזו עלולה להיות פגיעה קשה ובלתי נסבלת ברכש של זרועות הבטחון, לרבות חיל האוויר, שאינו „מתפרנס" רק ממטוסי „לביא".

היום כבר מודים בתעשיה האווירית, כי הסכום שהקצה שר הבטחון, 550 מיליון דולר לשנה, אין בו די, וכי לפחות בשנות הייצור הראשונות הוא יגיע ל־700 עד 800 מיליון דולר לשנה.

מסקנה בלתי נמנעת: אין כסף בשביל ה„לביא" – או שמדינת ישראל תיאלץ למצוא מקור למימון הנדרש הזה.

גם חסידי ה„לביא" מודים היום, כי הכסף הזה חייב לבוא ממקורות ישראליים. אם תוסיף המדינה לדבוק בהחלטתה להוציא לפועל את פרוייקט ה„לביא", היא חייבת להוכיח לידידיה שמעבר לים, כי משלם המיסים הישראלי גם הוא שותף בייצור המטוס. אי־אפשר לצפות מהאמריקנים שיתנו את כל הכסף, כאשר הם קוראים בעתונות על פיצויי ארנסט יפת, משכורות „אגד" ועלייה בצריכה.

אולם רשימת החלופות, שהביא עמו ד"ר זקהיים השבוע, הוגדרה על ידי אחד המשתתפים בשיחות כ„לא חדשה, נעדרת הפתעות, רשימה שניתן יהיה בנקל להשיב לכל אחד מסעיפיה".

כמה מהחלופות יורדות מיד מן הפרק והוגדרו כ„מסך עשן":

● מטוס אף־18 (HORNET) מתוצרת מקדונלד דוגלאס הוא מטוס דו־מנועי יקר, שנועד לצי האמריקני ואיננו מתאים למשימות ה„לביא".

● מטוס ה„הארייר" (AV-8-B) מיוצר בשיתוף מקדונלד דוגלאס ובריטיש ארוספייס, נועד לחיל הנחתים, המארינס. ה„הארייר" הוא מטוס תת־קולי, ללא מכ"ם משוכלל ואיננו עונה על אחת המסלות העיקריות של ה„לביא", שהיא חדירה מהירה מאוד, בגובה נמוך, לתקיפת מטרות קרקע. ההוראה האנכית של ה„הארייר" איננה יתרון בשביל חיל האוויר הישראלי.

● קניית עוד מטוסי אף־15, שאף הוא אינו עונה על מטרת ה„לביא", שאיננו בא במקום מטוסי אף־15 ואף־16, אלא בנוסף להם. האף־15 הוא מטוס דו־מנועי יקר מאוד, המיועד לשמור על עליונות אווירית בקרבות אוויר־אוויר. חיל־האוויר ישאף תמיד להיות מצוייד במספר מצומצם של מטוסים אמריקניים אלו.

„אין שולחים אף־15 לתקוף בית של מחבלים במחנה פליטים ליד צידון. זה כמו לשלוח מרצדס להוביל חבילות של בית מסחר", אומר אחד המומחים. לעומת זה, ה„לביא" מיועד לזה וכן למתן סיוע לכוחות הקרקע בעת מלחמה.

לדעת משתתפים בשיחות, „מסך העשן" של החלופות מסתיר את אחת משתי הכוונות האמריקניות האמיתיות: או שישראל תקנה כמות גדולה של מטוסי אף־16, או שתייצר מטוסים אלו בתעשיה האווירית שלה, ברשיון אמריקני, כפי שעושות מדינות לא מעטות בעולם כיום.

ראשי פרוייקט ה„לביא" קובעים כי ייצור אף־16 ידרוש פיתוח והכנת תשתית שימשכו, לפי הערכתם, כשנה וחצי. חיל האוויר לא יוותר על ה„הפתעות החכמות", שהוא מכין לאויבי ישראל. אין מדובר בהכנסת „קופסאות שחורות" של אלקטרוניקה־אביוניקה ישראלית לאף־16 האמריקני, הם אומרים.

> במערכת הבטחון ובתעשייה האווירית מודאגים: „ההצעות האמריקניות חונקות אותנו מרוב טוב" □ מאחורי הקלעים של ההתנגדות ל„לביא" גם תעשיית המטוסים האמריקנית □ בתעשייה האווירית מודים, כי הסכום שהקציב רבין – 550 מיליון דולר לשנה – לא יספיק □ המסקנה: אין כסף בשביל ה„לביא" □ יתכן שהפתרון טמון בכניסת מפעל המטוסים האמריקני „גרומאן" לשותפות בפרוייקט

ה„לביא" פותח ונבנה על בסיס איפיונים של חיל האוויר הישראלי, הכוללים אמצעי הגנה מעולים לטייס ולמטוס – נגד טילים, מטוסי אויב סוניים, אמצעי הגנה אלקטרוניים, גלאים (סנסורים) שונים ומשונים, טכנולוגיות מתקדמות של מבנה אנטנות, שיטות שרידות ורישות, מהירויות חישוב של מחשבים שה„לביא" עמוס בהם, מערכות קירור, חימום, דיזום, העברת דלק – על כל אלה נועדה לענות חכמת ה„לביא".

כל המערכות הללו משולבות ב„לביא", בגופו, בכנפיו ובכל מערכותיו ותת־מערכותיו. זו מלאכת מחשבת שהושקעו בה במשך שש שנות הפרוייקט מאמץ שיכלי אדיר והון עתק ולא בנקל ניתן „לשתול" את הטכנולוגיות הללו בתוך גופו של מטוס אחר.

כל הטכנולוגיות הללו אינן דרושות לתעשיה הנדרשת להרכיב מטוסים מתוצרת זרה. לייצר ברשיון או להרכיב בתעשיה האווירית, פירושם נסיגה טכנולוגית לתעשיה הישראלית, אובדן פרנסה למדענים ולמומחים ומתן תעסוקה רק למי שיורשים לקבל מארה"ב „קיטים" מורכבים של חלקים ולהרכיבם בארץ. אלה שראו את מסמך החלופות של ד"ר דב זקהיים מעידים, כי הצוות האמריקני לא הביא עמו פתרון שלם ומלא להעדר תעסוקה, כתוצאה מביטול פרוייקט ה„לביא".

אשר לקניית מטוסי אף־16 בארה"ב, יש הסבורים שאף־16 יהיה אמנם זול מה„לביא", אך ההבדל איננו שווה בכל הנזקים הכרוכים בהפסקת הפרוייקט.

מומחים מזכירים כי אפילו נוקבים האמריקנים ב„מחיר מציאה" לאף־16, הרי ישראל כבר שילמה טבין ותקילין בעד הכנת כל התשתית למטוסים אלו בחיל האוויר, כאשר נערכה לקליטתם לפני שנים. כלומר, גם אם תקבל ישראל אף־16 זול, הרי היא כבר שילמה או מוסיפה לשלם בעד כל מה שדרוש סביב המטוס, כדי להפעילו על ידי חיל האוויר.

שר הבטחון ביקש השבוע, בעת שהתנהלו השיחות עם המשלחת האמריקנית, להימנע מהשמעת דברי ביקורת אישיים נגד ד"ר זקהיים. היו שמועות שבתחילה סירב רבין לנהל שיחות עם הפקיד הנושא תואר של עוזר סגן שר ההגנה, אלא שזקהיים הביא עמו מכתב מה„בוס", שר ההגנה כספאר ויינברגר, המבהיר שזקהיים מייצגו אישית.

אין זה מונע מאחרים מבני שיחו של הדוקטור דובר העברית מוושינגטון, להביע תחושות שלמרות שהוא מייצג נאמנה את הבוס שלו, ואפילו רוחש ד"ר זקהיים דאגה אמיתית וכנה לבטחון ישראל, הרי ברקע ומאחורי הקלעים פועלים בוושינגטון מאמצי שתדלנות רבי עוצמה של תעשיית המטוסים האמריקנית.

ישראל היא אחת הלקוחות הטובות בעולם למטוסי קרב. כמה מדינות קונות מאות מטוסים? והנה, מפתחת לה ישראל מטוס שבו טכנולוגיות מהמתקדמות ביותר בעולם, כאלו שהאמריקנים חולמים עליהם היום לגבי מטוסי העתיד שלהם (ה־ATF), ואת הפרוייקט הזה מכסה משלם המיסים האמריקני. הטוענים כך מסכימים שיש כאן עילה למורת רוח.

את התשובה לטיעונים אלו ואחרים יתן הקבינט בעוד חודש־חודשיים, אחרי שיסיים לבחון את החלופות של ד"ר זקהיים. חברי הקבינט יאלצו לקבל החלטה קשה וגורלית האם להפסיק או להמשיך בפרוייקט ה„לביא".

יתכן שהפתרון טמון בעתיד השותפות של מפעל המטוסים האמריקני „גרומאן". מפעל ענקי זה הוא קבלן המשנה של התעשיה האווירית לייצור הכנפים והזנב של ה„לביא". אב־טיפוס מספר 1 של ה„לביא" המריא לשמים השבוע, כשהוא פורש כנפים מתוצרת „גרומאן".

זה כמה חדשים מתנהלת בהנהלת מפעל זה עבודת מטה של צוות בן 25 מומחים, האמורים להחליט אם להמליץ בפני מועצת המנהלים של „גרומאן", על כניסה לשותפות פעילה בפרוייקט ה„לביא".

ב„גרומאן" מתייחסים בהערכה לפרוייקט הישראלי. במפעל יש שאינם פוסלים על הסף יצוא של ה„לביא" ומכירתו ללקוחות שאינם חיל האוויר הישראלי. בימים אלה בודקים גם ב„גרומאן" חלופות – אולי ייצור חלק מהמטוס בארה"ב, כדי לקהל על ישראל במימון הייצור. בודקים גם אפשרויות להשקעות גדולות בפרוייקט.

נציג „גרומאן" בישראל, לארי קלנוד, אמר ל„מעריב", כי נערכת „בדיקת כדאיות עיסקית" של שיתוף פעולה על בסיס עיסקי טהור ו„ללא סנטימנטים", אולם תוך הערכה רבה לפרוייקט הישראלי.

במערכת הבטחון, במינהלת תכנית „לביא" (מת"ל) ובתעשיה האווירית, ממתינים בדריכות להחלטה שתתקבל ב„גרומאן". שותפות עם המפעל היוקרתי עשויה לצמצם במידה ניכרת את ההזדקקות למימון ישראלי לייצור הסידרתי של מטוסי ה„לביא".

ההחלטה להפסיק את פרוייקט ה„לביא" (אלפי עובדים בתעשיה האווירית ובנותיה) היא עניין קשה לממשלה. ההשלכות של הפסקת הפרוייקט אינן רק טכנולוגיות, אלא גם חברתיות, תעסוקתיות ופוליטיות.

נראה שהקבינט יתלבט בחדשים הקרובים במציאת מקורות מימון ותעודת ביטוח פיננסית, להמשך הפרוייקט, בטרם יוחלט להניף עליו את הגרזן. יש הסבורים כי יתכן שהמפתח טמון בהחלטות שיתקבלו בחדשים הקרובים בהנהלת „גרומאן" וכי משם יבוא המענה לחלופות של ד"ר זקהיים.

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

דוד קליין ושושנה מילר: „אסור לנו לשכוח שתפקיד היהודים הוא תיקון עולם" („דנוור פוסט", מיוחד ל„מעריב")

„נשואי תערובת הם דם חדש ליהדות"

הרביי דוד קליין, שגייר את סוזי מילר: חתונה יהודית – גם אם אחד הצדדים הוא נוצרי – היא חנוכת בית יהודי: הצד הנוצרי ישמור על הגחלת

מאת רן דגוני,
סופר „מעריב" בניו־יורק

לפני כשבועיים טילפן יהודי נרגש למשרד „מעריב" בניו־יורק. „יש לי סקופ בשבילכם. דוד קליין, שגייר את סוזי מילר, עורך נישואי תערובת. הוא מחתן יהודים עם גויות. שלא נדע".

המטלפן הקפיד לא לכבד את קליין בתואר רב, אף על פי שנשוא דבריו הוא בוגר סמינאר לרבנים ומכהן כמנהיג רוחני של קהילה רפורמית גדולה, בעיר קולורדו־ספרינגס.

רביי קליין, אדם שקט, בעל קול רך, לא נשמע מופתע. כן, הוא עורך, עורך ויערוך נישואי תערובת. לדעתו, נישואי תערובת הם משימה רבנית, כמשימות אחרות. בשבילו, משפחה מעורבת אינה סוף העולם. להיפך. בדרך כלל, מעז יצא מתוק.

לישראלי חילוני, שדמות הרב מצטיירת בתודעתו כדמות הרבנים פרץ וגורן, ייראה דוד קליין כרבי מעולם אחר – לא מפני שאינו חובש כיפה, לא מפני שהוא נוסע בשבת ואף לא מפני שהוא מסכים להעמיד חופה ליהודי ונוצריה או להיפך, אלא מפני שאינו „רב של הלכה", כדבריו.

קצת קשה לראות אדם כקליין מחולל משבר ממשלתי בישראל, במרחק אלפי קילומטרים מעירו היפהפיה, החוסה בצילם של הרי הרוקי המושלגים. הרביי הרפורמי, שגייר את סוזי מילר לפני ארבע שנים, לא העלה על דעתו, שבחותמו על תעודת הגיור הוא טומן זרעי משבר בירושלים. אך לוא ידע, לא היה איכפת לו. הוא מרוצה שפרץ הלך. יש לו סיפוק, שתרם משהו להתפטרות רב מממשלה בישראל.

„אני מברך על התפטרות הרב פרץ", אמר קליין בראיון ממשרדו בבית כנסת „שלום". „התפטרות היתה כורח המציאות. או שהוא רב או שהוא שר. שני התארים סותרים זה את זה. רב אינו צריך לתת הוראות. הוא יכול לייעץ. צרתם של הכוחות הדתיים בארץ היא, שיש בכוחם לאכוף רצונם על בני אדם – וזו בעיה גדולה. ישראל נמצאת בתהליך של איראניזציה.

„אם ישילו הדתיים בישראל את הקליפה הפוליטית שלהם, יוכלו הרבנים להתמקד במה שחשוב באמת: מה שבלבו של אדם. יתכן – הלוואי שאצדק – שהתפטרותו של פרץ היא צעד בכיוון הנכון של הפרדת הדת מהמדינה" – אומר הרביי של „טמפל שלום".

לא יהיה זה הוגן לייחס לדברי קליין נאיביות פוליטית בגלל דבריו. לכל היותר אפשר לומר עליו, שלא נצרב מלהטה של הפוליטיקה הישראלית. כמי שחונך על החוקה האמריקנית, המקפידה להפריד בין דת למדינה, הוא אינו מסוגל להבין את מאבקי הכוח הדתמוניים של המפלגות הדתיות בזירה הישראלית. בשביל קליין – ומאות עמיתיו בתנועה הרפורמית – דת היא עניין שבלב, לא כל כך של מוח ובוודאי לא של כוח.

„נראה לי שבמאבק על צורות גיור, על הכשרות של רב זה או אחר, על תעודות הזהות של גר או גיורת, אנו צפויים לסכנה, שנאבד את הדבר החשוב – מסורת היותנו יהודים. אסור לנו לשכוח, שתפקיד היהודים הוא תיקון עולם, כלומר לסייע בהשגת שלום וצדק" – הוא אומר.

את סוגיית נישואי התערובת אין רביי קליין בוחן דרך משקפי האורתודוכסיה, אך מלבטים קשים אין הוא פטור. נישואים בין יהודים ללא יהודים הם „ניסיון קשה ומכאיב. לא אחת אני מסרב לחתן בני זוג מעורבים, אבל האמת היא – אף על פי שקשה לי לאומרה – שנוצרים המתחתנים עם יהודים, הם בבחינת דם חדש ליהדות. כואב לי לומר זאת, אך חוששני שזו האמת", מרגיש הרביי.

לדעתו, נישואי תערובת אינם תולדה של מפגש אקראי בין יהודיה ללא יהודי או להיפך, אלא פרי החלטה בתת־המודע. „יהודי שנושא נוצריה לאשה, עושה כן בגלל שנאה עצמית או רגשות שליליים כלפי היהדות", אומר קליין, „בדרך כלל יש ליהודי כזה מעט ניסיון יהודי. לרוב, התודעה היהודית היחידה שלו היא הבר מצווה – וזו כמעט תמיד חוויה שלילית, בגלל האופי החומרני של המסיבה. בשביל יהודי כזה, נישואי תערובת הם דרך להימלט מהיהדות. אבל, גם נוצרי או נוצריה, שמתחתנים עם בת או בן זוג יהודים, לא קיבלו את החלטתם במקרה. דיברתי עם עשרות נוצרים, שביקשו לשאת בת או בן זוג יהודים. כולם ביקשו לדבר עם הרב. כולם סברו, שטוב וכדאי להתחתן עם יהודי. הדבר היה טבוע בהם עוד קודם שפגשו את בחיר הלב. כאן טמונה האפשרות לקיים בית יהודי. בשבילי, חתונה יהודית – גם אם אחד הצדדים הוא נוצרי – היא חנוכת בית יהודי. הצד הנוצרי ישמור על הגחלת היהודית. זה הדם החדש ליהדות".

רביי קליין מספר, כי הוא נוהג להיפגש עם בני זוג מעורב ארבע או חמש פעמים, קודם שהוא מגיע להחלטה אם להשיאם. לפעמים, כאשר נדמה לו שנישואי התערובת לא יניבו בית יהודי, הוא מסרב לערוך את החופה.

לדבריו, אבן הבוחן היא שמירת השבת. כמובן, הבית היהודי נוסח קליין, אינו דומה לבית היהודי שלנגד עיני עמיתיו האורתודוכסים. אין צריך לומר שהשבת הרפורמית היא שבת גויית בעיני היהודי הדתי.

„אני נוסע בשבת, בעיקר על אופניים" – אומר קליין – „לא הנסיעה חשובה, חשוב לאן נוסעים. מי שנוסע במכוניתו לבית הכנסת, להורים, לטיול בהרים – שומר את השבת. מי שמתבשם מיופי הטבע, מתקרב לאלוהים, גם אם הוא מגיע אל הטבע במכונית ביום השבת".

קליין אומר, כי הוא מציע לבני קהילתו ולנוצרים שלומדים אצלו לקראת גיור, לנסות לחוות את השבת. „מצווה מסויימת לא מוצאת חן בעיניך? – לא נורא. נסה מצווה אחרת. לבסוף תגיע אל השבת. אינני מתבסס על העיקרון ההלכתי שחובה לשמור את השבת בדרך זו או אחרת, מפני שאינני רב הלכתי", אומר קליין. „אני רואה את היהדות לא כמערכת של חוקים, אלא כדרך חיים, דרך שנועדה להנחות אותנו ליהנות מהחיים, להבין את העולם הסובב אותנו, לדעת מה יופי, להשתלב בחברה ובקיום כללו... מתוך התפיסה שלי היא, שעלינו לעשות דברים מפני שזה טוב, לא מפני שצריך".

במשך 25 שנות פעילותו השיא קליין עשרות זוגות מעורבים. לדבריו, „יש המון נישואי תערובת" בארה"ב, גם אצל האורתודוכסים. הוא מזדעזע מהרעיון לגייר את בן או בת הזוג הנוצרים קודם לנישואיהם. „זו מרמה. מי שמבקש להתגייר, חייב להיות שלם בלבו. השינוי חייב לבוא מבפנים, לא מכורח חיצוני כנישואין".

סוזי (לימים שושנה) מילר היתה מועמדת אידיאלית לגיור, כשהתייצבה לפני ארבע שנים במשרדו של רביי קליין. „היא חיפשה מענה לשאלות רבות. ביהדות נמצאו לה התשובות. עוד לפני שבאה אלי, הרבתה שושנה לקרוא. היא ידעה על היהדות, קודם לגיורה, יותר משיודעים יהודים רבים".

גיורה של שושנה מילר נעשה לפי כל הכללים, אומר קליין, החל בטבילה במקווה וכלה בקבלת עול מצוות. „כמובן, קבלת מצוות במובן הרפורמי, לא במובן של הרב פרץ... אך יהודי הוא יהודי. אין להבחין בין יהודים. זה אסור לגמרי".

כעבור זמן, נהפכה שושנה לחזנית של בית הכנסת „שלום". לדברי קליין, היא „נתנה את כל נשמתה... יש לה קול נהדר והיא אוהבת להתפלל. הצטערנו כשעלתה לארץ, אבל שמחנו בשמחתה".

השמחה, מתברר, היתה מוקדמת מדי. הרעש שקם בארץ סביב כשרות גיורה, אילץ את האשה, שפרטיותה חשובה לה, לחזור לארה"ב. למרות ההצהרות שברצונה לשוב לארץ, נודע שהיא מעוניינת לחזור ולקבל את משרתה כחזנית בבית הכנסת „שלום".

„איש במשרד הפנים או במשרד המשפטים לא בדק אם שושנה באמת יהודיה", קובל קליין, „רק פשפשו בציציותי, בדקו את התעודה שכתבתי. האם מישהו שאל אותה מה היא חושבת, מה היא יודעת על היהדות, מה יחסה לתורה, לשבת? השאלה היא, האם שושנה היא יהודייה לכל דבר. התשובה היא, ששושנה היא יהודייה כשרה במאה אחוזים. היא יהודייה עמוק בלבבה... אשה חזקה באמונתה ומעשיה ויכולה לשמש דוגמה לכל יהודי מלידה".

הרביי קליין יודע שתהום פעורה בינו ועמיתיו הרפורמים, לבין הרב פרץ ועמיתיו החרדים. אבל, לדבריו, יש תקווה. „לוא הייתי נמצא בבית כנסת יחד עם הרב פרץ, היינו מתפללים יחדיו ללא בעיות. לוא היה פרץ נושא דרשה, הייתי מעוניין לשמוע. יכולנו לשבת ולדבר ימים שלמים. לפי דעתי, יש לנו מהמשותף יותר משיש לנו מהמפריד. אסור לשכוח, ששנינו רבנים. שנינו למדנו אותה תורה.

„יש לי סיבות טובות לא לקבל את הסמכות של הרבנים האורתודוכסים. אני חושד במניעים שלהם", אומר הרביי, „הם עושים גיורי נוחות מהירים, כדי לפתור בעיות פוליטיות, אבל לא הייתי מנסה להוציא את האורתודוכסים מחוץ לחוק, כפי שהחרדים מנסים להוציא את הרפורמים מחוץ למחנה ע"י חוק „מיהו יהודי". הייתי נקלע לדילמה קשה, לוא הייתי צריך לחיות בישראל, שבה יש לאורתודוכסים כוח כפי שיש להם היום...

„מצד אחד חשוב לנהל מאבק, וכרב הייתי עושה זאת, אך כאורח מן השורה, הייתי אומלל בגלל העדר חופש הבחירה הדתי בישראל של סוף שנות ה־80. בכלל, לישראל יהיה טוב יותר, אם תחדל להאזין לרבנים, אורתודוכסים או רפורמים. שאלת 'מיהו יהודי' חרגה מכל פרופורציה. לדעתי, צריך לומר, 'אני יהודי, אתה יהודי, בוא נשתה קפה'".

ה„תאונה" של הרב פרץ

מאת יוסף חריף

לשר־הפנים, הרב יצחק פרץ, אירעה השבוע תאונת דרכים פוליטית. אחרי שתימרן את עצמו למבוי־סתום, הוא לא יכול היה לחזור בו ונאלץ להתפטר.

ראשית התאונה בעיתוי: מי ביקש ממנו להתפטר דווקא ביום ב' השבוע? וכי בית־המשפט העליון, שהורה לרשום את הגיורת הרפורמית, סוזן מילר, בתעודת־הזהות, כיהודיה, בלא כל תוספת, שיווה את עברה – קצב לו זמן לביצוע האקט המינהלי הזה? והלא משפטנים גורסים, כי „ששה שבועות" – ולאו דווקא חודש – הם זמן סביר לצורך פעולת הרישום.

שנית, מדוע הוצרך להתפטר, כדי להימנע מלחתום על תעודת זהות של הגב' מילר? מי זה אומר, שמסורת זו, ששר הפנים חותם אישית על תעודות־זהות, היא דבר מקודש? למעשה יכול כל פקיד, שהוסמך לכך, לעשות זאת.

הרב פרץ חייב את התבצרותו לאיש אחד – לעצמו. הוא לא העריך את המצב נכונה. רבים וגדולים ממנו שברו את הראש בפרשה זו של „מיהו יהודי" והפתרון לא נמצא עד היום. כל מה שהתבצע השבוע, כבר היה לעולמים והדבר לא נשתנה.

פרשת „מיהו יהודי" נולדה ב־10 במארס 1958, כאשר שר הפנים המנוח, ישראל בר־יהודה, הוציא הנחיה, שקבעה בין השאר כי: „כל אדם המצהיר בתום לב שהוא יהודי – יש לרשום אותו כיהודי ואין לדרוש ממנו כל הוכחות נוספות".

באותם ימים קמה סערה פוליטית גדולה, וכדי לשכך את זעמן של המפלגות הדתיות, ריכך ראש הממשלה דאז, דוד בן־גוריון, את נוסח ההנחיות וביוזמתו קיבלה הממשלה החלטה (ב־31.6.58) הקובעת, כי „אדם המצהיר בתום־לב, שהוא יהודי, ואינו בן דת אחרת, יירשם כיהודי...".

אולם השרים הדתיים ראו גם את הנוסח הזה כבלתי מספק מבחינת ההלכה והתפטרו מן הממשלה.

כעבור כמה חודשים פנה בן־גוריון לחמישים אישים יהודים, בארץ ובתפוצות, שכונו „חכמי ישראל", וביקש את חוות דעתם לגבי השאלה, כיצד לרשום ילדים מנשואי תערובת, שאמם לא יהודיה ואשר הוריהם מבקשים בכל זאת לרשום אותם כיהודים. תשובת רובם המכריע של החכמים חפפה את עמדת ההלכה.

שרי המפד"ל לא חזרו לממשלה, אלא כעבור שנה וחצי, לאחר שבוטלו הנחיות הרישום של בר־יהודה.

הנושא נשאר רדום כ־10 שנים, עד אשר התעורר מחדש, בעקבות פס"ד של בית הדין העליון, בענין רישום ילדיו של רס"ן בנימין שליט. בית המשפט הורה ברוב דעות, לרשום אותם כיהודים, למרות שאמם נוצריה סקוטית (שסירבה להתגייר).

שרי המפד"ל חזרו ואיימו שלא יוכלו לשבת בממשלה, כל עוד לא ישונה החוק ולא יובטח שמקרים כמו רישום ילדי שליט, לא יחזרו. מבוקשם ניתן להם ובחוק השבות (תש"ל – 1970) נקבע סעיף שעל פיו „יהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה, או שנתגייר".

המפד"ל ראתה בכך נצחון גדול, אבל עד מהרה התברר, כי שמחתה היתה לשווא. בהיעדר קביעה ברורה ומפורשת כי „נתגייר" הכוונה בהתאם להלכה, נפתח פתח ללגיטימציה של ה„גיור" הרפורמי ונולדה מחדש פרשת „מיהו יהודי", המעסיקה את הכנסת עד היום.

מני אז תובעים הדתיים, על מפלגותיהם, לתקן את חוק השבות, שייאמר בו „נתגייר כהלכה". התביעה נסמכת על הקביעה, המוסכמת על הכל, כי גיור הוא מושג הלכתי ועל כן חייב כל גיור להיות לפי ההלכה.

יש גורסים שאפילו היו מוסיפים לחוק את המלה „כהלכה", לא היה בכך כל ערובה שבג"ץ לא יציב סימן שאלה על מושג זה. מהי, בעצם, ה„הלכה"? מי מוסמך לקבוע ולפסוק?

שגיאתו של השר פרץ היתה אפוא בעיקר בכך, שלא למד מנסיונם של קודמיו. הבעיה, שהיא הלכתית מובהקת – נהפכה מכבר לבעיה פוליטית ולכן לא היה לרב פרץ מלכתחילה כל סיכוי להשיג את מבוקשו.

> במו ידיו גרם שר הפנים המתפטר להרעת המצב מבחינתו: עד כה לא היתה פסיקת בג"ץ שעל פיו יש לרשום גיור ריפורמי כיהודי ◻ אם לא ימצא פתרון מהיר, יאלצו המפד"ל ואגו"י ללכת בעקבות ש"ס

עתה גרם הרב פרץ להרעת המצב מבחינתו. עד־כה לא היה פסק דין של בית המשפט העליון, שעל פיו יש לרשום גיור רפורמי כיהודי ואילו עכשיו קיימת פסיקה ברורה של בית המשפט העליון בענין זה. משמע, שלא רק סוזן מילר, אלא כל גיור רפורמי אחר (ובדרך ניצבים עוד כמה כאלה) יצטרך להירשם מעתה בתעודת הזהות כיהודי.

יצחק פרץ: למה דווקא ביום ב'

על תוצאה זו חייב היה הרב פרץ לחשוב, לפני שהחליט להוסיף בתעודת־הזהות של הגב' מילר, בצד הציון „יהודיה", את המלה „נתגיירה". אומרים, שלא פעל לגמרי על דעת עצמו, אלא קיבל יעוץ משפטי. אם כן, לא רק הרב פרץ טעה, אלא גם יועצו המשפטי טעה לחשוב שניתן „לעשות איזה סימן" בתעודת הזהות, כדי להזהיר את רושמי הנשואין.

כל מה שבא אחר כך, הצעתו של הרב פרץ למחוק מתעודת הזהות את ה„לאום" או ההצעה להקים בית־דין מיוחד לגיור, ועוד עצות כיוצא בהן, כבר הוצעו בעבר ונדחו. בן־גוריון אמר בשנת 1958: „בשמעי מדי פעם בפעם הצעות לבטל מירשם זה, או לבטל את הרישום 'דת', או 'לאום' באותו מירשם – אבל שיקולים בטחוניים ואחרים מנעו אותנו עד כה, וימנעו אותנו בעתיד הקרוב, מלקבל הצעות אלה".

אם הרב פרץ הסיק מחיזורי הליכוד והמערך אחריו, כי יבואו לקראתו – הוא הישלה את עצמו. אמנם הליכוד רצה לבוא לקראתו, אבל כאשר המערך „על פי החלטת ועידת המפלגה", מתנגד לתיקון חוק השבות, ספק אם יימצא לכך רוב בכנסת.

קרוב לוודאי שבסופו של דבר תחליט „מועצת חכמי התורה" שעל ש"ס להישאר בקואליציה. אזי יובלט עוד יותר חוסר „המחשבה תחילה" במעשהו של שר הפנים.

בידי שר הפנים היה די זמן לנסות ולהשיג את מה שאולי ניתן היה להשיג, כדי לאפשר את הישארותו בממשלה, אולי אף כשר הפנים. ברור לכל, כי אחרי צו בית המשפט יש למלא, זאת אומרת שיש להוציא לגב' מילר תעודת זהות, שבה תירשם כיהודיה. גם ברור, כי לא יימצא רוב שיתמוך בהשמטת ה„לאום" מתוך תעודת הזהות, רק כדי להקל על הרב פרץ לחתום על התעודה.

עד כאן צרתו הפרטית של הרב פרץ, שלא המתין את רצונו להישאר בממשלה כשר פנים. מכאן מתחילה בעייתן של המפלגות הדתיות האחרות, המפד"ל ואגודת ישראל. אם לא יימצא פתרון תוך זמן סביר, ברור שסגן השר רוני מילוא יוציא את התעודה כמבוקש, אך הבעיה הפוליטית לא תסתיים בכך.

מה הלאה? מה יהיה לגבי כל המקרים האחרים המחכים בתור? האם גם אותם ירשמו כיהודים, כאשר ברור גם למפד"ל ול„אגודה", כי הגיור אינו גיור על פי ההלכה?

בא שר הדתות, זבולון המר, ומבקש להקדים רפואה למכה. הוא מציע, שכל גיור שנעשה בחו"ל, בין אורתודוקסי בין ריפורמי – „כל גיור" – יהיה טעון אישור משרד הדתות.

הרעיון מובן. משרד הדתות כבר יפסול את הגיורים הריפורמיים...

ספק אם המערך יקבל את ההצעה הזאת, אבל באותה מידה ספק רב, אם כל הדתיים יראו בכך פתרון חיובי. למראית עין נראה הרעיון פשוט, אבל יש בו גם סכנות מבחינתם של הדתיים. איך אפשר שייקבע בחוק, כי משרד הדתות הוא הגוף שיאשר גיורי חו"ל ולא בית הדין הרבני. והלא כבר היה מצב, שבראש משרד הדתות עמד שר חילוני (חיים צדוק). מי לידינו יתקע, שבבוא הזמן לא יהיה שר דתות שאינו אורתודוקסי והוא לא יפסול את הגיורים הריפורמיים או הקונסרבטיביים?

יתר על כן, אם מדובר בחוק – המערך לא יתן ידו להתחכמות שנועדה לפסול את הגיורים הריפורמיים. ואם מדובר בתקנה מינהלית, ספק אם יהיה לה ערך משפטי, שתעמוד בבג"ץ.

נותרה אפוא רק עצה אחת – באין רוב לתקן החוק השבות – והיא להתקין תקנות מכח חוק בתי דין רבניים, שעל פיהן כל גיור, בין שנעשה בארץ ובין בחו"ל, צריך להיות מוכר על־ידי בית הדין הרבני. אף זה אינו רעיון חדש (העלה אותו בשעתו הח"כ לשעבר דוד גלס, יושב־ראש ועדת חוקה חוק ומשפט). כמו כל תיקון אחר, שאינו מחייב בהכרח את שינוי חוק השבות, מותנה תיקון זה בקונסטלציה פוליטית. אילו, למשל, היה המערך נזקק למפלגות הדתיות, כדי לכונן ממשלה בלי הליכוד, אפשר שהיה מוכן לבחון את הרעיון הזה. עכשיו, ספק אם יתן ידו לכך.

בכל זאת, מימושו של רעיון זה אינו חסר סיכוי, גם אם המערך יתנגד לו, אם יתברר שההסמכה להתקנת תקנות כאלה אינה מחייבת שינוי החוק („חוק בתי הדין הרבניים"), אלא די בהחלטת ועדת חוקה חוק ומשפט, שבה יכולים הליכוד והמפלגות הדתיות לגייס רוב.

אם משום מה גם זה לא יתקבל, עדיין לא אפסו סיכוייו של הרב פרץ לשוב ולהיות חבר ממשלה: ניתן לקבוע בבירור, כי לצורך נשואין וגרושין לא תיחשב תעודת הזהות כאסמכתא. גם אם פלוני או פלונית רשומים בה שהם יהודים, אין פירוש הדבר שמשיאים אותם ליהודים. ההוכחה לגבי טיב יהדותו של האחרון ולגבי עברו, תהיה מצויה ב„נספח" מיוחד, שיהיה חלק מגליון מירשם התושבים ורק הוא יהווה אסמכתא בשביל רושמי־הנשואין.

סביר להניח, כי הרב פרץ שכבר ירד מגדותיו, „יקנה" את ההצעה הזאת ומעתה יהיה זהיר יותר וגמיש יותר בתגובותיו. אבל אם גם דבר זה יידחה, הרי שגם המפד"ל ואגודת ישראל לא יוכלו לשבת בקואליציה.

זו תהיה מציאות פוליטית חדשה, שלגביה לא רק יצחק שמיר, אלא גם שמעון פרס, לא יוכל להישאר אדיש.

אוניברסיטת חיפה

היחידה ללימודי־חוץ — המדור ללימודים כלליים

נפתחת ההרשמה ללימודי תעודה בסמסטר האביב—תשמ"ז
מרץ—יוני 1987

לימודי שפות
- אנגלית ברמה התחלתית בינונית ומתקדמת
- גרמנית ברמה התחלתית ובינונית
- צרפתית ברמה התחלתית

מחשבים לנוער
מבוא לתכנות — בייסיק
תכנות מתקדם — בייסיק; פסקל

לימודי מחשב
- מבוא למחשב ויסודות התכנות — בסיסי
- מבוא למחשב ותכנות מחשבים — מורחב
- עיבוד תמלילים ותיקייה ממוחשבת
- הכרה והפעלה של מחוללי יישומים במיקרו־מחשבים

לפרטים ולהרשמה נא לפנות לחדר 292, הבניין הרב־תכליתי, טל' 240412, 240410.

אמנון אברמוביץ'

יפת: משורה תשחורר הפנסיה

אליאב: אל ותנות שווימר

גורן: פוסק צללים

שם, חם ויפת

עולם המושגים הסוציו-כלכלי הישראלי מכיל את המונח „קו העוני". לעומת זאת, לא נמצא בו את המונח „קו העושר". למשמע סך כל העצמות אשר עצם ארנסט יפת עם פרישתו מבנק לאומי, אפשר אולי להבין מדוע.

ההגינות מחייבת איפוק ותדהמה מוגבלת מתנאי הפרישה של ארנסט פוד-יפת. למעט האבסורד לפיו מקבל פנסיונר גם פיצויי פרישה וגם פנסיה חודשית, אין בסכומים האגדיים כדי להפתיע שהרי הם מבוססים, בעיקרון, על מרכיבי שכרו.

במדינת ישראל, עם הטרמינולוגיה השוויונית והסולידריות החברתית המתחייבת גם ממצבנו הבטחוני, ישנה שכבה לא מבוטלת של אנשים, מי יותר ומי פחות, הזיה ומתקיימת כאילו היתה הארץ זבת החלב והדבש, גם זבת זהב, אלדוראדו.

לא כל העצמאים הגדולים משלמים מס אמת. כאשר נחלשה האינפלציה ושוב לא ניתן למצוא מחסה מאחורי הצוק למיסוי בתנאי אינפלציה – הם מהווים שדולה דורסנית להפחתת שיעורי המס.

עצמאיים בינוניים הגנו את שיכתת הממשלה להטיל היטלי מלאי בעת תקופת „התפר" השונות שבין התוכניות הכלכליות.

ושכירים בכירים אשר סך כל הכנסתם הגלויה והסמויה הסמויות אם גם אינם מגיעים למימדים יפתיים, אינם מתרחקים מהם בהרבה.

פרשת יפת חשפה שוב כמה אלמנטים מקוממים אופייניים:

1. מועצות מנהלים. מאחר שההחלטות הולים על חבר דירקטוריון הם אין ואפס לעומת הזכויות, משמשת החברות בדירקטוריונים ספרס לאומי.

הצלונת הדירקטוריונית הישראלית באה לידי ביטוי ב„אתא", שם נהגו הדירקטורים, חברי כנסת ואחרים, מאחזקת רכב וחשבון חו"ל פתוח, בעוד המיפעל עצמו נטה לגווע. אחר כך פגשנו קלות דעת במועצת מנהלי „סולל בונה", ועכשיו בבנק לאומי.

עד שלא יעמידו כאן, אחת ולתמיד, חברי מועצת-מנהלים לדין ויורקו אותם לבית-סוהר, או שישיתו עליהם קנס כספי למיצער, לא יהיה לזה סוף.

2. שליחי קיבוץ. מיכה אפרתי, איש קיבוץ גבע, היה אחד ממיטיבי יפת. שליחי הקיבוצים הם אנשים הניתנים לתפלול בקלות רבה. איש העסקים דוד בלאס, למשל, הבין זאת מהר ופעל בהתאם.

3. הסוכנות היהודית. המוסד הטפילי הזה, בעליו של בנק לאומי, משמש מקור פרנסה והנאה למאות פונקציונרים, רובם מפלגתיים. בראש הסוכנות ניצב אריה ל. דולצין פלוטוקרט לטינו-אמריקני, אשר יחד עם רבים מעמיתיו לצמרת הסוכנות, תג סביב כדור הארץ כמו לוויין, נוחת לצרכי תדלוק ואירוח בבתי-מלון יקרים, ומתנהג ארצה רק מכוח שקודיה מפלגתית או סוכנותית.

הבעיה היא, שאין בארץ, זולת העתונות, מי שיפקח וירסן את ההשתוללות. חברי-כנסת, שהם יועצים כלכליים ועורכי-דין, יוצאים ובאים, נושאים ונותנים עם שלל הגופים הללו, ממירים את עיסוקם הפרטי בתפקידים הממלכתי בוריות אומנותית. על ח"כ יורם אירידור, למשל, שהדים קול מואה, אמרו שהוא נפגע אישית מכך, שבהיותו יועץ לבנק המזרחי השתכר רק כאלפיים דולאר לחודש.

הועד המרכזי של לשכת עורכי הדין פירסם השבוע גילוי דעת. זו לשכת עורכי הדין, שראשה לשעבר ומודל ההדרוהת והחיקוי של מרבית חבריה בזהה הוא עו"ד אמנון גולדנברג, אשר בביתו נערכה הפגישה. המכריעת בה שכבע יפת לפרוש מהבנק, לרדת מפנסיה חודשית של ששים אלף דולאר ולהסתפק בשלושים אלף.

המשק הישראלי הוא יציר משונה בעל התנהגויות מקוריות. שחיתות מאפיינת, בדרך כלל, משק הנמצא בהליכי פיתוח מואץ. אצלנו גם במצב של משק קפוא וסטגנציוני עם תוצר-לאומי-גולמי תקוע, השחיתות עולה כפורחת.

הקפיטליסט הישראלי המצוי הוא בריה מיוחדת במינה, רוממות השוק החופשי בגרונו וסיוע ממשלתי בידו. כעזרת מסייעת לדרישותיו המופלגות הביא יפת דוגמאות שכר של מנהלי קונצרנים אמריקניים.

עושי מעשי „סוסיתא" ודורשי שכר כאיאקוקה.

ספיחי איראן: לובה אליאב

לפני כשלושה חודשים, בטרם יעזוב פרס את משרד ראש הממשלה, נזכר להעלות על ראש שמחתו את הנגב. הוא פנה אל אריה (לובה) אליאב וביקש ממנו ליטול על עצמו את פרוייקט פיתוח הנגב.

אליאב הביע הסכמה מיידית. בין התנאים המהותיים שהציב, וכדי שהעסק יהיה רציני, דרש ממר פרס להקים ועדת שרים לענייני הנגב שפרס יעמוד בראשה.

ראש הממשלה היוצא הסכים לדרישה, ואליאב נענה לבקשה והסכים להעמיס על שכמו את העניין.

בעוד מר פרס מתפנה לפיתוח הנגב, היה עליו לעסוק בסגירת הנושא האיראני. הפרשייה האיראנית הותירה את ידידו וחברו מנוער, אל שווימר, דחוי, מחפש פיצוי ליוקרתו הפגועה ומחפש אתגרים.

לובה אליאב למד לדעת מהעתונות, שפרס הוליט להפקיד בידי אל שווימר את פיתוח הנגב.

אין ספק, שלובה אליאב היה האיש הנבון במקום הנכון. מתכנן ואחראי להקמת חבל לכיש. מתכנן ואחראי להקמת חבל עזה. מיישב את עולי קוצ'ין במושב נבטים. מורה ומחנך בעיירת הפיתוח שדרות. אדם שמוכן לעקור מתל אביב לנגב.

אין ספק, שאל שווימר הוא יהודי בעל זכויות. מייסד התעשיה האווירית ומנהלה במשך שנים רבות. אלא שכל מגעו עם הנגב מסתכם בנסיון שערך, כאיש עסקים בינלאומי, להקים בנגב כורי היתוך גרעיניים, פרוייקט שלא עלה יפה, בין השאר בשל התנגדות מדעני מכון וייצמן.

אל שווימר ערך מטעם מדינת ישראל לא מעט שליחויות חשאיות. מאחר שבנסיבות הפוליטיות הקיימות – השקעות בהתנחלויות – אמור פיתוח הנגב להיות בעצם שליחות חשאית נוספת, אפשר בעצם שהוא האיש הנבון בפרוייקט הנכון.

ספיחי שב"כ: המקצוענות

עכשיו, לאחר פרסום דו"ח קרפ, כשההיבטים הציבוריים, הפוליטיים המשפטיים, של פרשת השב"כ נחתמים לגווע – נותרת על הפרק שאלת המקצוענות של שרות הבטחון הכללי.

את השב"כ, לפי מה שכבר התפרסם, עזבו בשנה האחרונה ששה מבכיריו: שני הנחשפים, אברהם שלום ויוסי (גינ"ל) גינוסר, שלושת החושפים חזק, רדי ומלכא ובכיר נוסף.

התרוקנות המערכות הציבוריות מאנשי מקצוע מיומנים, היא בעיה הולכת, נמשכת ומחריפה. משרד המשפטים, לדוגמה, עתיד לאבד בתקופה הקרובה את הבכירים והמבוססים שבעובדיו, המנכ"ל מאיר גבאי, הפרקליטה דורית ביניש, ואולי אף יורם ברסלע ויהודית קרפ.

לפוליטיקאים לא כל כך איכפת שהמערכת המשפטית נחלשת. מערכת תביעה משפטית רזוקה, והבבנית חלשה, מאפשרת להם להרגיש קצת יותר חזקים.

שרות בטחון כללי אשר איבד באחת חלק מן הצמרת המקצועית שלו, צריך להדיר שינה מעיני כל אדם הדר בארץ הזאת, ללא הבדל מפלגה, השקפה או עמדה.

השבוע מלאו העתונים ידיעות לפיהן נפגש היועץ המשפטי לממשלה עם ראש השב"כ כדי לדון עימו בגורל שלושת חושפי הפרשה. בלי להיכנס לשאלת יכולתו ונחרצותו של היועץ המשפטי חריש להתייצב מאחורי השלושה – יושעם מיד, שאין כאן בעיה משפטית, אלא בטחונית ממדרגה ראשונה. יצחק שמיר, שמעון פרס ויצחק רבין, שלושת קברניטי בטחוננו, הם שצריכים לעסוק בעניין, ולא יוסף חריש.

שרות הבטחון ללא ששת הבכירים הנזכרים לעיל איננו, מהאספקט המקצועי, אותו שרות הבטחון. ראש השב"כ יחד עם שמיר, פרס ורבין חייבים לעשות כל מאמץ כדי להחזיר לשרות את מי שניתן להחזיר.

בשבוע שעבר נפתחה כאן זווית נוספת בפרשת השב"כ. נרמז כאן משהו לגבי האיש שמילא את תפקיד השופט בבית הדין הפנימי. איש זה שימש, על פי החשד, שופט כזב.

האיש הזה מכהן היום בתפקיד בכיר בשרות. אחד ממקורביו אמר לי בזמנו, שהוא ישב כשופט בית הדין הפנימי מבלי שידע דבר וחצי דבר על המרמה. אברהם שלום, הוא אמר, הצליח להוליך גם אותו שולל.

ראשית, לא סביר שהוא לא ידע. שנית, אם הוא לא ידע מה שהיה ידוע אז לרבים בתוך השב"כ ולאחרים מחוצה לו, במה בדיוק מתבטא כשרונו להיות איש שב"כ בכיר?

האיש הנרגז נשתכח בזמנו בתוך הסערה ופרח מידיעתו של הפרופ' זמיר, והוא אינו הנו.

דו"ח המשפטנים, בעקיפין ומכללא, כמו מכתבה של יהודית קרפ, בגלוי וישירות, מחייבים להחזיר לשרות את שלושת החושפים.

החזרתו של רפי מלכא מתחייבת על פי כל קנה מידה חינוכי ומוסרי. החזרת אחרים, אף אם אינם ששים לחזור, מתחייבת לפחות משיקול מקצועי.

ראש השב"כ הנוכחי שרצה לסגור את העניין ולהותיר את פרשיית הזיופוי כ„קופסה שחורה", מינה שנבקט על ידו, אינו רשאי להותיר את מדינת ישראל עם שרות בטחון שאיננו מיומן ככל האפשר.

הבעיה של שרות הבטחון היא עכשיו מקצועית, אמרתי לאחרונה לאחד ממקורבי שמיר.

אתה רוצה לומר, שעם אלה שנשארו, השב"כ איננו אותו שב"כ? הוא שאל.

בית"ר ירושלים בלי אורי מלמיליאן, אלי אוחנה ושירזי היא אותה בית"ר ירושלים? שאלתי.

וכאן, אלוהים אדירים, הרי לא מדובר בכדורגל.

סמיכה לך קצין תהיה לנו

מקריאה בעתונים עולה הרושם, כאילו שר הבטחון והרמטכ"ל טרודים, מבוקר עד ערב ומראש עד קרביים, בבחירת הרמטכ"ל הבא. שאלת הרמטכ"ל הבא, שנפתרה למעשה כבר לפני זמן רב, היא סוגיה קלת משקל וערך לעומת זו הכרוכה בבחירת הרב הצבאי הבא.

זהות הרב הצבאי ודמותו אינם עניין של מה בכך, אם נצא מתוך ידיעה, שהרב הצבאי אמור להוות סמכות לאלפי חיילים דתיים ואמור להיות פוסק מובלני ומגייר מתוך תנוחו למערכת.

זה חודשים אחדים מתייגעת מערכת הבטחון, שוברת את הראש ויורקת דם בנסיונה לאתר רב צבאי ראשי. הרב הנוכחי, האלוף גד (פימה) נבון, יושב על כסאו עשור שנים. גד נבון מסרב לפנות את הכסא ולהשתחרר מצה"ל עד אשר יתפנה לטובתו כסא בבית הדין הרבני העליון. על פתרון מריינות בבית הדין הרבני העליון הוא אינו מוכן לשמוע.

ועל פתרון כמו זה שנמצא לקודמו בתפקיד, הרב פירון, היום רב ראשי של העיר ציריך בשוויץ, מערכת הבטחון לא ששה לשמוע.

מתחת לגד נבון, ברבנות הצבאית, משרתים שני רבנים המועמדים להחליפו. אלוף משנה הרב אברהם אבידן ואלוף משנה יוסי הראל.

אלוף משנה הראל הוא פייטר ובעל עבר קרבי, אלא שסמכותו ההלכתית בטלה בששים. את הרב אבידן פוקדים יריביו על עוון בניו: שני ילדיו של אבידן לומדים בישיבה וטרם התגייסו לצה"ל.

משקיפים מהצד מציבים את אבידן והראל בנוסחה הבאה: זה שמוכשר איננו ראוי וזה שראוי איננו מוכשר.

ההתמודדות על משרת הרב הצבאי הראשי מנקות לתוכה את הרשעות המאפיינת את הציבור החרדי יחד עם היצריות המאפיינת את מלחמות הגורלים.

אל תוך הקדירה הרותחת הזו נשלחות ידי פוליטיקאים מהמפלגות הדתיות, וגם רבנים אזרחיים אינם מתאפקים מלבחוש בעיסה. והאלוף במילואים הרב גורן, לדוגמה, הוא פטרונו של יוסי הראל. גורן, אשר מתקשה להשלים עם שחרורו מצה"ל אף שחלפו מאז שנים רבות, אמור להיות פוסק הצללים של הראל, אם זה יתמנה לרב צבאי ראשי.

מקורבי הרב אבידן, מקטרגי גורן, מתמודדים עם עובדת אי השרות בצבא של בני אבידן, בנים אכלו בוסר ושיני האב תקהינה, בתזכורת הנפקדות של רמי גורן, בנו של הרב גורן, אשר בזמן חיילותו שהה שבועות ארוכים בבית אבא במקום בבסיס הצבאי.

מקורבי הראל ניתלים על רקעו האישי של הרב אבידן ועל כנפות המשמעות הציבורית של בחירת רב צבאי ראשי בעל אוריינטציה חרדית.

כדי לצאת מסבך שני המועמדים, המוכשר והראוי, כיתתה מערכת הבטחון את רגליה, הלכה אצל ראש ישיבת גוש עציון, הרב יהודה עמיטל, וביקשה ממנו שיאות להתגייס לצבא ולשמש רב צבאי ראשי. אם אינך רוצה להתגייס, אמרו לכבוד הרב, אנחנו מסכימים שתהיה רב צבאי ראשי במעמד של אזרח עובד צה"ל.

הרב עמיטל, אדם גדול וגדול בתורה, השיב בשלילה. אם להשתמש במונחי משל יותם, הוא סרב לעזוב את הישיבה ולנוע למשול על הרבנות הצבאית.

בינתיים עלה שמו של מועמד נוסף, איש הרבנות הצבאית לשעבר, סגן אלוף (מיל.) הרב יצחק כהן. אלא שהנ"ל הוא כהן, בעוד רב צבאי ראשי אמור לבלות חלק ניכר מזמנו בבתי קברות צבאיים.

נוסף לשבת, כשרות והווי דתי, יש לרבנות הצבאית, לצערנו הרב, ענף משגשג בדמות אגף הקבורה. כהן לא יוכל לבוא בבית הקברות, וכדי שסגן אלוף כהן יוכל לשמש בתפקיד, תאלץ המערכת לבחור לו ממלא מקום לענייני זיהוי חללים ובתי-עלמין.

אם לא יימצא לפתע מועמד חיצוני מתאים, ימשיך ככל הנראה הרב גד נבון בתפקיד.

כל זמן שלא רומזים משמיים, שקצה נפשם בנבון, יאלצו בני אנוש על הארץ להמשיך ולחיות עם כהונתו המתמשכת.

אגדה לילדים

מחול השדים של נושאי הרומה

מאת יעקב ארז

בתופים הלבנים הנושקים את מי הים, בטבור הג'ונגל, במישורי הסאוואנות ובין הגבעות הקמורות למדו הילידים תחבולות מלחמה ותכסיסי קרב אצל חיות הפרא. מן הכרישים והברקודות ודגי החרב העתיקו את התקפת הבזק הישירה, החודרת. היגואר, הנחבא בין בדי החורש, המחיש להם מהו מארב והסתערות. הלביאות לימדו אותם איך לבודד את הטרף מן העדר ואיך לבתק אותו. אף לצבועים, עכורי החבורות ופולטי היללות המצמררות, היה מה להנחיל. הצבועים לימדו אותם כיצד ללהג ולרכל כדי למרוט את עצבי קורבנם – עד להכרעתו.

בפקוד מסורת העוז את המרותבים השוטנים, כאשר חשכה ירדה על הארץ בצפופה עדת הזקנים סביב האש בביקעת המיזור. הם השכילו ללמוד את נתיבות חיות היער וליישמם. בשעת צינה וסער באו לדון בתמורות העיתים.

„מואיז הגדול, בכיר נושאי הרומה עומד למלא את ימיו. הוא ישלים את כהונתו ויעקור מן העמק לבירה. אולי ימשוך ירחים אחרים ואולי לא. איזיק, המכונה אנליטוס, זה שנמשיו מוכירים עדיין את ימי בחרותו, גמר סוף-סוף אומר לקבוע את היורש", פתח זקן עגול כרס, תוך שהוא נונס בתפוד מפוחם בגחלי האש.

„לא בישרת דבר. כל רושם עיתים יודע כי דן סימרון יהיה היורש. אך אם תוארך כהונתו של מואיז הגדול, יפסיד דן את משאת חייו", הגיב רעהו.

„לא היתה בוקה ומבוקה ומבולקה כזו בין נושאי הרומה. הססנותו של איזיק המכונה אנליטוס היא שהולידה את מחול שדים. אולי הוא שבוי בהבטחותיו, אולי מהסס לפסוח על המבריק שבחבורה. אמנם הוא נוקף אצבעו במבני שרי האלפים והמאות, ציווה עליהם להימנע מכל להג, אבל איש לא נרתע. עכשיו מלחשים כי פלאשליית, הנושא תארים ועיטורים רבים, נוהג כמו אחוז תזזית. הוא מגזים בפעילותו ובנחישותיו. הלך האיש – כך אומרים – אצל בתו הבכירה של איזיק (ביחידה היא שירתה עימו בעבר) כדי שתגביר שתדלנותה. זימן למרחבו כמה מבין שועי הקרת כדי להפגין כישוריו. ביקש להשפיע בלשונו הצחה על בן הרדום, שהיה לנגיד הוועידה הקודמת. אינו נח ואינו שוקט לרגע. כל מחשבתו מתמקדת במאמץ להגביר סיכוייו, ולכן אולי נסתתרה ותקפרה רגישותו ויכולת שיקולו קמתה".

הזקן, שמצנפת מחודדת הסתירה שיערו המדולדל, הוסיף וסיפר על מעלליו של פלאשליית. הוא גם לא הסתיר את סיפוקו מכך. בינדרגע נסתמן האיש כמי שזונח אתפקדיו, מתרשל במשימותיו וכל מעייניו נתלים בקידומו.

„אולי" – גנח אחד מן הזקנים שהשתרע פרקדן – „אולי איזיק השתכנע מן הדברים הללו והם שיתרמו להכרעתו".

„ממש כמו הצבועים, המגיחים עכשיו מן החורש ומשמיעים יללתם. כמו הבוויים ביצורי הג'ונגל כך נוהגים גם ילידים. חורצים לשון ודיין. גם אלי הגיעו שמועות. במשכננו נקלטו שברי מידע. אנחנו לא חרצנו דין בטרם בחינה. בדקנו את הבאמר והנה הנבחר, כי עם בתו של איזיק פלאשליית כלל לא נועד זה עידן ועידנים, שועי השבט לא שייטו במחוזו ובן הרדום, המופקד על הרווחה העמל, לא נועד ולא שוחח ולא נדבר עימו. גם לנ'ז פלדין לא הובטחה בכירות במחיר תמיכתו. פשוט לא היו דברים מעולם. זהו קובץ בדיות של מפריחי שמועות ומלהגים, שאינם מעיזים להתמודד פנים אלא פנים עם האיש ומבקשים לשתוק ולמרוט את עצביו כדי להזיקו מיעוד".

הדברים נאמרו בכעס. הזקן, שקנה מקטרת החיזרן נעוץ תדיר בין שיניו הרופפות, לא יכול היה שלא להגיב. פתאום הינהנו הזקנים בראשם. מישהו נזכר כי אכן אין שום ממש בשמועות. מישהו הוסיף, כי הן נולדו בעת המאבק המתמשך וכי כל תכליתן להשפיע על הכרעתו של איזיק לפסוח על המבריק שבחבורה.

(כל המאמין כי יש קשר או דמיון בין סיפור זה למאורעות אמיתיים בסביבתנו, עושה זאת על אחריותו האישית).

هكذا من الأصل

هكذا من الأصل

„המערך במו־ידיו מחזיק את הליכוד בשלטון"

בראיון ל„מעריב" אומר ח"כ מרדכי גור: רוב החבר'ה האלה (מהליכוד) לא ראו כדור בחיים שלהם – אז מה כבר אפשר לצפות מהם? □ שמיר לא הבין בכלל את תפקידו כראש ממשלה □ השנתיים במשרד הבריאות היו קשות מאוד □ צריך לראות ב„לביא" ערך לאומי ולייצר את המטוס □ היו שאמרו לי: למה לך סולל בונה? יצאת מחולה רעה אחת ונכנסת לשניה □ תהליכים דומים עברו על סולל בונה וקופ"ח □ כשנתגלה אצלי גידול – אף לא לרגע הייתי בתחושה שאני גומר לחיות □ התקווה להיות ראש ממשלה עדיין קיימת, אני רק בן 56...

מאת מנחם רהט

„רוב החבר'ה האלה לא ראו כדור בחיים שלהם – אז מה כבר אפשר לצפות מהם?" – תמה השר לשעבר, ח"כ מרדכי גור, על האשמות הליכוד כלפיו. בליכוד יצאו בחריפות נגד התגובה של מוטה גור, בפרשת הריגת המחבלים בקו 300 בידי השב"כ – והזכירו כי אותו מוטה גור, בהיותו אלוף בצה"ל ורמטכ"ל, הורה להפגיז ללא רחם ישובים צפופי אוכלוסין מעבר לגבול.

„איזו קשת תושיה איזה חוסר הבחנה" – נאנח מוטה. „מערבבים מין בשאינו מינו. איך כתוב? לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. זה אופייני לחלק מהחבר'ה בליכוד, כשטוענים תמיד שכבר היו דברים מעולם. מדובר פה בשתי סוגיות שונות: הרג שבויים – ומצב מלחמה. כל הפגזה של ישובים אזרחיים היתה טעונה אישור הממשלה, והדבר נעשה רק כשהבטחון הממשי חייב זאת. אבל מה הקשר בין זה להרג שבויים? ואם אומרים את זה שוב ושוב – וכבר בגין טען זאת נגדי במלחמת לבנון – סימן שלאנשים האלה אין כושר להבחין בין הדברים".

מעמדתו החדשה – משבוע זה הוא יו"ר מועצת המנהלים של סולל בונה – הוא צופה בחבריו השרים, הנותנים ידם לממשלה בראשות הליכוד. „זה באמת לא פשוט, אבל דמוקרטיה זו דמוקרטיה. כשאמרתי בעת המו"מ על הקמת ממשלת האחדות שעדיף לא להצטרף לממשלה, היתה לי הרגשה לא נוחה שפה נאלצים לוותר על יותר מדי דברים שבעינינו נראים חשובים. אבל הרוב אצלנו החליט ללכת לממשלת רוטציה. ללא ספק צודק מי שמתרעם שאנחנו במו ידינו מחזיקים אותם בשלטון".

– אנשיך מבינים, מן הסתם, שעליהם להתאים עצמם למה שנראה להם כהלך רוח של רוב העם?

„יכול להיות. אני איני רוצה להגיע לזה. אמרתי להם: יתכן שאתם צודקים, שבתקופה זו הגישה שלכם נכונה, אז עלי להסיק מסקנות. אם אני לא יכול לנשום פוליטית – אז אני עוזב. בשקט, ללא טריקת דלת, ללא מריבות".

– מדוע נשארת חבר כנסת?

„עזבתי את הממשלה למרות שכולם הציעו לי לא לעשות זאת. כשהצעתי שאפרוש גם מהכנסת, אמרו לי שאיני רשאי ללכת אחרי שהציבור בחר בי. עזיבת הממשלה היא אקט נגד ראש הממשלה, נגד שמיר. לממשלה אתה לא נבחר על־ידי הציבור, כי אם על־ידי יו"ר המפלגה. לכנסת אתה נבחר ציבור".

למען „הדיוק ההיסטורי" הוא מבהיר: „לא התפטרתי. הצעד היה שלא הצטרפתי לממשלה בראשות שמיר. ובכל שאני מעיין יותר בדו"ח המשפטנים על־אודות השב"כ, אני נוכח שכל הטיעונים שלי היו נכונים. הדו"ח מוכיח עד כמה ראש הממשלה שמיר לא הבין את תפקידו ולא עשה את המינימום הדרוש כאחראי ישירות על השב"כ. הדו"ח רק חיזק טענתי שראש הממשלה לא הבין בכלל את תפקידו, לא נהג כראש ממשלה – ואילו היה נוהג כראוי היה מונע את כל ההסתאבות המתוארת בדו"ח השב"כ, מונע את התבזות המערכת המשפטית ואת עיוות הדין ועינוי הדין של איציק מרדכי. מעשיו ומחדליו של שמיר היו כאלה, שלדעתי חייבו אותו לקבוע שלא יחזור לראשות הממשלה".

– התברר שמרישתך לא זיעזעה מוסדי אריק. חבריך יושבים בראשות שמיר, והשר נסים עיבד תכנית כלכלית. היית מצביע בעדה?

„יש בה תורה מסוכנת על התכנית של שמחה ארליך ז"ל. צודקים אלה הטוענים שמוטבעת בה השקפת עולם ליברלית. יש פה נסיון לליברליזציה, מעבר למה שהמשק מסוגל. נסים מאמין בה, השקפתית ועניינית. חלק מהדברים גם נסמך על־ידי בעלי מקצוע אמיתיים, אך לדעתי הם טועים.

„נסים אומר שעידוד הצמיחה יעלה מיליארד שקל ואין לנו כסף. אין זה נכון. מה עושים בכסף – זו שאלה סובייקטיווית. הרעיון המרכזי של ארליך היה חומה – לא לתמוך בצמיחה. זה הביא משברים רציניים והיה הגורם המרכזי לאינפלציה, ולכן טוב עושים כשמנסים למצוא איזון בין השניים, איזון שיאפשר למשק היצרני לעבוד. התכנית כפי שהוצגה לראשונה היתה כזו שעוררה דאגות, וטוב שנסים מגלה נכונות להאזין".

– פרוייקט ה„לביא" נראה לך?

„כל השנים חשבתי, שתעשייה בטכנולוגיה מתקדמת היא בעלת חשיבות עצומה לפיתוח החברה והמשק. גם היום קשה לראות את המדינה בלי נכונותה להסתכן, כחברה, בהתמודדות עם נושאים טכנולוגיים ממדרגה ראשונה. הציבור בכל העולם מוכן להשקיע בבטחון. אתה יכול לגייס יותר טוב את הציבור לנושאים שיש בהם גאווה לאומית ומקומות עבודה, מאשר להגיד לו להוציא כסף למטרה שאינה יוצרת ערכים חדשים. לכן הייתי בעד ייצור הטנק וה'לביא' בארץ. להערכתי, ההחלטה בסיסית שלנו צריכה להיות לייצר את המטוס ולראות בו ערך לאומי והוא אמנם כזה".

– במצב הקיים, לא עדיף לקבל את ההצעות שמציעים האמריקנים?

„כשהייתי רמטכ"ל ב־'75 דובר על ייצור אף־16, ואמרנו שאם יתנו לנו לייצר אותו מ־'76, יתכן שלא נצטרך לייצר מטוס חדש. הם לא הסכימו. כשהייתי נספח בארה"ב למדתי דבר מעניין מאוד – שבכל נושא שפיתחנו בכוחות עצמנו והגענו לכשליש מתהליך הפיתוח, האמריקנים גילו נכונות לתת לנו ידע ושיתוף טכנולוגי כמעט מלא. אבל בנושא שלא התחלנו בפיתוחו, לא הסכימו לתת לנו דבר.

„אנחנו היום במצב כזה עם הלביא. השקענו ופיתחנו והמטוס כבר טס, והם רואים שצריך להתייחס אחרת לענין. עכשיו הם יהיו מוכנים לתת לנו לייצר בארץ מטוס שלהם. לעצם הענין, להערכתי ההשקעה בלביא לא יורדת בכל מקרה לטמיון. היא קידמה אותנו בטכנולוגיות ובידיעות והתרומה כבר היתה עצומה לאורך תהליך הפיתוח. המטוס עצמו בוודאי עונה על צורכי חיל האוויר. בעיקרון, הלביא נהפך לצורך חיוני".

מוטה גור: „הקבלן של המדינה" (צילום: אפי שריר)

– נחזור לעניין השב"כ. מה הוסיף לך העיון בדו"ח המשפטנים?

„נתבררה לי העובדה שראש השב"כ ניסה להטיל את האשמה במתן הפקודה להרג המחבלים על שר הבטחון. זה בכלל הוציא אותי מהכלים. מה יותר נורמלי מלהרים טלפון לשר הבטחון או להגיד למזכיר הצבאי שיבדוק מה קורה? אבל – כלום! וכאשר שר הבטחון מכחיש את הענין – לא עושים בירור בכלל! לא בודקים אם הוא שיקר או לא. וכשראש הממשלה נפגש עם ראש השב"כ לשיחה בארבע עינים, לא עושים שום רישום, שום פרוטוקול. כאילו שני אנשים שמייצגים ארגונים חשאיים – ולא ראש ממשלה".

– למחדליו של מ"מ ראש הממשלה כיום, וראש הממשלה עד לרוטציה, אתה מתייחס ביתר סלחנות?

„יש לי ביקורת די קשה ואמרתי אותה, לגבי ניהול הסוגיה מרגע שנהפכה לעניין ציבורי. היו לי שלוש שיחות בארבע עיניים עם פרס, עד לדיון בממשלה. לא רציתי להתייחס לעניין כזה בציבור. ביקרתי את דרך הטיפול שלו. אולם יש הבדל מהותי בין הטיפול של שמיר בענין לבין הטיפול של פרס בסוגיה, שקרתה אצל מישהו אחר ואתה רק צריך להחליט איך לטפל בעניין בדיעבד, כשיש גם רגישות פוליטית של רוטציה ופוליטיקה. על הטיפול בפרשה מרגע שראובן חזק בא לגלות לפרס מה קרה – יש לי ביקורת. אבל זו אינה מתקרבת אפילו לאחריות של מי שהיה אחראי מיניסטריאלית על העניין".

– דו"ח המשפטנים מקובל עליך? עליו אין לך עירעור?

„העובדות מקובלות עלי. לא מקובל עלי שהמשפטנים הסתפקו ברמזים לגבי פרשנותם את הארועים. מי מחייב אותם לצטט את דבריו של שמיר כמו 'מאז הארוע ועד סוף כהונתי לא התעניינתי בזה ולא שוחחתי על זה עם ראש השב"כ'. היו מכריחים להכניס אותו? אם אתה קורא את הדו"ח בעין בוחנת, אתה רואה שהמשפטנים נמנעו מלחוות דעה באורח ישיר, והסתפקו ברמזים".

– מה עוד אפשר לבקש אחרי הדו"ח? ועדת חקירה? מסע צלב?

„כשאמרתי כי הסוגיה הזו לא תיגמר בדו"ח, לא התכוונתי למסע צלב. זה נושא רגיש שיעלה מדי פעם בפעם בהקשרים שונים. גם אני אעלה סוגיה זו מדי פעם בפעם מחדש. מדובר בנושא נורמטיווי ממדרגה ראשונה. אני מודע לקושי כביכול לקבוע אחריות מיניסטריאלית, אבל אי אפשר לברוח, במצב רגיש כשלנו, מן הצורך שהשב"כ יהיה נקי. פה אין סליחות".

– הלשונות הרעות אומרות כי התפטרת רק משום שחששת ששמיר יעיף אותך מהממשלה, כשם שפרס העיף את מודעי, ויש אומרים כי נעלבת משום שלא צורפת לקבינט.

„אלה הן רק ספקולציות. אם הייתי נשאר, היו אומרים: תראו אותו, נדבק לכסא. כשאני פורש – מחפשים תירוצים. אילו חששתי שינהגו בי כבמודעי – הרי יכולתי לשתוק. ואשר לקבינט – אילו רציתי למחות, היה הרבה יותר יפה אילו התפטרתי חודש לאחר שנכנסתי לממשלה.

„האמת היא שכאשר שמעון הציע לי להצטרף לממשלת האחדות, אמרתי לו שהרבה יותר נוח היה לי אילו לא הזמין אותי כלל לממשלה, כי לא חשבתי שכניסתנו בתנאים ההם תאפשר לנו לפעול בצורה שאני ראיתי אותה נכונה. מצד שני אמרתי שאם יו"ר המפלגה מזמין אותי – להגיד 'לא' זה גם לא מסוג הדברים שעושים אותם. כשהחלטתי לא לכהן בממשלת שמיר אמרתי לפרס – ישבנו אצלו במטבח – שזה לא מאוחר שאתפטר, ושיקרא למישהו אחר".

– אבל נעלבת שלא צורפת לקבינט?

„חשבתי שאני, כרמטכ"ל לשעבר עם הנסיון שיש לי, צריך להיות שם. אני טענתי שהפכו את הקבינט לפורום החלטות בטחוניות, ואם מדובר בבטחון אני צריך להיות שם, אך גם לאחרים מותר היה להגיד לא, והכרעת הרוב קובעת גם כשהיא נוגעת אלי. אבל כיוון שלא היה אף נושא שלא יכולתי להביע דעתי כלפיו בממשלה, לא היתה לי כל בעיה מצפונית עם עצמי. אחרי ככלות הכל, כל ההחלטות החשובות נתקבלו בממשלה, למעט החלטה אחת שאני שמח שלא נתקבלה בממשלה – החלטת הועדה בפרשת השב"כ".

– השבוע נחשפת מול שמיר בדגל האחריות המיניסטריאלית. היכן היתה אחריותך המיניסטריאלית לנוכח המשברים התכופים בשירותי הרפואה בשתי שנות כהונתך, שהגיעו לשיא בליל הזקנים והשלכתם לרחובות?

„לפני ליל הזקנים שיגרתי שבוע ימים לפתחו של ראש הממשלה והתחננתי שיורה לשר האוצר להקציב שלושה מיליונים דולר למנוע זריקת הזקנים מבתי החולים הגריאטריים. אבל רק לאחר ליל הזקנים נמצא הכסף. מדוע לא יכלו להמציאו עשר שעות קודם? אשם מי שלא העביר את הכסף בזמן, בוודאי לא אני. זה לא ענין של אחריות מיניסטריאלית, כי לאחר שעשיתי כל מאמץ להזעיק את הממשלה כולה למצוקה, זו כבר אחריות ממשלתית קולקטיווית".

– השנתיים במשרד הבריאות היו קשות?

„קשות מאוד. עמדה בפנינו בעיה עקרונית של מימון הרפואה הציבורית. האוצר אמר שהכסף צריך לבוא מהציבור ולא באמצעות מסים. מצד שני עמדה השקפתנו שתוספת זו צריכה הממשלה לממן. היתה פה מחלוקת בתפיסה בין שני אגפי הממשלה. יש פה בעיה אמיתית, שתזוזות ההון היא מכיוון הממשלה לאזרחים, אך מתקשים בשל טעמים שבהשקפת עולם לבקש מהם תשלום ישיר בשביל השירות הרפואי. זה חלק מהתהליכים שבאים לפתרון רק במשבר".

– מה הפתרון?

„אני ניסיתי לפתור את הבעיה על ידי פתיחות מחלקות לניתוחים בבתי חולים פרטיים בידי רופאים ממשלתיים. מה שלא הצלחתי להעביר – הסדר למשמרת שניה, שיאפשר לרופאים ושאר הצוותים לנתח בבתי חולים ציבוריים ולהרוויח יותר. הביקוש לשירותי רפואה פרטיים הוא כה גדול, שאינך יכול למנוע. אתה רק יכול להסדיר. לפתור חלק מהבעיות של הרפואה השחורה, שקיימת הרבה שנים, ניסיתי לפתור. אבל אז עלתה שאלת השב"כ – והלכתי".

– הגעת להיות „הקבלן של המדינה" בסולל בונה?

„היו שאמרו לי – למה לך? יצאת מחולה רעה אחת ונכנסת לשניה? אבל אני לא נבהל מקשיים. בחודש האחרון בדקתי את העניין מכל הכיוונים והגעתי למסקנה, שיש מקום בארץ לחברה קבלנית גדולה מסוג סולל בונה. עליה לסגל עצמה לתנאי המשק ולגודל הבניה ולבצע תכנית הבראה כספית ואירגונית".

– יש איזשהו דמיון בין משבר הבריאות לסולל בונה?

„תהליכים דומים עברו על סולל בונה וקופת חולים. הוצאותיהם ב־84/85' גדלו מההכנסות ולא נקטו צעדים מתחייבים בגלל שיקולים ענייניים, פוליטיים ואישיים. התכנית הכלכלית של '86 הכניסה אותם לצרות נוראות בגלל שיעורי הריבית. הגשתי תכנית הבראה לקופ"ח באוקטובר 84', אך רק כעבור שנה וחצי בוצעה, ובתקופה הזו צמח הגרעון ב־180 מיליון דולר.

„בסולל בונה, בין החלטת הממשלה לסייע ועד שנחתם הסכם הסיוע עברו חמישה חודשים – וזה עשרות מיליונים. תכנית ההבראה כיום של סולל בונה, עם פיטורים נוראיים ושינויי אירגון ומיבנה, זוכה לתמיכה ומבינים שזה מוכרח להיעשות. אגב, הממשלה לא נתנה אף אגורה אחת לסולל בונה, וכל עזרתה מתבטאת בפריסת חובות".

– בין משרד הבריאות לסולל בונה, נפלת למשכב. מתחזה הוצא לך גידול שפיר. מה עשתה לך תקופה זו?

„מבחינה אחת השפיע האישפוז לטובה. זו היתה הזדמנות ראשונה זה שנים לשבת חודשיים רצוף בבית. היה לי ברור שזה גידול שפיר ויכולתי להחלים בהנאה. ליהנות מאמבטיות שמש, לשבת עם הנכד, להיות בבית כשהילדים הולכים לבית הספר וחוזרים, לקרוא ולהיפגש עם אנשים בבית.

„מבחינת השקפת עולם, לא חל בי כל שינוי. באתי לבדיקות שיגרתיות ובאותו יום נתגלה הגידול, וכבר אז בדקו והתברר שהגידול שפיר. אף לא לרגע הייתי בתחושה שאני גומר לחיות. הכי הרבה – אמרתי – אצטרך לעבור כמה טיפולים. יכולתי להתגבר לגמרי זה מאלהים. ניגשתי לניתוח בהרגשה אופטימית, וכשאמרו לי שהבדיקות בסדר, לא היה לי מה לחשוב על חשבון נפש, אלא להודות. לשמחתי, המחלה לא היתה נקודת מיפנה בחיים, אלא רק עוד איזה סיפור בחיים".

– הכך עברת מן השררה הממלכתית לעבודה קבלנית?

„שררה ממלכתית לא הוסיפה ולא תרמה דבר על מה שלא היה מקודם. להיות שר – בלי לזלזל בזה – זה כשלעצמו לא ממלא את הבריאות, למרות שיש מי שחושב שכן. כשאתה גדל במסגרת העיקרית של חייך – הצבא – ומגיע לשיא, אז מה זה להיות שר? אף שר אינו נהנה מאותה עוצמה של רמטכ"ל".

– חזק מראש הממשלה, מן הסתם? ואתה הרי הבהרת ברבים כי אתה רואה עצמך, בעתיד, בראש ממשלת ישראל. החלום הזה עודנו קיים?

„התקווה עדיין קיימת. אני רק בן 56"...

אנשים השבוע / מרק סגל

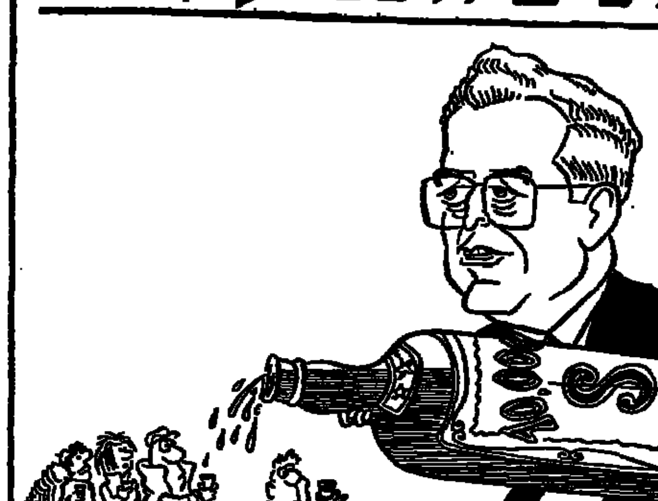

המלך יפת הראשון

הפנסיונר המדובר ביותר בישראל השבוע הוא בלי ספק היו"ר לשעבר של בנק לאומי, ארנסט יפת, שהפנסיה הענקית והתשלומים והחודשיים העצומים שלו הוגדרו, בפי ח"כ (שינוי) מרדכי וירשובסקי, „שוד הבנקים הגדול ביותר שהתבצע אי־פעם בישראל", ובכך הוא ביטא גינוי־מקיר־לקיר.

אפשר לומר שיפת נהנה מהטוב שבשני העולמות: הכנסה מתמדת מרבבות, בסגנון של מנהל חברה עסקית אמריקנית, והסינקורה נוסח הקרמל מפני מתן דין וחשבון. כל מי ששואל מדוע השלים עם כך נגיד בל"ל ויו"ר המוכ־נות אריה זולצין, יכול גם לשאול את עצמו מה הולך בצמרת הסוכנות.

תזכורת בעתה על הפער ההברתי ההולך ומעמיק באה מפי יו"ר ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, אורה נמיר. לאחר שהסתבר, שיפת היה מקבל הקצבה שנתית בסך 10,000 דולר למשקאות חריפים, היא ציינה כי 150,000 מקבלי סעד מתקיימים מ־370 ש"ח בממוצע לחודש, ו־100,000 פועלים מתקיימים ממשכורת ממוצעת של 420 ש"ח בחודש. נמיר חישבה ומצאה, כי „הקצבת המשקאות" של יפת היתה מקיימת משפחה נזקקת סעד במשך שנתיים וחצי.

ג'ובים במתנה

נראה כי המאפיין את ממשלת האחדות הלאומית אינו קפיטאליזם או סוציאליזם, אלא שיתוקיזם. המבוי הסתום בין הליכוד, בהנהגת ראש הממשלה יצחק שמיר, לבין המערך בהנהגת מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס, לגבי המינויים החדשים למשרות בכירות, הותיר חלל הולך ומתרחב בצמרת.

אין יורש נראה לעין למבקר המדינה יצחק טוניק, שסיים את תפקידו ביום רביעי. יתר על כן, לפי הסכם הרוטאציה היו צריכים שמיר ופרס למצוא עד ה־17 בינואר שגריר חדש לוושינגטון, במקום מאיר רוזן, המסיים תפקידו בחודש מאי.

שלוש משרות פנויות אחרות ממתינות אף הן – משרת נציב שירות המדינה, הפנויה זה מספר חודשים, מאז הצטרף אברהם פרנק לשגרירות ישראל בלונדון כציר כלכלי; תפקיד יו"ר המועצה הציבורית של בנק ישראל, הפנוי זה שנה וחצי; ומשרת יו"ר התעשיה האווירית. משרה זו הובטחה למרדכי הוד מ„יחד" לפי הסכם שעשה מנהיג המפלגה, השר בלי תיק עזר וייצמן עם פרס – אך הדרך נחסמה בגלל התנגדות הליכוד, ובמיוחד מצד השר בלי תיק משה ארנס.

בין קרדינל לנשיא

סיבה אחת לכך שהקרדינל של ניו יורק, ג'ון או'קונור, שינה את דעתו באמצע ביקורו בישראל לגבי הפגישה עם הנשיא חיים הרצוג, היתה כנראה העובדה שנודע לו, בארוחת הערב אצל שגריר ארה"ב תומאס פיקרינג, כי שני אנשי דת בכירים מהוותיקן – הנציג הנוכחי והנציג הקודם של הוותיקן בארץ הקודש – נתקבלו לביקור רשמי בבית הנשיא.

יתכן שהקרדינל הושפע גם מראיון שנתן לא מכבר הנשיא הרצוג לתחנת טלוויזיה איטלקית ובו אמר: „אם כי אני מעריך את החשיבות ההיסטורית של היחסים (הדיפלומטיים) בין מדינת ישראל לבין הכס הקדוש, נראה לי שישנה חשיבות היסטורית עמוקה יותר ליחסים בין העם היהודי לבין הוותיקן".

בעוד שראש הממשלה יצחק שמיר סירב להיפגש עם הקרדינל מחוץ למשרד ראש הממשלה, אך תקף את הוותיקן ובירך את הקרדינל כידיד ישראל, בראיון לרשת הטלוויזיה אן.בי.סי. – אירח אותו שר החוץ שמעון פרס בביתו.

ואף על פי כן, או'קונור ביקר אצל הנשיא בלשכתו והם ישבו יחד תחת גג הנשיא. הוא הצליח לספק את דרישות אדוניו בוותיקן בכך שלא השתמש בכניסה הרשמית של בית הנשיא.

תלונת הפמליה של או'קונור (כפי שצוטטה בקול ישראל) לגבי „פקידים ישראלים המצביעים בחשיבות הבעיות המצפות פה לקרדינל" התייחסה, אני מבין, לסדר היום שהכין בניו יורק הקונסול הכללי הלא כל כך מוצלח, משה יגר. כעת סר חינו גם בעיניהם של אנשי שמיר ופרס גם יחד.

שר החוץ עדיין נוטר לו משום שהתחייב בשמו, כאשר היה עדיין ראש הממשלה, לפקוד את מעונו של או'קונור במדיסון אבניו – בלי להיוועץ בו קודם לכן. צעד זה שבר את המסורת, לפיה ראשי ממשלה ישראלים מקבלים את כל המכובדים הניו־יורקים בבית המלון בו הם מתאכסנים.

בשיחה שניהלו או'קונור והרצוג העביר הקרדינל לנשיא את „תשוקתו העזה לשלום" של המלך חוסיין. הנשיא הגיב על כך: „אם כן, מדוע הוא אינו פועל? שום דבר לא עוצר אותו בצד שלנו".

נראה כי הקרדינל האירי־אמריקני ומארחו יליד אירלנד הסתדרו ביניהם יפה: חיים הרצוג שיעשע את אורחו באנקדוטה מהימים שאביו המנוח, הרב יצחק הלוי הרצוג, היה רבה הראשי של אירלנד וחבר טוב של הקרדינל מקרוי, ששימש אז ראש הכנסיה של אירלנד. כאשר ראה הלה שהרב אינו אוכל בארוחה רשמית שנערכה בטירת דאבלין שאל הקרדינל, עם ניצוץ שובב בעיניו: „אי אפשר לפתות את כבודו לטעום מן האוכל הערב הזה?" הרב השיב בחיוך: „בוודאי, בחתונה שלך!"...

הפקדונות של פרץ

יש המייעצים לראש הממשלה יצחק שמיר לא להיטרד יותר מדי בגלל הסנקציות של ש"ס, בטענה, כי שר הפנים שהתפטר יצחק פרץ יחזור באותה המהירות, בה תיבש הדיו על ההתראות של החודש הבא לישיבות של ש"ס. הוא השאיר מאחוריו כמה פקדונות חיים – במיוחד את עוזרו, אריה דרעי, מנכ"ל המשרד, ותומכו אלי סויסה, הממונה בפועל על מחוז ירושלים.

□

מעניין על מה דיבר ראש הממשלה יצחק שמיר עם ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין, כאשר ביקר אצל „האסיר מרצון צמוח" במעונו בירושלים, ממנו הוא מגיח לעתים נדירות מאוד. זו היתה הפגישה הראשונה שלהם זה חודשים – בדרך כלל הם מנהלים שיחות בטלפון. האם שמע שמיר על תמיכת בגין־זאב במאבק „עצרו את אריק", שמנהל בנימין זאב בגין נגד נסיונו של שר התעשיה והמסחר אריאל שרון להשתלט על חרות? שתיקה.

ישראל בשלשות

משלחת בת 13 חברים מווירג'יניה, בראשות גיל טובמבר, מקיימת כאן פגישות לצורך יישום „פרוייקט וירג'יניה־ישראל". המטרה היא שיתוף פעולה רחב – החל באנרגיית השמש וכלה בתיירות – בעידודו הפעיל של המושל, ג'ראלד בייליל.

שר הכלכלה והתכנון, גד יעקבי, אמר למשלחת מווירג'יניה, בארוחה שהתקיימה לכבודם בירושלים: „בישראל העניינים הולכים בשלשות – יש לנו שלושה ימים: הים התיכון, ים סוף וים המלח; הבירה שלנו קדושה לשלוש הדתות הגדולות; ואצלנו הממשלה היחידה עם שלושה ראשי ממשלה – הנוכחי, המוחלף והקודם".

(בהסכם עם ג'רוזלם פוסט)

„חולה איידס: השלמתי [illegible]

ג'פרי מאליקן, מנהל חברה בן 32, ההומוסכסואל, שלקה באיידס, מהמר על תרופה נסיונית – אזידותימידין – שתחזיק אותו בחיים □ נתון בין תקווה ליאוש, הוא אומר בבית החולים בבוסטון: „יש ימים שאני מרגיש שהייתי מעדיף למות ולגמור עם זה – האם באמת שווה להילחם עוד?"

מאת מארלן סימונס,
סופרת „לוס אנג'לס טיימס" בבוסטון

אף שכבר חלפו שמונה חודשים מאז ההתקף האחרון, הסימפטומים היו מוכרים להחריד. חולה האיידס ג'פרי מאליקן ידע, מתוך תחושה של אימה, מה קורה לו.

תחילה, חום המסרב לרדת וגרון כואב, כואב עד כדי כך שאי אפשר לדבר או לבלוע. אחר כך קוצר נשימה, מלווה בתשישות כה רבה, שהוא נאלץ להישען על הקיר בזמן המקלחת. בלילה, היה לובש מיזע כבר, מתעטף בשמיכה חשמלית ומתכרבל לצורת כדור במיטתו, בניסיון שווא להדוף את הצמרמורות החודרות העצמות. אך הוא היה מתעורר כעבור שעה, כה ספוג בזיעה עד שיכול היה לסחוט את החולצה בכיור.

„המסיבה נגמרה", אמר לא מזמן, בעודו יושב ומרטיט בדירה הזמה, עטוף במעיל.

הוא ידע שזו שוב דלקת ריאות פניאומוציסטיס קאריני – אחד הזיהומים הנדירים והמסוכנים ביותר המאפיינים את האיידס – עוד לפני שרופאו ד"ר רוברט („צ'יפ") סקולי אישר זאת. הוא ידע גם, כי מאבקו נגד המחלה השוכת מרפא, בדרך כלל, רחוק מלהגיע לכלל הכרעה.

מאליקן מהמר על תרופה ניסיונית ששמה אזידותימידין או אז"ת, שתחזיק אותו בחיים. ההתקף האחרון היה צלילה נוספת ומאיימת אל מצולות היאוש, בניגוד מאותה „רכבת שדים" של רגשות, המאפיינת את המסע שהחל באפריל שעבר, עם ההתקף הראשון של דלקת הריאות – ואת אותה הרגשה משתקת של מה שהתקף זה סימל: הוא לקה באיידס.

הוא התחיל להרגיש ניצוץ של תקווה בחודש מאי, כאשר הצטרף למחקר קליני כלל ארצי של התרופה הניסיונית. זה היה מחקר אקראי, תוך שימוש במקביל בתרופת דמה: פירוש הדבר, לא הרופאים, גם לא החולים, ידעו מי קיבל אז"ת ומי קיבל גלולת סוכר.

בחודש ספטמבר זינקה אותה תקווה למצב של אופוריה, כאשר נודע לו כי התרופה השיגה השפעה דרמאטית בהארכת חיים – וכי הוא השתמש בה כל אותם חודשים.

אולם לאחר מכן, במקום להתרפק על הזמן שקיבל במתנה, מאליקן, מנהל בחברה מסחרית, בן 32, ההומוסכסואל, שקע במלנכוליה לגבי עתידו הבלתי ידוע, חושש לרקום יחסים חדשים או לעשות שינויים משמעותיים בחייו. חוסר הבהירות שבמצבו היה לו עינוי – כמו הניסיון להסתגל למטרה שנעה כל הזמן.

תחושות אלה אף נתעצמו בעקבות ההתקף האחרון.

„הסיכון שדבר כזה יקרה היה פשוט יותר מדי גדול", אמר מאליקן. „אז"ת היא תרופה מבטיחה, אך יש יותר מדי נעלמים. אילו השיגה התרופה הזאת הצלחה למשך עשר שנים, הייתי יכול להרשות לעצמי לקוות. אילו יכלו לומר לי, 'השתמש בתרופה זאת עד סוף חייך ותהיה בסדר'. אבל הם אינם יכולים להבטיח זאת. כל מה שהם יכלו לומר היה, 'הדבר החיובי ביותר היה העובדה שלא חלית'. טוב, אז עכשיו אני חולה".

ד"ר סקולי אומר, כי מאליקן יחלים מהזיהום האחרון, שהיה פחות חמור מההתקף הקודם, במהלכו אושפז פעמיים. הפעם מטפלים בו במרפאת חוץ.

אולם מצבו הנפשי רגיש מאוד, האיל ונחלש ממלחמת התשה בין התקווה ליאוש.

„יש ימים שאני מרגיש שהייתי מעדיף למות ולגמור עם זה", אמר מאליקן. „אני לא מרגיש שיש לי אפשרויות אחרות. הסיכויים יותר מדי נגדי – האם זה באמת שווה להילחם עוד? אני מרגיש שהשלמתי עם גורלי. הייתי רוצה רק שמה שצריך לקרות לי יבוא מהר".

ואז, נכנע לפגיעות שהוא שוב אינו מנסה להדחיק. „זה הופך את אי־הוודאות לוודאי יותר. זה מאשר את הרגשתי, שאני עומד למות בהקדם. אין זו הקלה. אני לא רוצה למות".

סקולי, בן 37, מומחה למחלות זיהומיות בבית החולים הכללי של מסצ'וסטס, אשר יצר קשר מיוחד עם מאליקן, לא היה מעודד ביותר מההתפתחות האחרונה, אולם הוא לא הופתע. גם אחרים שהשתתפו במחקר ונטלו אז"ת סבלו מהופעות חוזרות של הפניאומוציסטיס – זיהום טפילי בדרכי הנשימה, הקשור למערכת חיסונית הרוסה. נראה כי האז"ת מאריכה את פרק הזמן שבין ההתקפים, מעכבת את התפרצותם, מחלישה אותם.

ואכן, לפני מחלתו האחרונה נהנה מאליקן משמונה חודשים טובים, חופשיים מזיהומים. זו תופעה חריגה – אם כי לא בלתי מוכרת – לגבי חולי איידס.

„איש מאיתנו לא ציפה שהאז"ת תפעל כפי שפעלה. התרופה משנה את התמונה של האיידס כגזר־דין מוות", אמר סקולי. „אנחנו מחזיקים אותו חי, עם פחות התקפים של פניאומוציסטיס ועם סבירות פחותה יותר של זיהומים אחרים. אם יש ביכולתנו להאיט את התפתחות הדברים, בעוד אנו עובדים על אופציות אחרות – אנו יכולים לקוות שתהיה לכך השפעה עצומה".

„אבל אנחנו עדיין איננו יודעים מה תהיה המגמה לטווח הרחוק", אומר סקולי, „יהיה זה טירוף לחשוב שכל מי שנוטל את התרופה הזאת לא ילקה שוב בשום זיהום".

תסמונת הכשל החיסוני הנרכש נגרמת על־ידי נגיף ההורס את המערכת החיסונית ומשאיר את החולה חשוף לזיהומים כמו פניאומוציסטיס וסוגים נדירים של סרטן. הנגיף יכול גם לפלוש למערכת העצבים המרכזית ולגרום שיבושים נוירולוגיים חמורים, כגון מחלת נפש.

איידס היא מחלה המועברת באמצעות מגע מיני אנאלי ורגיל, וכן גם באמצעות מחטים תת־עוריות מזוהמות ועירויי דם ומוצרי דם – אם כי הסיכון של הגורם האחרון פחת במידה רבה, בזכות תהליכי הניפוי. בארצות הברית פגעה המחלה בעיקר בגברים הומוסכסואלים וביסכסואלים, באנשים המזריקים סמים ובאלה שקיימו איתם יחסי מין.

איידס פגעה ביותר מ־29,000 אמריקנים מאז 1981, ויותר מ־16,000 מתוך אלה שלקו במחלה מתו בגללה. בחמש השנים הבאות צופים כי מספר המקרים יגיע ל־270,000 לפחות. עד למציאת האז"ת, לא היה טיפול לאיידס.

„אני עדיין חושש שהתוצאות של אז"ת הן קצרות טווח, ומשפיעות על מספר קטן של אנשים", אומר סקולי, „אסור לנו להניח לתוצאות קצרות־טווח לסחרר לנו את הראש. אסור לנו לאמר שיש בידינו פתרון, ושאיש לא ימות עוד במחלה. אני בהחלט משוכנע בתוצאות לטווח הקצר. כאדם הדואג לשלומם של אנשים אחרים, אני ממש נרגש מהתוצאות. אני מקווה שאוכל להיות מאושר באותה מידה בעוד ששה חודשים".

סקולי מוסיף: „הנגיף הזה הוא יריב ערמומי. חשוב ביותר לציין, כי איש אינו טוען שמצאנו פתרון. אנחנו רואים בכך צעד ראשון בלבד".

בינתיים, סקולי עדיין מודאג בגלל השפעה של הזיהום האחרון על מצבו הנפשי של מאליקן: „זה עתיד להזיק למצבו הנפשי. אני חושש מאוד שהוא יתייחס לכך כאילו מישהו סחב ממנו פתאום את גלגל ההצלה, והוא נותר באמצע האוקיאנוס. הוא שוב מבוהל. זה רגש שאינני מתפלא למצוא בו, אבל אני מקווה, כי ככל שיחלוף זמן לאחר ההתקף, נוכל ללמוד להתמודד עם תחושה זאת".

ד"ר אלכסנדרה בקס, פסיכיאטרית בבית החולים הכללי של מסצ'וסטס, העומדת בראש קבוצת סיוע לחולי איידס אליה הצטרף מאליקן לא מכבר, מאמינה כי הוא עובר מצב נפשי השכיח אצל חולים במחלות קטלניות.

אחת מעמיתיה, היא אומרת, טיפלה בחולה שלקה במלאנומה ממארת – סרטן עור שלרוב מסתיים במוות.

„נאמר לו, כי אם יחזיק מעמד חמש שנים – יירפא", מספרת בקס, „כעבור ארבע שנים ו־11 חודש היה לו התקף חוזר – והוא אמר לעמיתתי שהוקל לו. עד אז הוא חי כל הזמן בפחד מפני ההתקף החוזר, ועכשיו הוא יכול לסיים דברים שהוא צריך לגמור. הסיכוי הבלתי נראה הזה, התמקי הזה, לא איפשר לו לתפקד".

„אך מאליקן ידע שהוא עתיד להתגבר על ההתקף הזה. הוא תפס אותו בשלב מוקדם מאוד – הוא זיהה אותו לפני שההתקף אובחן קלינית. חולי איידס מרגישים מתי המוות ממש מגיע, ואני לא חושבת שהוא מרגיש שכבר הגיע הזמן הזה".

„הוא מדוכא, משום שזה מראה שהאז"ת אינה סם חיים, זה מראה שהוא עדיין פגיע. העובדה שלקה במחלה קטלנית טפחה על פניו", היא אומרת.

מאליקן ישב באחד החדרים הזעירים המרכיבים את איזור המיון בקומה הראשונה של בית החולים הכללי במסצ'וסטס. באותו יום שבת בבוקר, יומיים לאחר שאושרה מחלת הפניאומוציסטיס שלו, היה שקט, ולצוות חדר המיון היה זמן לעצור ולפטפט. מאז החלה מגיפת האיידס, לפני כמעט שש שנים, נשמעו סיפורי זוועה רבים על עובדים בבתי חולים, המתחמקים מחולי איידס ומסרבים לנגוע בהם – אך בבית החולים הזה אין דברים כאלה.

הרופא התורן, נכנס, עטה כפפות והתכונן להחדיר מחט קטנה לזרועו של מאליקן. הוא התחיל לטפטף באיטיות לווריד תמיסה שקופה של פנטאמידין – התרופה שתילחם בפניאומוציסטיס, בעוד האז"ת מנסה לפעול נגד הזיהום שגרם לכל זה, האיידס.

הפנטאמידין צריכה לפחות 45 דקות כדי לחדור לגוף. בסופו של דבר תחסל התרופה את ההתקף הנוכחי של הפניאומוציסטיס, אך היא עלולה לחסל תוך כדי כך גם את מאליקן. הנשימה שלו נעשית מאומצת בזמן הטיפול, הוא זקוק לחמצן, המסונן דרך מים כדי להוסיף לו לחות ומוזרם באמצעות צינורית פלסטיק המחוברת לאף. בזמן שהתרופה נכנסת לווריד נהפכת הזרוע קרה וקשה.

כשעתיים לאחר תום הטיפול, הוא סובל מצמרמורות, בחילה ועייפות רבה. בבית, הוא מקיא. הוא סובל גם מריאקציה מקומית בעור, ליד מקום הדקירה.

הפנטאמידין גורמת תופעות לוואי הגורמות לחץ דם נמוך, רמת סוכר נמוכה בדם וספירה נמוכה של כדוריות לבנות. רוב הרופאים מעדיפים לא להשתמש בה, אך מאליקן אלרגי לבאקטרים – התרופה המועדפת. הוא יזדקק לאינפוזיות במשך שבועיים לפחות. באמצע הטיפול תצנח ספירת הכדוריות הלבנות שלו, וסקולי יפסיק לו את הטיפול בפנטאמידין למשך יום־יומיים, כדי לאפשר לגופו להתאושש. עד סוף הטיפול ייאבד מאליקן – שאינו מסוגל לאכול בגלל הגרון הכואב נראות – כששה קילוגראמים ויזדקק מדי פעם בפעם להזנה תוך־ורידית. אם כי לא יאושפז, ייאלץ להפסיד חודש עבודה.

ביום רביעי שעבר, לאחר שספירת כדוריות הדם הלבנות נשארה נמוכה, נאמר לו גם להפסיק את השימוש באז"ת. ירידה במספר הכדוריות הלבנות היא אחת מתופעות הלוואי של התרופה.

סקולי אומר, כי הבעיה עם החולים שמטופלים באז"ת היא, ש„אין לנו כל תקדים שעל פיו ביכולתנו לדעת כיצד מתפתחים אחדים מהזיהומים האלה, הקשורים לאיידס".

אם כי אחדים מחולי האיידס נהנים מ„ירח דבש" ממושך בלי פניאומוציסטיס, רוב הסובלים מהתקפים חוזרים ונשנים מחזיקים מעמד, בדרך כלל, לא יותר מ־35 או 40 שבועות.

הפניאומוציסטיס, אם אין מטפלים בה, היא קטלנית. יתר על כן, התרופה פנטאמידין אינה הורגת את הציסטות דמויות הביצה של הטפיל. הן נשארות בריאות, ועלולות לגרום צרות בעתיד. כל התקף נוסף גורם עוד נזק בלתי הפיך לריאות.

„יכול להיות שמצבם של החולים אינו טוב לאחר ההתקף השני או השלישי בגלל הנזק לריאות בפעם הראשונה או בגלל ההחמרה במצבה של המערכת החיסונית – ויכול להיות גם שהאורגניזמים מפתחים התנגדות לתרופה", אומר סקולי.

נראה כי בזכות האז"ת מואט באופן ניכר תהליך ההידרדרות. מתוך כ־140 החולים שהשתתפו במחקר המקורי, מתו עד שהופסק המחקר, בחודש ספטמבר, 16 חולים שטופלו בתרופת הדמה, ורק אחד שטופל באז"ת. מספטמבר החלו גם אלה שעד כה טופלו בתרופת הדמה לקבל את האז"ת.

לדברי ד"ר סמואל ברודר, ראש התכנית לאונקולוגיה קלינית במכון הארצי האמריקני לחקר הסרטן, שעשה את המחקר המוקדם על האז"ת במעבדה ועל חולים – התקופה הארוכה ביותר בה החזיק מעמד המטופלים באז"ת היתה כ־17 חודש. ברודר אמר, כי חולים המטופלים באז"ת „עדיין נמצאים בסכנה של הידבקות בזיהומים". יתרה מזאת, אצל חולים שמחלתם הגיעה לשלב המפותח ביותר של האיידס „אין זה בלתי־צפוי שהתרופה תפעל בצורה מוגבלת בלבד".

סקולי השווה את המצב הנוכחי של המלחמה באיידס לימים הראשונים של המלחמה בליאוקמיה הלימפאטית אצל ילדים בשנות ה־50, כאשר היה קיים רק טיפול תרופתי אחד. הטיפול גרם רגיעה במחלה אצל חולים רבים, אולם אצל רבים מהם חלה לאחר מכן הישנות של המחלה.

„עם השנים למדו האונקולוגים לשלב גורמים שונים שמגבירים את הסבירות להשגת ריפוי מושלם. כעת אנחנו מסתדרים די יפה עם המחלה הזאת", הוא אומר.

„במקרה של האיידס, אנחנו בשלב שיש בידינו טיפול תרופתי יחיד. אם נלמד כיצד להוסיף לו עוד חומרים או להשתמש באז"ת בדרך נבונה יותר – או שני הדברים גם יחד – יכול להיות שתתחיל להיות לנו השפעה יותר מרחיקת לכת על המחלה. תקוותי היא, שזה יקרה אצל חולים כמו ג'ף", אומר סקולי.

גישתו העכשוית של מאליקן נראית כעת רחוקה מהגישה הלוחמת אך מציאותית, שאיפיינה אותו לאחר שהצטרף למחקר, בחודש מאי שעבר. הוא נדר אז נדר „להביס את המחלה", אך בכל זאת השפיעו עליו האמיתות המרות שהשתקפו בנתונים הסטאטיסטיים על מקרי המוות מאיידס. כשהוא מקווה לטוב ביותר, אך מביא בחשבון גם את הגרוע ביותר, הוא נטל את הכמוסות – שאת תוכנן לא ידע – כל ארבע שעות, ובד בבד התחיל בתהליך של סידור ענייניו, פרידה ממשפחה ומידידים ומקומות בעברו.

ואז התחילה רכבת השדים לנסוק כלפי מעלה, כאשר נתבשר כי נמצא שהאז"ת יעיל, וכי הוא טופל כל הזמן בתרופה זאת. סקולי גם אמר למאליקן, כי הטיפול בו יהיה יותר גמיש – הוא אינו צריך להישאר בבוסטון, כפי שנדרש ממנו לפי החוקים המקוריים של המחקר.

נתאפשר לו להתחיל לחיות שוב.

אך האם באמת?

במשך יותר מארבעה החודשים סב קיומו של מאליקן סביב הניסוי הקליני. הוא היה חסר מנוחה בעבודה ובלתי מאושר בבוסטון, אך מאבקו במחלת האיידס השתתפותו בניסוי שיחררה אותו מהצורך להתמודד עם תסכולים אלה.

לפתע השתנה הכל: הוא היה חופשי לעזוב, לחפש עבודה אחרת ולעבור לעיר אחרת. והוא התחיל לפעול בכיוון זה.

„קודם לכן, הגישה שלי היתה לחיות כל יום בפני עצמו ולראות מה יקרה לאחר ששה החודשים", אמר מאליקן לפני שבועות מספר, „כשהשתתפתי במחקר, נהניתי ממידה מסויימת של בטחון. הבעיות שהיו קיימות בחיי לפני שלקיתי באיידס נותרו כבלתי חשובות, בעוד אני נערך לקראת המוות. כעת היה עלי להיערך לקראת החיים".

התברר לו, כי תהליך זה מפחיד באותה מידה.

„האם אני מסוגל מבחינה גופנית לעשות זאת?" – שאל מאליקן את עצמו, כאשר התחיל לחפש עבודה בחודש אוקטובר – „אני לא יכול להתחייב לעבודה חדשה עם אחריות גדולה ולטלפן שבוע אחרי כן ולומר שאני חולה ולא יכול לבוא".

אחד המעסיקים הפוטנציאליים, שלא ידע שיש למאליקן איידס, שאל אותו בראיון אם הכין לעצמו תכנית חומש.

„השתוללתי מצחוק", אמר מאליקן, „אילו רק ידע מה עבר עלי בשמונת החודשים האחרונים, היה מבין עד כמה השאלה היתה מגוחכת. אין לי לוקסוס כזה של תכנית לחמש שנים. בשבילי, אפילו תכנית לחמישה ימים היא מותרות".

הוא התחיל גם להימנע מקיום יחסים, הן חדשים והן ישנים, והקשר הקבוע היחיד שלו היה עם הנרי ויינברגר, מוסיקאי בן 33 מבוסטון, אשר התנדב להיות לו חבר ותומך לפני חודשים מספר, במסגרת אגודה לסיוע לחולי איידס.

מאליקן מרגיש בדידות, אך הוא מבין שהוא עצמו אחראי להרגשה זאת.

„כל מה שרציתי בחיי היה קשר קרוב – יותר נפשי ורגשי מאשר גופני. וכעת אין לי בשום מישור, משום שאני פוחד לאבד אותו. איזה אדם שפוי ירצה להיכנס למערכת יחסים עם חולה איידס?", שאל.

הפסיכיאטרית בקס, שעומדת בראש הקבוצה אליה הצטרף מאליקן זמן קצר לפני שחלה בפניאומוציסטיס, אומרת כי זו תגובה טיפוסית. „האנשים האלה מרגישים מזוהמים ובלתי רצויים", היא מסבירה.

אין זה מפתיע, אם כן, כי ההתקף השני של פניאומוציסטיס גרם למאליקן לנטוש את החיפוש אחר עבודה, לפחות לפי שעה. זמן קצר לפני חג המולד, כאשר הסתיים הטיפול בפנטאמידין, הסכים לנסוע לראיון מחוץ לעיר עם מעסיק – אך ביטל את הפגישה ברגע האחרון, משום שהרגיש חולשה.

סקולי מבין את התסכול של מאליקן ואת תחושת היאוש. עם זאת, הוא מוסיף להאיץ בו להביט הלאה, מעבר להווה.

„אני עדיין חושב שג'ף צריך לחשוב על שאיפותיו לטווח הארוך, ולפעול להגשמתן", הוא אומר. „אנחנו לא יודעים אם יקבל עוד התקף של פניאומוציסטיס. אנחנו לא יודעים אם נמצא תרופות אחרות, שיהיו מוצלחות יותר אפילו מהאז"ת. גם אם ימשיך בטיפול באז"ת, אנחנו לא יודעים, אם כעבור טיפול ממושך המערכת החיסונית שלו תשתפר בהדרגה. אנחנו לא יודעים אם תחול תפנית לטובתו או לא – אבל תהיה זו טראגדיה אם יבלה את עשר השנים הבאות שלו בפחד מתמיד ולא יעז לעשות דבר"...

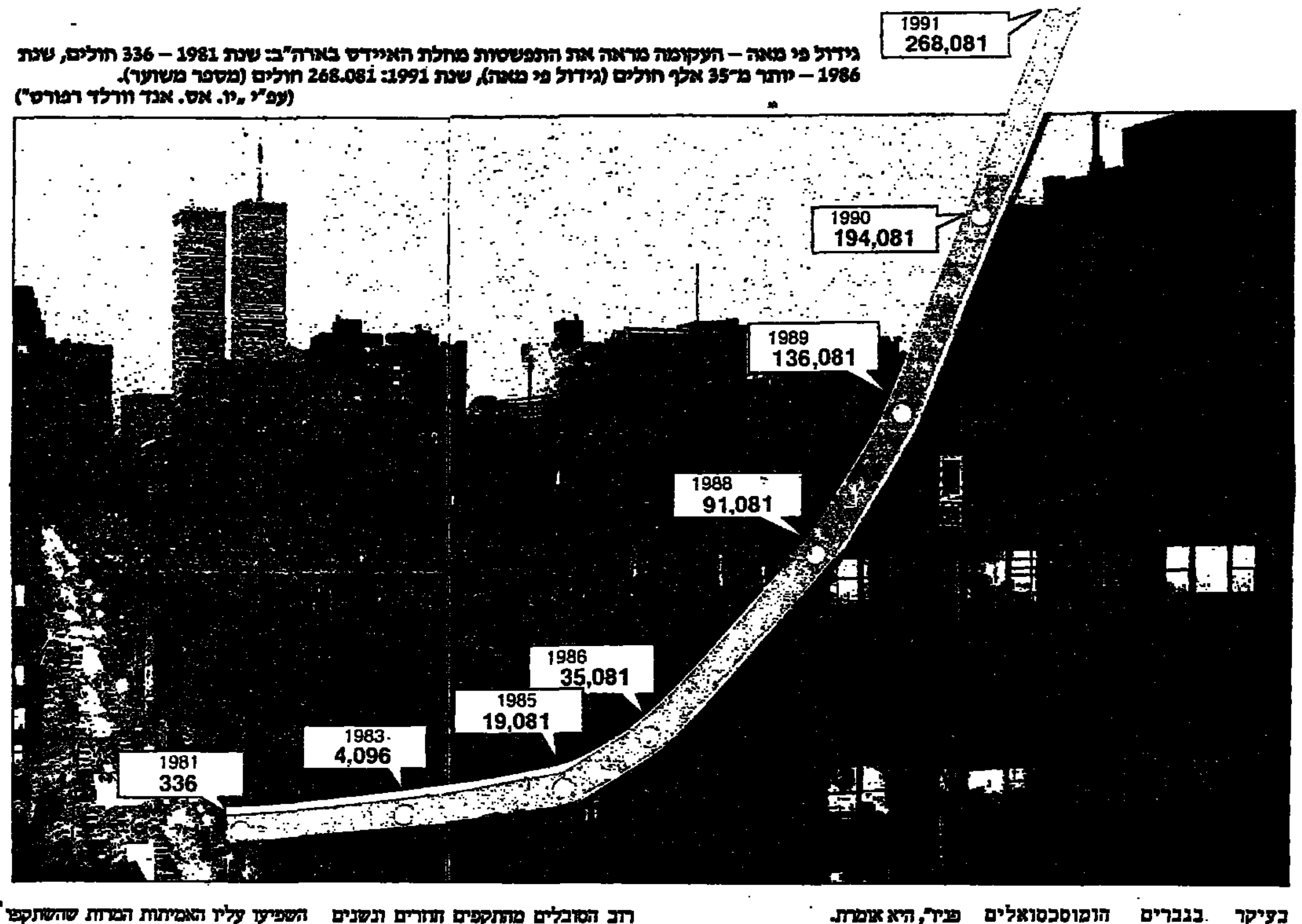

גידול פי מאה – העקומה מראה את התפשטות מחלת האיידס בארה"ב: שנת 1981 – 336 חולים, שנת 1986 – יותר מ־35 אלף חולים (גידול פי מאה), שנת 1991: 268.081 חולים (מספר משוער).
(עפ"י „יו. אס. אנד וורלד רפורט")

אולפן עקיבא נתניה
מעוניין באכסניה הולמת
ל־140 משתלמים תושבי הארץ ותיירים
בתי מלון, בתי הארחה, פנימיות נוער, בתי־ספר שדה וכיו"ב, המעוניינים בהסדר קבוע של השכרה, התברה או סוג מתאים אחר של התקשרות
מוזמנים להגיש את הצעותיהם.
עדיפות באזור המרכז
התנאים הדרושים:
★ תנאים וסביבה הולמים ★ אולמות ומתקני ספורט
★ 10 חדרי כיתות ★ חדרי מגורים
★ 10 חדרי משרדים ★ חדר אוכל, מטבח ושירותים
מוסד חינוכי המחפש אכסניה חדשה ומעוניין בשותפות עם אולפן עקיבא באכסניה בלבד, מתבקש להתקשר
הצעות בכתב בלבד נא לשלוח לת.ד. 18046, תל־אביב
סודיות מובטחת

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

„נציב עליון" איראני ללבנון יושב בדמשק

המצב ברצועת הבטחון עלול להחמיר בימים ובשבועות הקרובים בשל הגברת המעורבות הישירה של איראן במאבק הפנימי בלבנון □ מאבקי הכוח בין המיליציות השיעיות היריבות והתחזקות „חיזבאללה" על חשבון „אמל", משפיעים במישרין על שלום הגליל □ מנהיג „אמל", נביה ברי, המכהן כשר לעניני הדרום בממשלת לבנון – יושב באופן קבוע בדמשק □ בשלב זה אין ישראל רואה אלטרנאטיווה לצבא דרום לבנון

גנרל אנטואן לחד: הנשים מרוויחות יותר...

נביה ברי: „אמל" נשחק בהתמודדות

מאת שמואל שגב

הצלחת ההתקפות האחרונות של ארגון „חיזבאללה" על עמדות צה"ל בדרום לבנון, חשפה כמה נקודות תורפה בתפיסת הבטחון הישראלית לגבי שלום הגליל.

כאשר נסוג צה"ל מלבנון, במאי 1985, רבתה התקווה שאירגון „אמל", בהנהגתו של נביה ברי, ייהפך לכוח המרכזי בדרום לבנון ותיווצר מעין הבנה שבשתיקה, בין האירגון השיעי לבין „צבא דרום לבנון", בפיקודו של גנראל אנטואן לחד. כך נקבע שגבולה הצפוני של רצועת הבטחון, יהיה גבול הבטחון של ישראל ופרט למקרים בודדים יימנעו כוחות צה"ל מלחצות קו זה.

במשך יותר משנה נראה כי הבנה זו אכן מתממשת. אירגון „אמל" מעולם לא השלים עם קיומה של רצועת הבטחון ואף הצהיר על כך בפומבי. לעיתים היו אנשי „אמל" מעורבים בהתקפות על עמדות צה"ל בדרום לבנון. אך התקפות אלה מעולם לא חרגו מהמסגרת „תקריות מקומיות" ואפשר היה לחיות איתן.

התפתחויות שחלו בשבועות האחרונים הביאו לשינוי במצב והן כופות על ישראל לשקול ברצינות שינוי בעמדותיה. התפתחויות אלה קשורות בהגברת מעורבותה הישירה של איראן במאבק הפנימי בלבנון וכן בהתחזקותו המשמעותית של „חיזבאללה" על חשבון „אמל".

העמקת המעורבות האיראנית מתבטאת במינויו של סגן שר החוץ, חוסיין שייח' אל־איסלאם זאדה, למעין „נציב עליון" לענייני לבנון. שייח' אל־איסלאם זאדה, מבלה את רוב זמנו בדמשק ומקיים את הקשר השוטף עם סגן נשיא סוריה, עבד אל־חלים ח'דאם, שמונה על־ידי הנשיא אסד למתאם הפעילות הסורית בלבנון.

ישיבתו הקבועה של סגן שר איראני בדמשק מלמדת, שגם אם מגלה הנשיא אסד מורת רוח מ„הפגנת העצמאות" של המיליציות השיעיות ומהעמקת המעורבות האיראנית בלבנון – אין ברצונו, או אין בכוחו, לשנות מצב זה.

התמיכה האיראנית ב„חיזבאללה" משפיעה על מעמדו וכוחו של ארגון „אמל", הנשחק בהתמודדות במלחמת התשה אכזרית עם ארגוני המחבלים הפלשתיניים בביירות וכן במאגדושה ובמחנות הפליטים ליד צידון. מאבק זה הגביר את תלותו של „אמל" בדמשק והביא למצב משונה, שבו מנהיג הארגון, נביה ברי, המשמש כשר לענייני דרום־לבנון, יושב עתה בקביעות בדמשק ולא בביירות.

כך או כך, מאבק הכוח בין המיליציות השיעיות היריבות משפיע במישרין על שלום הגליל וישראל תיקרא בקרוב להחליט על אופי ומידת הסיוע לצד"ל. כן תידרש הכרעה אם ובאיזו מידה יהיה צורך להכניס שינויים בשיטות פעולתו של צה"ל ברצועת הבטחון.

בשלב זה אין ישראל רואה אלטרנאטיווה לצבא דרום לבנון. חרף גלי העריקות מצבא זה – חלקן כתוצאה מהתקפותיו המוצלחות של ארגון „חיזבאללה", חלקן מחשש לגורלם של בני משפחה המתגוררים מחוץ לרצועת הבטחון או בגלל הרצון להמשיך בלימודים בביירות – תופסים צעירים לבנונים אחרים את מקומם של העריקים בצבאו של גנראל אנטואן לחד. במגמה לעודד גיוס נוסף לשורות צד"ל, נקטה ישראל לא מכבר שני צעדים חיוביים:

● תשלום בדולארים, ולא בלירות לבנוניות, את שכרם של חיילי צד"ל, המסתכם ב־100 דולאר בחודש. נוכח ירידת ערכה של הלירה הלבנונית, התשלום בדולארים מאפשר לחיילי צד"ל לקבל בשוק השחור תמורה גבוהה יותר בלירות לבנוניות, דבר המשפר משמעותית את חיי משפחותיהם.

● הענקת עדיפות בקבלת עבודה בישראל לנשות חיילי צד"ל או לקרובי משפחותיהם. שכר העבודה של הנשים הלבנוניות בישראל גבוה משכר בעליהן במידה ניכרת. בתנאים רגילים דבר זה היה פוגע בגאוותו של הגבר הלבנוני והיה יוצר מתח בינו לבין אשתו. אולם נוכח המצב הכלכלי הקשה, שבו נתונים כל הכפרים בדרום לבנון, תוספת ההכנסה המשפחתית מעבודת הנשים מחפה על שיקולי „גבריות" אמיתיים או מדומים. צעדים אלה חשובים, אך אין בהם די.

גורמים מדיניים ובטחוניים בישראל משוכנעים שהמצב בדרום לבנון עלול להחמיר בימים ובשבועות הקרובים ויש לתת על כך את הדעת בהקדם.

קו הבריאות

לשכת דובר קופת חולים הכללית
עורכת:

קו פתוח לבריאות הציבור

כל מה שרצית לדעת וכל מה שכדאי לדעת
צוות רופאים מהמרכז הרפואי של קופת-חולים "בילינסון" פ"ת, ישיב טלפונית לשאלות הציבור,

בנושא:

הפריית מבחנה
פריון ועקרות

במבצע מיוחד שייערך ביום שני 12.1.87
בין השעות 16:00 עד 19:00 בהשתתפות:

ד"ר יונה תדיר
ד"ר צבי צוקרמן
ד"ר בני פיש

בטלפונים:
03-433500, 03-433300, 03-433306,

עוד יותר בריאות!
קופת חולים ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

נמל ג'וניה: הפלאנגות פתחו את הנמל בפני המחבלים החוזרים ללבנון (צילום: שמואל רחמני)

נשיא לבנון מסר רבבות דרכונים לאש"ף בתוניסיה

מאת שפי גבאי,
סופר „מעריב" לענינים ערביים

תמורת מאות מיליוני דולרים מאפשרים הנוצרים למחבלים לשוב ולהתבסס בלבנון □ טוענים: הסיוע לאש"ף מחליש את השיעים □ ערפאת הופיע בטלוויזיה של הפלאנגות והרעיף שבחים על ראשי המארונים

העיירה ג'וניה מצפון לביירות, שבתיה המרופדים הנקיים גולשים בפיזור ציורי ממורדות הרי אל־מתן המשולגים עד הים הגדול – ידועה זה שנים כבורסה של עסקים מפוקפקים, המבוצעים בידי המיליציות הנוצריות המסוכסכות, המתקראות „הכוחות הלבנונים הנוצריים" או בקיצור הפלאנגות.

עיירת הר וחוף זו פרחה תמיד בזכות הנמל הפרטי שלה, הפתח לעולם הגדול לכל הקרבה במחיר. נמל ג'וניה הוא השער הממלא את כיסיהם של אנשי הצמרת הנוצרית ותומכיה בשפע של שטרות ירוקים. הצמרת, המבקשת לשמור על שולחנה העמוס במעדני עולם ועל שעשועי הלילות הכחולים במועדוני הלילה והקלפים – איננה בוחלת בשום עיסקה הקשורה להכנסה טובה.

היא איננה מהססת לפתוח את הנמל, בפני כנופיות מגדלי הסמים מבקעת הלבנון או בפני כנופיות מבריחי נשק. היא גם לא דוחה עיסקה עם „האויב הגדול", שעמד פעם למוטט באופן מוחלט את הנוכחות הנוצרית בלבנון – יאסר ערפאת.

לא מכבר נשאל האיש מס' 2 באש"ף, צלאח חלף, המכונה אבו־איאד, „כיצד הצלחתם להחזיר אלפים מאנשיכם למחנות הפליטים במערב ביירות ובדרום לבנון ומאין השגתם כל כך הרבה אמצעי לחימה, בכללם טנקים ותותחים".

אבו־איאד, הידוע במתן תשובות בלתי מתחמקות, גילה להפתעת השואלים, את חלקם של הנוצרים בהישגי המחבלים בלבנון, באומרו כי „יש בלבנון עדה נהדרה, היודעת לעשות כסף מאמונותיהם של אחרים ולהתהפך משחור ללבן, אם אתה מפזר על ראשיה חבילות של 'ירוקים' ושינגמריים".

עוד קודם לכך, היתה לאבו־איאד פליטת פה, שהדליקה נורה אדומה אצל שלטונות הבטחון הישראליים. הוא סיפר, כי הנשיא הלבנוני, אמין ג'מייל, נעתר במפתיע לבקשתו האישית, להחזיר אלפי „בחורים פלשתינים" מסכנים, המפוזרים בשבע מדינות ערביות, שהתגעגעו להוריהם בלבנון, לאחר שלא ראו אותם מאז גירושם מביירות על ידי צה"ל.

לדברי אבו־איאד, ג'מייל בא בכבודו ובעצמו, במטוס מיוחד, למפקדת אש"ף בתוניסיה ומסר לידיו רבבות דרכונים לבנוניים ריקים אך חתומים כחוק, כשהוא משאיר לצמרת אש"ף את המלאכה, למלא אותם בצילומים ובפרטיהם האישיים של אותם „בחורים", שהגישו בקשות ל„איחוד משפחות".

כך נולדה עיסקה גדולה ומוזרה בין צמרת הפלאנגות לבין אש"ף, עיסקת מאות מיליוני דולרים. העיסקה חייבה את „הכוחות הלבנוניים הנוצריים", בראשות ד"ר סמיר ג'עג'ע, לקבל בברכה את אלפי המחבלים הפלשתינים, תומכי יאסר ערפאת, שנחתו במטוסי נוסעים בניקוסיה ומשם הוסעו לנמל לארנקה.

המחבלים הפליגו בימים הראשונים של המיבצע בספינות קרב של „הכוחות" עד נמל ג'וניה וממנה הגיעו בדרכי מיסתור, המוכרות רק לאנשיו של המפקד הנוצרי, למחנות הפליטים. הדרכים, הכרוכות בסכנת נפשות, נוכח המצור של התנועה השיעית אמל, היו להפתעת המחבלים, בטוחות מאוד, לאחר שהנוצרים ידעו לסלול אותן בדולרים שהוזרמו לידי הכנופיות הלבנוניות למיניהן.

עד לפני שנים לא רבות, אהבו לוחמי הפלאנגות לצאת מג'וניה או ממזרח ביירות, לשעשוע האהוב עליהם – ציד פלשתינים. הם נהגו ללכוד פלשתינים ולערוך להם משפט שדה, שהיה מסתיים בפסק דין מוות: היו קושרים את הפלשתינים בחבלים לסוסים ומריצים אותם בשדות, ממש כמו שראו במערבונים האהובים עליהם.

עתה קיבלו ג'עג'ע ואנשיו את הפלשתינים כאישים חשובים מאוד בג'וניה.

התנועה השיעית אמל היתה ראשונה שגילתה את העיסקה. הידיעות על כך הסבו את תשומת לב ישראל. עד אז סגרו ספינות הקרב של חיל הים את הנמלים הדרומיים – האלדה של הדרוזים וצידון של המוסלמים הסונים. המחבלים לא העזו להגיע לנמלי ביירות וצור, נוכח הפיקוח שהוטל עליהם על־ידי לוחמי אמל. עד לפני שנתיים־שלוש השתמש ערפאת בנמלי האלדה וצידון, אך נאלץ לזנוח אותם, בעקבות הצלחותיו של חיל הים הישראלי לסכל כניסת אנשיו.

אמל, שפתחה בעידודם של הסורים במלחמת המחנות נגד המחבלים, השבים ללבנון בגלים גדולים, הודיעה חד־משמעית: „אין חזרה למצב שהיה עד הכיבוש הישראלי ביוני 1982 ולא תקום מדינה ערפאתית בביירות ובדרום". אולם אמל הופתעה לגלות, כי נשק רב, שמקורו בשווקים הלבנוניים, זורם לחוזרים. לאור החקירות שערך המודיעין של אמל, שהסתייע במודיעין הסורי, אותתה אמל בהודעות רבות, כי ראשי הפלאנגות מספקים נשק למחבלים הפלשתינים תמורת כסף, הרבה כסף.

על פי פירסומים לבנוניים, הופתע לפני חודש קברניטה של ספינת קרב השייכת ל„כוחות הלבנוניים הנוצריים", שעשתה דרכה מקפריסין לג'וניה, מנוכחותן של ספינות קרב ישראליות.

ספינת „הכוחות", שהיתה, לדברי אמל, עמוסה מחבלים, לא טובעה ולא יורטה. זו היתה רק אזהרה, שבעקבותיה שוגרו לנוצרים אזהרות נוספות, כי ספינותיהם יטובעו, אם ישאו על סיפונן מטען המכוון למלחמה בישראל.

צמרת הפלאנגות שנתפסה בקלקלתה, חדלה מהעברת המחבלים בספינותיה, אך לא ויתרה על העיסקה. היא בחרה לשתף בה את חברת המעבורות הקפריסאית, המקיימת קו נוסעים קבוע בין לארנקה לג'וניה. והנה, כי גם אניות המעבורות היו תחת עיניו הפקוחות של חיל הים הישראלי. מעקב זה הוציא השבוע את ראשי הפלאנגות משלוותם: „ישראל סגרה לנו את ג'וניה ורוצה להרוס את כלכלתנו" – זעקו בקולי קולות.

זו הפעם הראשונה, שהנוצרים מעלים טענות נגד ישראל. הממונה על הפעולות האזרחיות בדרום לבנון מטעם משרד הבטחון, אורי לוברני, הגדיר טענות אלה, בראיון ל„קול ישראל" בערבית, כשקרים הבאים לכסות על שיתוף הפעולה בין אחראים נוצרים לבין ראשי ארגון המחבלים.

צמרת הפלאנגות קיבלה בחודשים האחרונים תחת חסותה מפקדים בכירים באל־פתח, שגורשו מירדן. ג'עג'ע ואנשיו דאגו לארח אותם ולהעבירם למחנות הפליטים, שם הם התחילו בבניית התשתית המחודשת של „מדינה בתוך מדינה", למורת רוחה של אמל.

הפלאנגות גם הבריחו מירדן ללבנון את המגורש מעזה, עלי אחמד שאהין, שהיה אחראי לפעולות חבלה רבות ברצועה ועתה הוא מכהן כמפקד אל־פתח בדרום לבנון.

באחד הלילות הופתעו צופיה הנוצרים של הטלוויזיה של הפלאנגות, כאשר בפעם הראשונה הופיע שם יאסר ערפאת בראיון מיוחד. ערפאת הרעיף שבחים על ראשי המארונים ובמיוחד על הנשיא אמין ג'מייל ועל מפקדי „הכוחות הלבנוניים הנוצריים". הוא גם הודה, כי ג'מייל העניק לפלשתינים, שגורשו מביירות, 70 אלף דרכונים לבנוניים ריקים.

ראשי הנוצרים מנסים לתרץ את העיסקה עם ערפאת, ולתארה כמשהו יותר מעיסקה פיננסית. הם טוענים כי העיסקה נועדה להתיש את האויב השיעי המתעורר והתובע את הבכורה בלבנון וגם לסכל את חלומם של החומייניסטים להקים את הרפובליקה האיסלאמית בלבנון.

לטענת הנוצרים, מותשים באמצעות עסקה זו גם המחבלים, שלא מעט הוכו מאז מלחמת שלום הגליל ועד היום. הנוצרים אומרים כי נוכח התחזקותם של השיעים, הנתמכים על־ידי סוריה, הם ניסו בשנה האחרונה לבקש סיוע מישראל, אך נענו בלאו מוחלט.

תושבי ג'וניה ומזרח ביירות אוהבים את הדולר, שמגיע לידיהם בקלות, ואשר שוויו כיום כ־100 לירות לבנוניות, כשבתקופה מקבילה אשתקד היה ערכו 18 לירות בלבד. לא הרחק מהם, משתוללת מלחמה בלתי פוסקת, אך הם מוסיפים לבלות בנשפי שעשועים עד לשעות הקטנות של הלילה, סביב שולחנות גדושים כל טוב.

מן המגירה ומן המדף

שלום רוזנפלד

ב־1956 הציע מק־מילן להפיל את נאצר בשיתוף עם ישראל

סרן הארץ אחר הוא. בעיקר – בפוליטיקה.

ההיסטוריון אליסטר הורן, הביוגרף הרשמי של ראש ממשלת בריטניה לשעבר הארולד מקמילן, שנסתלק בימים אלה לעולמו בשיבה טובה, מגלה שבימי משבר סואץ ב–1956 נועץ מקמילן בווינסטון צ'רצ'יל על תכניות פלישה למצרים. אנתוני אידן, ראש הממשלה דאז, דחה את הצעותיו הקיצוניות של מק־מילן מתוך חשש שאין הן אלא חלק ממזימה ששר האוצר רקם כדי להדיחו מכהונתו.

להורן יש עתה גישה לאותם חלקים מזכרונותיו של מק־מילן, שהוא התיר לפרסמם רק אחר מותו. הורן מספר, כי בקיץ 1956 מק־מילן, שהיה נץ קיצוני, לא זו בלבד שתמך בתכנית כיבושו של כל איזור התעלה, אלא אף הציע התקפה נרחבת נגד מצרים, בשיתוף עם ישראל.

אף על פי שהמסמכים הרשמיים של ממשלת בריטניה, שהותרו עתה לפירסום (בבריטניה המסמכים הרשמיים חסויים 30 שנה), טוענים שלא היתה קנוניה (collusion) בין בריטניה, צרפת וישראל, הרי מקמילן מגלה שמאז ראשית אוגוסט בפירוש נדונה בממשלת בריטניה האפשרות של שיתוף פעולה עם ישראל.

מקמילן מצא בצ'רצ'יל בעל־ברית רב עוצמה להשקפותיו.

הקטע הרלוונטי בזכרונות של מקמילן, שטרם פורסם, נושא את התאריך 5 באוגוסט 1956 ונאמר בו:

„– – – אמרתי (לצ'רצ'יל) שהמשימה לא תוכל להתבצע בלא שיתופה של ישראל. ברור שאם ננחת, עלינו להשמיד את הכוחות המצריים ולהפיל את ממשלתו של־נאצר. צ'רצ'יל הוציא כמה מפות והתלהב מאוד".

צ'רצ'יל, אף כי לא היה אז בתפקיד רשמי, השפעתו היתה רבה במפלגתו ובממשלה. מיד אחר השיחה עם מק־מילן הלך צ'רצ'יל לאידן כדי לרווח לו עליה. אידן כמעט יצא מכליו. הוא היה משוכנע שכל התכנית כולה, אינה אלא מזימה נגדו מצד מקמילן כנקמה על כך שאידן העביר אותו מתפקיד שר החוץ לתפקיד שר האוצר, בספטמבר 1955.

מקמילן רשם ביומנו:

„– – – כפי שציפיתי, ראש הממשלה היה במצב רוח רע מאוד. הוא סירב לאפשר להפיץ את הצעותי ואין לי ספק שהוא סבר שאני קושר קשר נגדו ביחד עם צ'רצ'יל".

„הצילו את בגין" –

קרא ילין־מור בהגיעו ארצה ב־1941

אחר טלטולי דרך רבים, בעיצומה של המלחמה, הצליח נתן פרידמן (ילין מור) להגיע ממזרח פולין הכבושה לארץ ישראל. לימים, נהיה פרידמן־ילין לאחד משלושה חברי מרכז לח"י, ועם קום המדינה – חבר כנסת.

בהגיעו לארץ בראשית 1941 שלח פרידמן־ילין מכתב אועקה ליהודה בנארי, מראשי התנועה הרוויזיוניסטית בלונדון, שבו התחנן לנקוט כל הצעדים האפשריים כדי להציל את מנחם בגין מבית הסוהר הסובייטי. המכתב נושא את התאריך 7 בפברואר 1941 ונמצא בתיקיו האישיים של יהודה בנארי. הוא נתפרסם לפני כחודש בחוברת שהוצאה לזכרו של מר בנארי על־ידי מכון ז'בוטינסקי, שהוא היה ממנהליו.

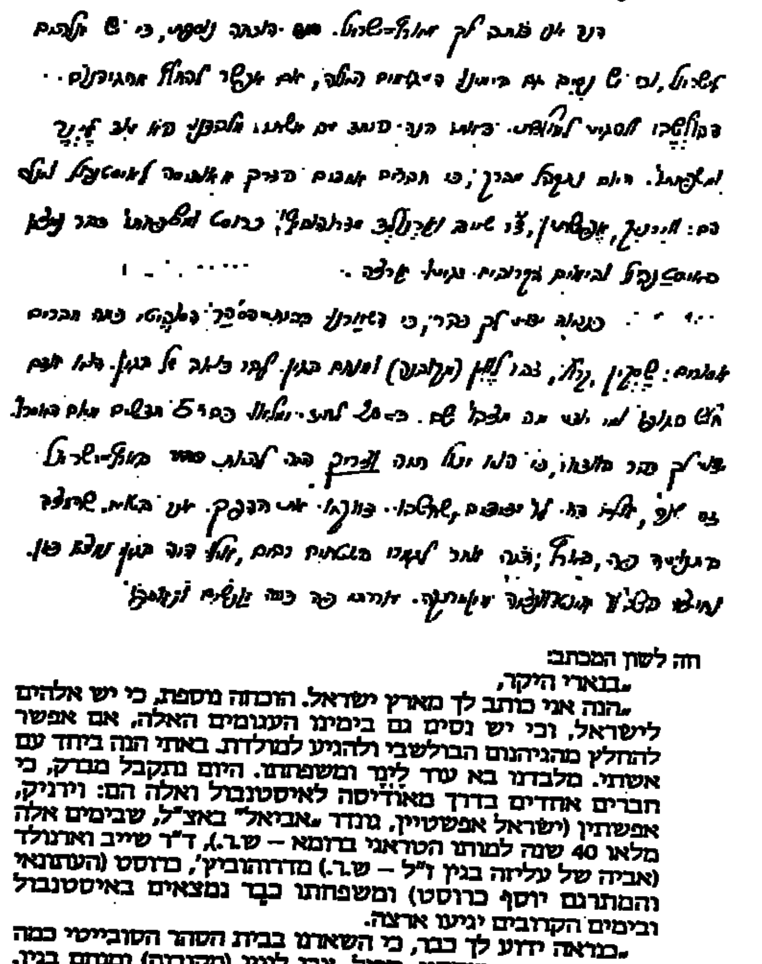

וזה לשון המכתב:

„בנארי היקר,

„הנה אני כותב לך מארץ ישראל. הוכחה נוספת, כי יש אלהים לישראל, וכי יש נסים גם בימינו העגומים האלה. אם אפשר להחלץ מהגיהנום הבולשבי ולהגיע למולדת. באתי הנה ביחד עם אשתי. מלבדנו בא עוד לינר ומשפחתו. היום נתקבל מברק, כי חברים אחדים בדרך מאודיסה לאיסטנבול ואלה הם: וירניק, אפשטיין (ישראל אפשטיין, נגדד „אביאל" באצ"ל, שבימים אלה מלאו 40 שנה למותו הטראגי ברומא – ש.ר.), ד"ר שייב וארנולד (אביה של עליזה בגין ז"ל – ש.ר.) מדרוהוביץ', ברוסט (העיתונאי והמתרגם יוסף ברוסט) ומשפחתו כבר נמצאים באיסטנבול ובימים הקרובים יגיעו ארצה.

„כנראה ידוע לך כבר, כי השארנו בבית הסוהר הסובייטי כמה חברים אסורים: שסקין, קרול, צבי לווין (מקובנה) ומנחם בגין. לבי כואב על בגין. הוא אדם חלש בגופו ומי יודע מה מצבו שם. ב–20 לח.ז. ימלאו כבר 5 חדשים מיום האסרו. ידוע לך כבר בוודאי, כי הוא יכול היה וצריך היה להיות בארץ ישראל זה שנה, אולם היו לו ידידים, שחשבו דווקא את ההפך. אני בטוח, שהמצב בתנועה פה, בארץ, היה אחר לגמרי בשטחים רבים, אילו היה בגין נמצא כאן. נחוצה בשבילו אינטרוונציה מאמריקה. עוררתי פה כמה אנשים ונאספו כמה לירות למברקים. טלגרפו לאמריקה, אל פרופס, וזה ענה, כי אי־אפשר לקבל כסף שם (והדבר צריך לעלות ב–400 דולר בערך). סבורני, שזהו תפקיד של התנועה להציל את בגין וצריך לעשות את הכל מה שאפשר ומה שאי־אפשר וכאן אני רואה חוסר־התעניינות וקטנות־מוחין. אני מבקש אותך. מאתכם ודאי יש קשר יותר טוב עם אמריקה ואתה הוא האדם, שיכול להשפיע. אתה מוכרח לכתוב לאמריקה ולדרוש את הצלתו של בגין. אם תהיה אינטרוונציה אמריקנית בשבילו ואם תהיה לו אזרחות של אחת המדינות באמריקה הדרומית (דבר זה אפשרי בהחלט, כי כבר היו מקרים כאלה) אפשר יהיה לשחרר אותו: אתה מבין בעצמך את חשיבות הענין. כי מי כמוך יודע להעריך אנשים. אני בטוח, שתעשה זאת מיד אם אפשר, התקשר עם אמריקה טלגרפית וכתוב גם מכתבים בענין זה".

„לא היה לי לבול־דואר"

ומעניינים שברומו של עולם עובר נתן פרידמן לענין פרטי כאב – אך כמה אופייני לנסיבות של הימים ההם:

„ועכשיו עוד ענין אחד פרטי: אתה זוכר את ההוראה, שנתת ללווין בדבר 10 הלירות של מרלין בשבילי. לווין נתן לי 2 לירות ואת היתר צריך הייתי לקבל כעבור איזה זמן. בינתים נכנסו הבולשביקים לליטא, לא היה לו יותר כסף ונשאר חובי של 8 לירות. באתי פה, כפי שאתה מבין בעצמך, בלי פרוטה אחת. פניתי אל בונפלד. הוא אמר, שמוכן לשלם לי – במידת האפשרות – את 8 הלירות, בתנאי שיקבל הוראה ממך: אני מבקש אותך, אפוא, שתודיע לו על כך. אני בטוח שתאמין לדברי, כי קיבלתי אך ורק 2 לירות. אני חי פה מיום ליום. סיכויים לעבודה אין לי לפי שעה ו–8 הלירות היו מרשות לי קצת לנשוף אוויר. לו הייתי יכול להודיע את זה לבונפלד באחד המברקים, היית באמת אסיר תודה לך, כי עד שיגיע מכתב הנה וחוזה אני יכול להוציא את הנשמה... הייתי כותב אליך קודם, אבל פשוט לא היה לי לבול־דואר.

„מסור ד"ש לכל המכרים ואשמח מאוד, אם תכתוב לי. אני מאחל לך, שתעמוד יפה במערכה ביחד עם יתר הידידים ושלא יאונה לכם כל רע. ישמרכם האלהים!

„בתודה רבה

„שלך נתן פרידמן

„נ.ב. היש לך איזה ידיעות מאת מרלין?".

אורי הופמקלר זכה ב„משפט־עירום" נגד מנהיגת־ה„ירוקים"

אורי הופמקלר, הצייר והקאריקטוריסט הישראלי, שרכש לעצמו מוניטין בינלאומיים, עסוק בימים אלה במשפטים. עוד הוא מתדיין כאן עם שותפו לשעבר, זכה בינתיים בגרמניה במשפט דיבה, שהגישה נגדו חברת הבונדסטאג פטרה קלי – מנהיגת „הירוקים".

הופמקלר עובד בין היתר עבור „פנטהאוז", אותו ירחון־עירום שכאילו נועד לגינקולוגים מתחילים קצר־ראייה.

המהדורה לאור השווייצית של „פנטהאוז" פירסמה לפני כשנה לוח־שנה ובו שתים־עשרה דמויות של אנשי־שם, קאריקטורות מפרי מכחולו של אורי. פטרה קלי מופיעה שם, כשגבה ערום ולמתניה חוגרת אקדח קולט. היא הגישה תביעת דיבה בסך 80 אלף מארק.

הסנגורית של הופמקלר טענה, כי מטרת הציור היתה להציג באמצעותו את רעיונות „הירוקים" על „החזרה לטבע" ואילו האקדח סימל את האופי הלוחמני שלהם.

האשה האחרת שהופיעה באותו לוח היתה מרגרט תאצ'ר, במכנסיים קצרים וכדורגל בידה, וכן מרינאים כמו רונאלד רייגן (עם בקבוק ויסקי וכתובת „רוני המוהל"), פרנץ יוזף שטראוס כשחלק גופו התחתון ערום והוא מכסה בידיו את חלקיו האינטימיים וכו'.

נחזור למשפט: הסנגורית ודה מוכססיאן טענה בין היתר, שהגברת קלי „צריכה להיות מודעת לכבוד הגדול שנפל בחלקה שציירה בידי צייר כה מפורסם".

בסופו של דבר זכה הופמקלר בסעיף טכני: התביעה הוגשה נגד מו"ל ועורך בקבוצת „פנטהאוז", שלא הם היו אחראים לפירסום לוח־השנה.

„גרונוולד" האנטישמית חיה, קיימת ומפיצה ארס בפולין

אם מישהו חשב / קיווה / ציפה, שעם הפשרה ההדרגתית של היחסים בין פולין לישראל תיעלם מן השטח הקבוצה האנטישמית הגזענית המתקראת „ההתאחדות הפאטריוטית גרונוולד" – טעות היתה בידו.

אני מחזיק בידי את הביולטין (מס' 26) של „גרונוולד" משלהי שנת 1986 ובו כרגיל ויופים, סילופים, השמצות נגד ישראל והציונות.

לדוגמה: הביולטין מספר כי בישראל קיימת אגודה של יהודים יוצאי וורצלב ושלזיה, שמנהלת פעילות אנטי־פולנית ותומכת בהחזרת שטחים אלה לגרמניה. העתון יודע לספר על מכתב גלוי שאותה אגודה מסרה לשגריר הגרמני פאולס בשנת 1965, שבו הם שיגרו „ברכות לבביות למולדת הישנה שלנו, גרמניה". אותו מכתב נתפרסם – לדברי הביוליטין הפולני – בעתון הגרמני „די צייט" וב„מעריב" מה–28 בדצמבר 1965.

אם התפרסם ב„די צייט" אן לא – אינני יכול לבדוק. ב„מעריב" מה–28 בדצמבר 1965 בדקתי. סקרתי את העתון מתחל עד כלה, מן הכותרת ועד המודעה האחרונה. אין זכר למכתב כזה. פשוט – סילוף.

מכל מקום, אני מוכן להסתכן ולהציע בקבוק וודקה פולנית לכל מי שימצא ב„מעריב" מה–28 בדצמבר 1965 את המכתב הגלוי הפאטריוטי הזה.

סילוף אחר: „היהודים תמכו בשעתו בצבא הרוסי הלבן נגד הבולשביקים וז'בוטינסקי ניהל מו"מ עם דניקין להמשך המערכה האנטי מהפכנית".

ואין לך מאמר המאפיין יותר את הקבוצה האנטישמית כמאמרה של ואנדה סודזל על הפלשתינים שבו היא משבחת את אומץ הלב של רוצחי הספורטאים הישראלים במינכן.

„הטבח לא היה מתבצע אילו איפשרו הגרמנים לפלשתינים להמריא ללא הפרעה עם בני הערובה לקאהיר, ששם היו משחררים אותם" – יודעת המחברת.

קינוח

משפצים את מיכלאנג'לו – 12 שנה צריכה להימשך מלאכת השיפוץ של ציוריו של מיכלאנג'לו בקפלה סיסטינה בוואתיקן. הצייר עצמו הקדיש לעבודה זו בתקופת הרנסנס ארבע שנים.

השיפוצים התיקונים עוררו ויכוח סוער באיטליה ובכל עולם האמנות, כשהמתנגדים חוששים מההשפעה ארוכת הטווח של החומרים הכימיים שבהם משתמש ג'יאנלואיג'י קולאלוצ'י.

קולאלוצ'י כבר עובד על הפרוייקט שש שנים ומאז עלה על הפיגומים הלבינו שערותיו – מספרת כתבת ה„סנדיי טיימס" בכתבה על הסערה הציבורית.

אמא או סבתא? – בטעות, כנראה משום שכה רגיל אני לראות את שמו של נורמן בעתונים, כתבתי לפני שבועיים שמאמר ההערכה על קרי גרנט ב„אינסייט" הוא מפרי עטו של נורמן פודהורץ. המחבר הוא בנו של נורמן, ג'ון.

ידיד מארה"ב מעיר לי שלא אמו של קרי גרנט היתה יהודיה, כפי שכתב פודהורץ, כי אם סבתו.

„עתונות לאן?" – שאלה טובה.

תחת הכותרת „עתונות לאן?", מספר המקומון „רעננה" מ–19 בדצמבר, כי ברעננה שמכילה 11 אלף בתי אב יש 11(!) עתונים מקומיים.

העתון מוסיף: „כל איש ציבור או כתב שנזרק מהמערכת, הולך, מוציא עתון ולתושבים, מסתבר, לא איכפת מה צורתו של העתון, מה תוכנו, מהי רמתו, העיקר שיהיה נייר מודפס".

כולם היו כמו מנגלה

פרופ' בנו מילר־היל מאוניברסיטת קלן, שפירסם ספר המהווה כתב אישום נגד המדע הגרמני, מעיד: כל האנתרופולוגים הגרמנים, ללא יוצא מן הכלל, תמכו בנאצים □ עד היום מצוי באוניברסיטת פראנקפורט אוסף של כ־700 „מוחות טריים", שבחר פרופ' ג. האלוורדן „עבור מחקרו המדעי", במוסדות בהם הושמדו חולי נפש באמצעות גאז

מאת אינגה דויטשקרון

„מעשיו של יוזף מנגלה לא חרגו ממה שעשו כל המדענים ומוסדות המדע הגרמניים, שפעלו בתחום האנתרופולוגיה, הפסיכיאטריה וענפי רפואה אחרים, בשנות המשטר הנאצי". דברים אלה אמר הפרופסור בנו מילר־היל, גנטיקאי מאוניברסיטת קלן, שביקר לא מכבר בירושלים, כאורח האוניברסיטה העברית.

פרופ' מילר־היל הוזמן לישראל בעקבות פרסום ספרו „המדע הקטלני – נידוי יהודים, צוענים ומפגרים בשנים 1933־1945", המהווה כתב אישום נגד המדע הגרמני.

פרופ' מילר־היל, בן 53, סבור שבמאה ה־20 גברה הביולוגיה על הפילוסופיה והפילוסופים החלו מבססים את רעיונותיהם על ממצאים ביולוגיים. הצעד הבא היה הבחנה בין בני אדם וחלוקתם לעליונים ונחותים. הצעקה שקמה בסוף שנות ה־20, כאילו התרבות האירופית היא בסכנה, משום שקצב ההתרבות של הנחותים מהיר יותר, הביאה מדענים לטעון, שיש לעשות משהו קיצוני. „תהליך זה משך את תשומת לבי, משום שנראה לי שזה מה שהיווה את הבסיס לאידיאולוגיה של הרייך השלישי". מילר־היל הקדיש את שנת השבתון שלו למחקר בנושא זה.

„למעשה, לא היתה יכולה להיות סימביוזה מושלמת יותר בין מדע לפוליטיקה", אומר פרופ' מילר־היל. כל האנתרופולוגים הגרמנים, ללא יוצא מן הכלל, צידדו בנאצים, כשהם רדופים על ידי פחד מפני ההרס הקרב של התרבות המערבית. כבר ב־1931 כתב פרופ' פריץ לנץ: „אין ספק שהנאציונל־סוציאליזם חותר להבראת הגזע, ושאלת איכות הירושה הביולוגית חשובה פי מאה מן הריב בין הסוציאליזם לקאפיטאליזם". אנתרופולוג גרמני אחר כתב בשנות השלושים, בסקרו את „מיין קאמפף" של היטלר: „היטלר הוא האיש שלנו, היטלר מזהה את הסכנות האורבות לגזע העליון".

רעיונות דומים עלו גם במדינות אחרות, טוען פרופ' מילר־היל, אך בשום מקום לא היתה ממשלה ששמחה לנצל את רעיונותיהם של מדענים כאלה ולהפכם בסיס לאידיאולוגיה.

„מדענים גרמנים חיו בעולם משולל ערכים. הם חיו למען המדע שלהם. 'אובייקטיוויות מדעית' זו פתחה פתח לבארבאריות. ברגע שעשו צעד אחד בכיוון זה וקבעו לפי התיאוריה שלהם, כי בני־אדם מסוים הוא מצורע – נפלו שבי במלכודת שהוליכה לכל אותם מעשים נפשעים כעיקור, ניסויים, עינויים ורצח.

„הדרך לכך היא כל כך קצרה" – אומר פרופ' מילר־היל.

„מסיבות מרעיות טהורות" (זהו ציטוט מהצהרתו של מדען גרמני החי עד היום, עמו שוחח פרופ' מילר־היל לצורך כתיבת ספרו), מנגלה קיבל תשלום עבור „מחקרו" באושוויץ. מנגלה שימש כעוזר לראש המחלקה לאנתרופולוגיה במכון קייזר וילהלם בברלין, בראשות פון אוסמר ורשואר, שקיבל כסף למטרה זו מקהילת המחקר הגרמנית ב־1943. האיל ומוסד זה, ובמיוחד פרופ' ורשואר, התעניינו בתאומים, עוד מנגלה באושוויץ את ניסוייו בתאומים ושלח את התוצאות למוסד בברלין. ומאחר שפרופסורית אחרת, ק. מאגנוסן, מומחית לאנתרופולוגיה, התעניינה בעיניים, סיפק לה מנגלה עיניים...

וכמה גבר ל„מחקרים" אלה פועלו של פרופ' ג. האלוורדן, שהיה ראש מחלקת מחקר המוח במכון קייזר וילהלם בברלין?

פרופ' מילר־היל מספר כי פרופ' האלוורדן נהג למהר למוסדות בהם הושמדו חולי נפש באמצעות גאז, כדי לקבל מוחות „עבור מחקרו המדעי". הוא בחר 697 „מוחות טריים" של אנשים. זהו „אוסף" מיוחד במינו, שחלק ממנו מצוי עד היום באוניברסיטת פראנקפורט.

האלוורדן, כמו מדענים אחרים, שקשריהם לנאצים היו ברורים, יותר משל כל חוג אחר בחברה הגרמנית – מעולם לא הועמד למשפט. במשך שנים רבות לאחר המלחמה הוא ניהל את מכון מאקס פלאנק הגרמני, שבתחילת קשרי גרמניה־ישראל שיתף פעולה עם מכון וייצמן...

אחרי ככלות הכל, איש מעולם לא התעניין בנושאים אלה, עד שעשה זאת פרופ' מילר־היל.

„הנושא היה טאבו", אומר הפרופסור.

ספרו של מילר־היל כמעט לא זכה לתגובה בגרמניה. לא מדעית ולא תקשורתית. בכל זאת, נמכר הספר ב־10,000 עותקים והפרופסור קיבל תגובות רבות מקוראים. אולם כאשר נערך קונגרס של גנטיקאים גרמנים בסתיו האחרון בברלין, לא הוזמן פרופ' מילר־היל. לדעתו, התגובה הממצה ביותר על ספרו היתה של פרופסור במכון מאקס פלאנק, שאמר למילר־היל, כי עליו להיות שמח שהוא כבר פרופסור, שכן אחרי פירסום ספר כזה, הוא לא היה מקבל פרופסורה...

כיצד אפשר למנוע הופעת דור נוסף של מדענים שכאלה? – שאלנו את הפרופסור.

פרופ' מילר־היל מתקשה לענות. „אסור שזה יקרה שוב, שלמדען תהיה זכות להכריז על בן אנוש כאדם עליון ולמנוע מאדם אחר את הזכות לחיות", הוא אומר.

פרופ' בנו מילר־היל: המדע הקטלני — צילומה: יעל השכל

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

סימו

פרוייקט

במקומו: נ

פרצל

לשון הרי

עמוס לבב

ארבע כנפות תבל

ארה"ב: כל אחד יכול להיות ג'יימס בונד

מאת סנדרה ג'ארמילו, סופרת א.פ. במיאמי

חנות חדשה נפתחה בשבוע שעבר במיאמי, פלורידה, בה יכול כל אחד להתלבש כמו רב־המרגלים ג'יימס בונד, ולהצטייד בכל החידושים האחרונים בתחום הריגול־הנגדי, כמו גם לרכוש ציוד המאפשר ראייה בחושך, אבזרי מעקב ואיתור חטופים.

בפתיחת „ספיי שופס אינטרנשיונל" נכחו כ־30 לקוחות. הבעלים, ג'ון דמטר, אמר כי קבוצה של ישראלים הגיעה במיוחד מניו־יורק, וכמה לקוחות באו מדרום אמריקה ומאירופה.

דמטר, קנדי בן 40, היה יועץ בינלאומי לאבטחה במשך יותר מעשר שנים. לדבריו, החליט להשתמש במומחיות שלו, כדי לעזור לאנשים המודאגים בשל אי־היציבות השורר בעולם. הרעיון שלו היה: חנות לממכר אבזרי אבטחה.

„האנשים חרדים לבטחונם האישי. בזמן האחרון הם גם מודאגים בגלל הטרוריסטים", אמר דמטר.

בחנות אפשר לקנות אקדח־הלם, במחיר 58 דולר, שיכול להקפיץ את התוקף, באמצעות זרם חשמלי. האקדח לא נועד להרוג, „רק לשתק את התוקף".

בחנות יש גם מכשירי „עירבול" למניעת ציתותים לטלפון, וציוד לאיתור מיקרופונים חבויים ולמניעת הקלטת שיחות. מחירי מכשירים אלה מגיעים לאלפי דולר ליחידה.

למנהלי חברות גדולות או לפוליטיקאים בכירים, מציעה החנות תיק הסיד־כדורים ואמצעי למניעת חטיפה: משדר שתופרים אותו לתוך החגורה או המעיל, באמצעותו אפשר לאתר מישהו מן האוויר בטווח של 40 ק"מ.

לקוחות מיוחדים נלקחים אל חדר אחורי בחנות, שם הם יכולים לבחור ציוד מתוחכם, הכרוך בטכנולוגיה מתוחכמת, שמחירו עד 25,000 דולר.

דמטר יכול לצייד מכוניות בערכות מיוחדות למלחמה בטרור, הכוללות מערכות מעקב ממוחשבות לאיתור כלי רכב, במקרה של חטיפה ומנגנון לפיזור נעצים – כדי לגרום תקרים בצמיגי המכונית העוקבת.

פריטים אלה מיוצרים לפי הזמנה, או נרכשים באירופה. דמטר אומר, כי הוא מבצע עבודות אבטחה בשביל סעודיה, לבנון, פנמה וארצות הברית. לדבריו, רוב הציוד שנמכר בחנותו חייב באישור יצוא מטעם משרד החוץ האמריקני.

דמטר אומר, כי הוא מתכוון לבדוק את הרקע של כל מי שעושה קניה גדולה. „אני אסנן אותם, שום טרוריסטים. רק ממשלות המקובלות עלינו".

בעל חנות דמטר: אין כניסה לטרוריסטים (צילום: א.פ.)

פינלנד: מחשב – מתנה לסאנטה קלאוס

מאת פטר ורשור, כתב „רויטר" בפינלנד

גם השנה שלחו מאות אלפי ילדים מכתבים לסאנטה קלאוס, האיש בעל הזקן הלבן, המתגורר בחוג הקוטב הצפוני ומביא להם מתנות לחג המולד. השנה קיבל סאנטה קלאוס בעצמו מתנה לחג – מחשב.

בשנה הבאה ישתמש סאנטה במחשב, מתנת חברת מחשבים גדולה, כדי להשיב על אלפי מכתבים שכותבים לו ילדים מכל העולם.

כתיבת מכתבים לילדים היא אחת הפעילויות החשובות ביותר בכפר רובאניימי, כפרו של סנטה קלאוס שבלאפלאנד הפינית, הממוקם בדיוק על חוג האיזור הארקטי.

פרוייקט סאנטה קלאוס, הנתמך על ידי משרד התיירות הפיני וקרן פיתוח לאפלאנד, נוסד בדצמבר 1984 על ידי מושל לאפלאנד, שהכריז על המחוז כ„משכנו הרישמי של סאנטה קלאוס".

כפר רובאניימי נפתח ביוני 1985 במקום ממנו שלח משרדו של סאנטה קלאוס תשובות למכתבי ילדים מכל העולם בשמונה השנים שקדמו לכך. מאז פתיחתו ביקרו בו 250,000 אורחים.

הכפר מתגאה בביתן עץ המשמש כמשרד דואר וכמעונו של סאנטה, וכן בחנויות המוכרות עבודות מלאכת מחשבת פיניות ולאפיות.

בשנה שעברה קיבל סאנטה מכתבים מ־91 ארצות, כשבראש הרשימה, אחרי פינלאנד, מצויות אוסטראליה ויפאן.

„בשנה שעברה היו לנו כמעט 200,000 מכתבים והשנה אנו מצפים לכ־300,000, לכן נתחיל להשתמש במחשב כדי לכתוב את תוויות הכתובות וכן לצרכים סטאטיסטיים", אמרה דוברת פרוייקט סאנטה קלאוס, קאתי מאנר.

„מר סאנטה קלאוס היקר, הייתי רוצה להיות מתכנת מחשבים בעתיד. האם אצלך סאנטה הוא התפקיד העיקרי או שהוא רק בחזקת מישרה נוספת? תחביבי הם האזנה למוסיקה וצפייה בסרטים. האם נוכל להיפגש וללכת לסרט ביחד?" – כך כותב לסאנטה אסאמי, בן ה־13, מיפאן.

„המכתב הקצר ביותר שקיבלנו היה מילד קטן, שכותב 'סאנטה קלאוס היקר, יש לי כבר די צרביים', סיפרה הדוברת מאנר. „כל ילד מקבל תשובה, אנו שולחים להם מכתב מודפס וכו ברכתו של סאנטה וכן משחק הפתעה", אמרה.

הכפר מעסיק במשרה מלאה אדם המגלם את סאנטה. הלה אינו מוכן לגלות פרטים אישיים, אך היה מוכן לומר לכתבים „אני יודע שאנשים משערים השערות שונות באשר למקום מגוריו של סאנטה, אך אני מבטיח לכם שכאן הוא המקום. תמיד התגוררתי בלאפלאנד הפינית".

מאז השנה שעברה מארגנת סוכנות נסיעות בריטית טיול יומי קבוע מלונדון ללאפלאנד במטוס קונקורד על־קולי, כדי להיפגש עם סאנטה.

מצרים: יומולדת לנכדו של הנביא

מאת ג'לה סאמקיה, סופרת א.פ. בקהיר

הם מגיעים באלפיהם, מכל חלקי מצרים, חוסמים את הדרכים לרובע ההיסטורי פאטימיד – חלק של קהיר שגילו אלף שנה.

הם זורמים אל מסגד אל־חוסיין, כדי לחגוג את יום הולדתו של גדול קדושי האיסלאם.

המוליד – יום ההולדת – של הקדוש אל־חוסיין הוא אחד מכמה ימי הולדת שמציינים הערבים המוסלמים.

לפי האמונה, ראשו של אל־חוסיין, נכדו של מייסד האיסלאם, הנביא מוחמד, טמון במסגד הקרוי על שמו. המסורת אומרת, כי הראש הובא לקהיר ב־1153, בתוך שק ממשי ירוק.

אל־חוסיין מת לפני 1,300 שנה, בקרב בעיראק, שנסתיים בקרע בין חסידיו של אל־חוסיין, השיעים, לבין רוב העם – המוסלמים הסונים.

המוסלמים במצרים, רובם ככולם סונים, מכבדים את אל־חוסיין בתור נכדו של הנביא, וממעיטים בחשיבות תפקידו כמייסד הפלג השיעי.

יום ההולדת הוא חגיגה שנתית בהשתתפות המונים. רבים מהצליינים שבאו למסגד, האופף אורות צבעוניים, ישנים תחת כיפת השמים במשך ימים עד לחגיגות הסיום, בלילה האחרון.

ליל ה־30 בדצמבר, הלילה האחרון בשבועיים של חגיגות, הסתיים במסיבה ענקית. מאות אלפי חוגגים הסתובבו חבושים בכובעי נייר, תקעו בשופרות, הרעישו ברעשנים ושרו בקול גדול.

עבור רבים סיפק לילה זה הזדמנות להשתחרר – והמשטרה נאלצה לעתים קרובות להתערב כדי להפסיק קרבות אגרופים וללוות בחורות הרחק מן ההמון.

לפחות ארבע רכבי משטרה הוצבו בכיכר מול המסגד, לצד שתי כבאיות, שני אמבולנסים ושלושה אוהלי עזרה ראשונה.

„אמצעי הבטחון מונעים הרבה דברים רעים שהיו קורים כאן", אמר סארג אל־דין מוחמד אל־סאייד, מנהל מלון „אל־חוסייך" הסמוך למסגד. „מעולם לא שתו משקאות חריפים – אנחנו מוסלמים – אך השתמשו הרבה בחשיש".

המלון שלו, על 150 חדריו, היה מלא. „וככל הנראה בכל חדר יש שלושה אורחים או יותר", אמר.

הקהל מחוץ למלון יצר מסה אחת גדולה מול המסגד, והשוטרים שמרו על הסדר באמצעות מקלות.

„תפסיק עם זה", צעק אחד השוטרים והיכה צעיר שניסה לצבוט תיירת, „עלינו להגן על הזרים".

אנשי בטחון אחרים ניצבו בכניסה למסגד וכיוונו את המוני האנשים שבאו לחזות בפעילות: ריקודים טקסיים של סופים, המתנהלים בתוך אוהלים ססגוניים מאחורי המסגד. הסופים נמנים עם מסדר המאמין ביצירת קשר עם אללה באמצעות ריקוד ושירה.

אם כי הסופים הם עדיין כוכבי ה„מוליד" של אל־חוסיין, החוקים המודרניים אוסרים על חלק מהמנהגים המזעזעים, שהיו שכיחים בקהלם במאות קודמות, כגון דקירת עצמם בזיזי ברזל ובחרבות או הליכה על שברי זכוכית.

מ. גרילק

פרשה ופשרה

ויגש

רגע סוער אחד

הנה נתבונן ברגע שהיה אולי המסעיר ביותר בחיי יוסף. הנה נבודד אותו מרצף אירועי חייו ונעמוד באיזמל החד של פרשנות המדרש. התנהגותו באותו רגע היתה בחזקת חידה. אך, לאחר בחינה מדוקדקת, הסבר, תצמיח התנהגות זו כנפיים לאישיות הקריה במקורותינו – יוסף הצדיק.

הנה הרקע לרגע ההוא.

בארמונו של יוסף עומדים עתה אחד־עשר אחיו, אבלים וחפויי ראש. זה עתה השיב אותם משמר המלך מן הדרך לכנען. אחיהם הקטן נתפס כשבאמתחתו גביע הכסף הפרטי של המרשל המצרי (בראשית מ"ד, י"ב־י"ז). האחים מודעים היטב לסכנה הנוראה המרחפת על ראש אחיהם הקטן, שהאב יעקב לא הסכים להפקידו בידיהם, כשירדו בשנית למצרים לשבור בר. האב חשש פן יקראנו אסון (בראשית, מ"ב, ל"ח). והנה, אבוי, האסון ממנו חרד – התרחש למגינת לבם.

האוירה בחלל הארמון היתה דחוסה, טעונת מתח רגשי רב. יוסף, שאחיו לא ידעו שמץ מן הסוד הגדול של זהותו האמיתית, כבש את התרגשותו הפנימית. הוא שמר על הבעת פנים קפואה וגאה, שלטונית וזועמת, על הפגיעה הגסה שאחיו כנען אלו פגעו בו, במעשה גניבת הגביע.

□

העמדת פנים זו עלתה לו במאמצים אדירים, שכן בלבו פנימה ידע ש„משחק ההתעללות" באחיו מתקרב לשיאו – לסיומו. ואולי כבר בדקות הקרובות, יחשוף בפניהם ויגלה להם את זהותו. כך תתאחד מחדש משפחת יעקב על בסיס אחווה מחודשת, שתרגיל הפללת בנימין יצמיח אותה.

אחיו המושפלים, שעמדו נבוכים מולו, היו נסערים לא פחות. הם התבוננו במושל המוזר והעויין בזעם עצור. גם הם כבשו בקושי רב את המתחולל בקרבם. עתה, כשהושבו תחת משמר, כגנבים, אל ארמונו של המשנה למלך מצרים, החליטו „ללכת עד הסוף". הם גמרו אומר להגן על בנימין ולא לוותר. הם חייבים להשיבו לאביו ויהי מה.

יהודה צעד צעד קדימה והיה לדובר אחיו, הן בזכות מנהיגותו הטבעית, והן משום שהוא היה האח שערב אישית לשלומו של בנימין. „אנכי אערבנו ומידי תבקשנו" (שם, מ"ג, ט'), אמר ליעקב במסגרת השיכנוע לקחת עמם את בנימין למצרים, כבקשת המושל המצרי. עתה עליו לפרוע את השטר שחתם עליו:

„ויגש אליו יהודה ויאמר: בי אדוני" (שם, מ"ד, י"ח).

בהמשך פסוק זה אנו קוראים את דבריו השקטים של יהודה, המנסה להסביר למושל את השקפתו על ההתרחשויות, כיצד הוא מסביר את גלגולי מאורעותיהם במצרים. אולם המדרש מרחיב את ידיעת הדברים. הוא מתאר את המסתתר מאחורי פרגוד המלים המקראיות. כיצד, בדבריו המאופקים של יהודה, נכללו רמזים ברורים שבישרו על סערה השתוללות צפויה של אסירים אלו. לפי דברי המדרש, היתה האוירה בארמון באותם הרגעים טעונה חומר נפץ רב.

יוסף קלט את הסכנה, שם לב לזעם המצטבר בלבות אחיו, ידע שעלולה לבוא התפרצות, אשר תגרור תגובות שרשרת, העלולות להוליך לאסון, מעבר למה שהתכוון במסכת העלילות ש„העליל" עליהם. הן ידע שאחיו הם גבורי חיל ומעשה הריגת בני העיר שכם, צף ועלה לנגד עיניו באותם הרגעים.

אולם הוא לא נכנע, ולפי דברי המדרש, אף התגרה בזעמם. דבריו המאופקים של יהודה על התביעה הברורה והחד־משמעית לשחרר את בנימין, לא שיכנעו אותו לשנות את החלטתו, שתבעה להפוך את בנימין לעבד. אך כשהזכיר יהודה מה עלולה אי־שיבתו של בנימין לכנען לגרום לאב הזקן, התחולל השינוי.

□

יהודה אומר: „ועתה כבואי אל... אבי והנער איננו אתנו... והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה" (בראשית מ"ד, ל' – ל"א).

לשמע מלים אלו, חש יוסף שהוא על סף הבכי וההתפרצות: „ולא יכול יוסף להתאפק" (שם מ"ה, א)

המלים האחרונות של יהודה גרמו להפסקת „המשחק" של יוסף. איזכור שם האב הזקן, המיוסר, המצפה בכליון עינים לשובם של בניו, האבל עדיין על יוסף האבוד, והחרד בכל נימי נפשו לגורל האח הנותר, בנימין – המיסו ברגע זה כליל את לבו של יוסף.

הצער ועגמת הנפש שהוא עלול להסב לאביו, אם ישאיר אצלו את בנימין, הסעירו את רוחו ביותר. הגעגועים העזים לאב האהוב, לפתו עתה את לבו, בעצמה בלתי ניתנת לכיבוש. הוא חש שאינו יכול לעמוד עוד במתח שגזר על עצמו. האירועים שיצר, גברו עליו והוא לא יכול להתאפק עוד.

אבל הנה בעוד אנו מצפים להתפרצות הר הגעש, מתאפק יוסף גם מתאפק. כך מספר הכתוב:

„ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא: הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו, בהתודע יוסף אל אחיו" (שם, א)

אנו צופים בשליטה עצמית כבירה. מה קרה? מה היתה הסיבה שהביאתו לכבוש את הסערה עוד דקות מספר? למה רצה להיות עם אחיו לבדו, ברגע ההודעות לפניהם?

תשובתו של רש"י, על פי המדרש: „לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהיודע להם".

לפנינו איפוא חזיון חריג ביותר. אדם הנתון בסערת רגשות מיטלטלת, כל מחשבותיו והגיגיו ממוקדים בדרך כלל ברגש שתקף אותו והשתלט עליו, כל מה שמתרחש מסביב מתערפל לעתים, עד כדי היעלמות.

כך הוא הדבר באהבה עזה הגוררת את האדם לשכרון חושים. כך הוא בקנאה הרוחפת למעשי טירוף, בשנאה עמוקה, ההופכת בני אדם שפויים למרצחים ולאכזרים. אכן, בחלוף הסערה, בשוב האדם לשפיות ולאיזון, מתחרט הוא בדרך כלל על מעשים שעשה, בעת שהיה נתון לשליטת הרוח או הרגש. נדירים הם האנשים שברגע שכזה נותר בלבם מצפן השפיות, המכוון את התנהגותם ומוליך אותה בדרך האיזון והמתינות.

□

יוסף היה אחד מהם. דור רביעי לשושלת אברהם, הבאה לחנך לשליטה עצמית זו את בני אנוש, ואת הכבוד לזולת העמידה ברום סולם הדרישות הדתיות.

ברגע סוער זה, כשהגעגועים לאביו השתלטו על לבו, לא התערפל מבטו לסובב אותו. הוא הצליח לכבוש את הסערה לעוד דקות מספר ובלבד שלא לבייש את אחיו. עצם ההיזכרות שבחרבה זו, בעוד ריגושים עזים תוקפים את לבו, מעידה על חינוך בלתי פוסק של האישיות לשליטה עצמית. רק שנים של תרגול ומשמעת פנימית מסוגלות להצמיח תגובה ספונטאנית אינסטנקטיבית שכזאת, שאינה שוכחת את הביזאנסים הערכיים ביותר של היחס כלפי הזולת.

זאת ועוד: המדרש טוען שיוסף לא נהג כשורה, כשסילק מעל פניו את המצרים, בטרם התוודעות: אמר רבי חמא בר חנינא: לא עשה יוסף כשורה, שאילו בעט בו אחד מהם, מיד מת. (מדרש רבא)

כה גדול היה זעם האחים המושפלים כלפיו.

אבל אמר רבי שמואל בן נחמן: „לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בריה בעולם מכירו. ולמה אמר הוציאו כל איש מעליו? אלא כך אמר יוסף בלבו: מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצריים" (מדרש תנחומא).

„וכזאת היתה מדרגת קדושתו של יוסף הצדיק, שנוח היה לו לוותר על כל תקוותיו ולאבד הכל, ובלבד שלא לבייש את אחיו בפני המצרים, ועד כדי כך שחז"ל אמנם מבקרים מעשה זה ואמרו לא עשה יוסף כשורה...

„אם כן מדוע נהג כך?

„על כרחך צריך אתה לומר, שעם כל זאת לא היתה היכולת ביד יוסף לוותר על זה (כלומר, לגרום לבזיון אחיו) ואהבה מקלקלת השורה, שנוח היה לו יותר להעמיד את עצמו בסכנה, ובלבד שלא יתביישו אחיו בפני המצרים" („אור יהל").

זה היה רגע „קטן" בחייו של אדם גדול.

עולם יהודי

לבנון: אחרוני היהודים במערב ביירות

מאת י. פינקלסטון, סופר „מעריב" בלונדון

בקרב קהילת יהודי לבנון גוברים החששות לחייהם של עשרה עד חמישה־עשר יהודים, שנותרו בחלק המוסלמי של ביירות, אחרי הרצח של שלושה יהודים בידי מוסלמים קיצוניים.

היהודים שנותרו מסרבים לעזוב את מערב ביירות, על אף ההפצרות הרבות לעבור למקום מבטחים בחלק המזרחי, הנוצרי, של העיר.

„התחננו בפניהם לעזוב. יש להם הזדמנות להימלט לחלק הנוצרי של ביירות. אך הם מתמידים בסירובם, באומרם כי הם אינם מרגישים סכנה. זאת אשליה נוראה, אבל אין ביכולתנו לעשות דבר", אמר מנהיג לשעבר של הקהילה היהודית בלבנון ל„מעריב". הוא הוסיף, כי היהודים המעטים בחלק המוסלמי של העיר הם עניים וזקנים, ומאמינים כי מצבם וגילם הקשיש יצילו אותם מהחוטפים – ומהמוות.

שלושת היהודים שנרצחו היו חברים בכירים של הקהילה היהודית בלבנון, אנשים אמידים ומבוססים היטב.

עם זאת, חוששים כי הקנאים המוסלמים, המחפשים בני ערובה כדי לאיים באמצעותם על מדינות אירופה ועל ישראל, עלולים לחטוף גם את הזקנים האלה, ולנסות להשתמש בהם למטרות מיקוח, ואם המו"מ ייכשל – לרצוח אותם.

בחלק הנוצרי של ביירות ישנם כמאה יהודים. הם חיים בבטחה ואינם מטפלים לרעה. יהודים אלה שולחים כסף לאחיהם הבודדים במערב העיר, וכן מפצירים בהם להצטרף אליהם.

ארגנטינה: „בן זונה" בשידור חי

מאת מ. טהנאי, סופר „מעריב" בבואנוס איירס

ויכוח מר בתכנית רדיו פופולארית בין שני יהודים – הרמן שילר, ישב ראש התנועה היהודית לזכויות האדם ועורך השבועון השמאלני „נואבה פרסנסיה" (מציאות חדשה) לבין ססר ירוסלאווסקי, מנהיג הרוב בבית התחתון – „התפוצץ", כאשר ירוסלאבסקי כינה את יריבו „בן זונה", להדהמתו של מנחה התכנית רולאנדו אנגלינג, שמילמל בייאוש בעת השידור „ידעתי שזה יקרה".

קודם ההתפרצות בראיון הטלפוני, שבו דיברו שני היריבים, כל אחד מביתו, תקף שילר בחריפות את ירוסלאווסקי בשל חלקו בהעברת חוק ה„פונטו פינאל" בקונגרס, על פיו יופסקו ההליכים המשפטיים נגד הנאשמים בהפרת זכויות האדם, בעת שלטון הדיקטאטורה הצבאית בארגנטינה.

שילר השווה את ירוסלאווסקי לחברי היודנראט ששיתפו פעולה עם הנאצים. „כיהודי וכארגנטינאי, הוא אחי, אך כפוליטיקאי הוא מתועב", אמר שילר.

ירוסלאווסקי, ידידו ואחד מעוזריו הקרובים של הנשיא ראול אלפונסין, היה נתון זה כמה זמן להתקפה קשה על ידי „נואבה פרסנסיה". לפני שבועיים, בעת הפסקה בדיוני הקונגרס על הצעת ה„פונטו פינאל", הוכה ברחוב על ידי פעילי זכויות האדם, שכינוהו „בוגד יהודי". הוא הגדיר את שילר כבעל „אישיות של מסורף" וציין כי שילר תמיד התגאה בביטויים כמו „כלב פאשיסטי" ו„בעד שליח של רוצחי העם".

לפני כן, כאשר הציע איש תחנת הרדיו „קונטיננטאל ראדיו" את רעיון הדו־שיח, אמר ירוסלאווסקי, הידוע במיזגו הסוער, כי לא ידבר עם שילר „אלא אם כן אתם רוצים שערוריה בשידור חי".

זו הפעם השניה שדבר מעין זה קורה בראיון רדיופוני באותה תחנה. לפני שנתיים אמר פראנסיסקו מאנריקה, שר התיירות דאז, באותה תכנית, כי הגנראל ראמון קאמפס (מפקדה הקודם של משטרת בואנוס איירס, המרצה עתה עונש מאסר של 25 שנים על הפרת זכויות אדם) הוא בן כלבה.

סימני נפט

יואב שנצר ויורם נאמן

פרוייקט הלביא יבוטל במקומו: פרוייקט הלייש

גורמים במערכת הבטחון ובצה"ל שתמכו בעבר ב"לביא", תובעים עתה להפסיק את פיתוחו ולקבל את החלופה המקורית והחדשה: ה"לייש". לדעת רבים מטוס ה"לייש" אינו נופל בהרבה מהלביא אך עולה פי כמה. בקצב הצטיידות של 400 מטוסים לשנה כפי שמתוכנן עבור ה"לייש", תפשוט ארה"ב את הרגל תוך חמש שנים, אך תקבל בתמורה מטוס יקר יותר ששווה הרבה פחות.

פרצל
חוזה מדינת ההלכה

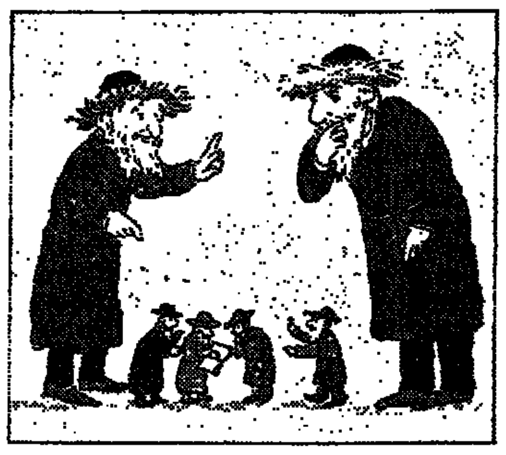

מועצת קטני־התורה הלכה לאיבוד

מתרחבים החיפושים אחר מועצת קטני־התורה שהתכנסה אמש בטיפת־חלב כדי להישקל ולהימדד. לאחר הבדיקה השיגרתית החלו חברי המועצה להתעודד ביניהם, תוך שהם מתרחקים מהמקום. האמהות, שהיו עסוקות בשיחה ובבריכה, לא שמו לב לקטנים ורק לאחר דקות ארוכות נוכחו לדעת שהם הלכו לאיבוד.

(המשך במדור לצעירים).

הציבור תרם בעין יפה וארנסט יפת הקשיש לא יסבול יותר מהקור

נציג המועצה לארץ־ישראל יפה אבל טפשה העניק אמש תעודת הוקרה למר אריה דולצין שעמד בראש המבצע "חום לקשיש" למען ארנסט יפת – קשיש שיצא לגימלאות ונותר ערירי וחסר כל. במהלך המבצע תרם הציבור שלושה תנורי נפט, שמיכות וסוודרים, וזאת כדי למנוע מהקשיש לקפוא מקור. לכתבנו נודע שהטמפרטורה בחדרו של יפת עומדת כבר עתה על 67 מעלות, אך הוא עדיין מתלונן שקר לו ומסרב בתוקף להוריד את הסוודר. מהחזאי התורן נמסר כי הטמפרטורות בחדרו של יפת ימשיכו לעלות, ויהיו גבוהות מהרגיל לעונה זאת.

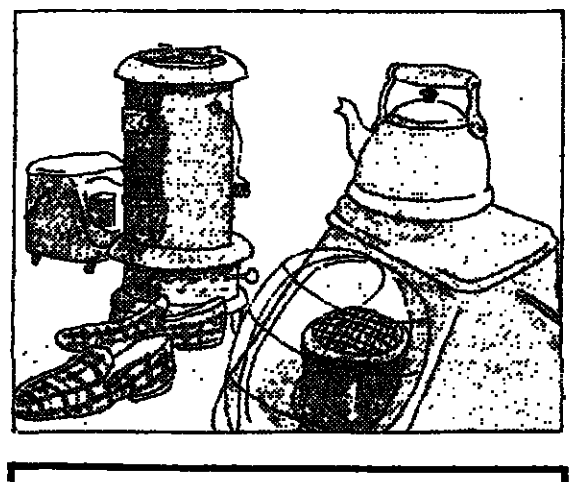

המערך והליכוד תומכים בהצעת ש"ס למחוק את התמונה מתעודת הזהות

הצעתה של ש"ס למחוק מתעודת הזהות, בנוסף למשבצת הלאום, גם את התמונה – זכתה אמש לתמיכה מידית בשתי המפלגות הגדולות. "רעיון מצוין", אמר ראש הממשלה שמיר על ההצעה. ממלא מקומו, שמעון פרס, אמר כי הוא עצמו מתכנן מזה זמן מה להעלות מיוזמתו שינוי ברוח זה.

הסיבה למחיקת התמונה נעוצה כמובן בפסוק: "לא תעשה לך פסל ומסכה". משבצת הלאום נמחקה כזכור כדי למנוע רישום של גיור רפורמי כיהודי. משבצות השם הפרטי, שם המשפחה ושם האב נמחקו כזכור כדי שהצירוף 'השם' לא יופיע במפורש על תעודה שגם ערבים מחזיקים בה. משבצת הכתובת נמחקה, כדי לא לאפשר למשטרה הצבאית לאתר עבריינים המשתמטים מהשרות הצבאי. לאחר מחיקת התמונה יישארו אם כן בתעודת הזהות שני פרטים מזהים בלבד: תאריך הלידה והמין.

חבילות לאנשי צד"ל מהועד למען החייל

הדודות של הועד למען החייל החלו לסרוג כאפיות לחיילי צד"ל במשלטי הצפון. השנה יקבל כל חייל צד"ל לכבוד השנה האזרחית החדשה חבילת שי מהודרת בארגז פעולה, ובה הפריטים הבאים: עודפי סופגניות מחנוכה, כאפיה סרוגה, חבילת במבה ופס זוהר לשימוש בלילה. הדודה אהובה מחודה, שסרגה חמש כאפיות, אמרה כי החבילות יוכיחו לחיילים בחזית שלא שכחו אותם בעורף.

מנהלי בנקים,
האם ידעתם כי זכותכם
להירשם לתכנית

הפנסיה הרומנית?

כל מנהל בנק יכול להירשם לפנסיה הרומנית, ולתבוע לעצמו פיצויי פרישה מוכפלים ומענק פרישה חד־פעמי בן שבע ספרות.

בדבר פרטים ניתן לפנות למר א. לפת, הפנסיה הרומנית, תל־אביב.

א. לפת: שופכים את כספי

(המשך במדור כלכלה וכספים)

לשון הרע

עמוס לבב

חיילי צה"ל ירכשו את ציודם

החל באחד בפברואר בחצות, ירכשו חיילי צה"ל את ציודם הצבאי, בכסף מלא. דובר צה"ל מסר כי ההחלטה נתקבלה בגלל הקיצוצים בתקציב הבטחון.

בבסיס קליטה ומיון ירכוש כל חייל, בכספו, שתי מערכות מדים, כומתה, שני זוגות נעליים ומעיל. "את דיסקיות הזיהוי נמשיך להנפיק חינם", הבהיר הדובר.

השיבוץ ליחידות ייעשה מעתה ואילך לא על בסיס הפרופיל הרפואי או הכושר הקרבי של החייל, כי אם בהתאם ליכולתו הפיננסית. "העניים ילכו לחיל הרגלים, העשירון התחתון יופנה לתותחנים, העשירים יותר לשריון או לחיל הים, והמיליונרים לחיל האוויר", הסביר דובר צה"ל.

לדבריו, קל יהיה לחיילים לרכוש את התותחים, הטנקים וספינות הטילים, משום שכלים אלה מופעלים על ידי צוותות, והעול הכספי יתחלק בין כל חברי הצוות. "המיליונרים ילכו לקורס טיס, כי לא כל אחד מסוגל היום לרכוש מטוס", הבהיר הדובר. הוא הסכים כי צפוי גידול במספרם של חברי קיבוצים, מיליונרים, בחיל האוויר, בעקבות הגזירות החדשות.

הקניה של הציוד ומכירתו ייעשו במגרשים רחבי ידיים, שיוכשרו ליד בסיס קליטה ומיון. בכל יום ג' בשבוע ייערך שם שוק ענקי, ובו ימכרו המשתחררים לטירונים את הציוד המשומש שברשותם.

דובר צה"ל הדגיש כי שלטונות הצבא ינקטו כל האמצעים נגד "מאכרים", שינסו לעשות רווחים קלים מהשיטה החדשה. "המסחר יתנהל בצורה מסודרת על ידי יחידת סוחרי נשק שתוקם במיוחד לצורך זה", אמר הדובר. הוא סירב לאשר או להכחיש כאילו בראש היחידה החדשה יעמוד אל"מ (מיל.) יעקב נמרודי, שהסכים להתנדב לצה"ל, כפי שהתנדב למכור נשק לאיראן.

שר הבטחון, יצחק רבין, אמר כי בשלב זה יוסיף צה"ל לתת לחייליו אוכל חינם, "אלא אם כן תצוץ פתאום תכנית כלכלית חדשה".

יפאן תוצף במכוניות סוסיתא

שר התעשייה והמסחר, אריאל שרון, הזהיר השבוע, כי אם יפאן לא תחתום על הסכם סחר עם ישראל "נציף אותה בסוסיתות".

השר שרון אמר כי משרדו לא יסכים שהמכוניות היפאניות לא יוזלו בארץ, והוא דורש שהן יוסיפו להימכר במחיר שווה לכל נפש. השר הדגיש כי משלוח ראשון של 520 מכוניות סוסיתא כבר יצא ליפאן, והן יימכרו שם במחירי היצף ("דמפינג"), כפי שמכוניות יפאניות נמכרו בארץ.

השר דיבר בפני משלחת של אנשי עסקים יפאנים, שהובאו ארצה ביוזמת השר אברהם שריר, על חשבון משרד התיירות, במסגרת הסכם ההסגרה בין שתי המדינות.

דובר משרד התעשייה והמסחר אישר בחוסר רצון, כי היפאנים ממש התגלגלו מצחוק למשמע דברי השר שרון. לדברי הדובר, לא הכרזת מלחמת הסחר הצחיקה אותם, כי אם האופן שבו ביטא השר שרון את המלה סוסיתא.

גל רכישות שקלים בארה"ב

משרד האוצר האמריקני הודיע כי ייאלץ לנקוט בקרוב שורה של צעדים, אם גל רכישות השקלים לא ייפסק. דובר האוצר הודיע כי נוכח הירידה המתמדת בשער הדולר בעולם, החלו מיליוני אמריקנים לחפש מטבע יציב, ומצאו את השקל.

"אזרחינו נדהמו להיווכח כי ישנה עדיין מדינה בעולם שאזרחיה מאמינים בדולר", אמר הדובר. הוא הוסיף כי שמע על ישראלים המחביאים דולרים מתחת לבלטות או בתוך עופות קפואים בפריזר. "אולי בגלל זה שער הדולר שם מוקפא", גיחך.

חוקר מיוחד מטעם המכס האמריקני, שהתמחה בחקירת עסקות נשק שישראלים מעורבים בהן, אמר כי כיום עדיין אין בעיה להשיג שקלים ברחובות ניו יורק. "המסחר בשקל נערך בגלוי, לאור היום ולעיני כל. פראיירים כנראה לא מתים. הם פשוט באים לניו יורק".

במשרד האוצר בירושלים נמסר כי התופעה ידועה להם, ולכן הוגברה הדפסת הכסף בחודש האחרון, כדי לעמוד בביקוש העצום לשקלים.

מועדון "לא ידוע" נפתח בתל אביב

בטכס חשאי נפתח לא מכבר מועדון "לא ידוע", במקום בלתי ידוע בתל אביב. שכנים סיפרו כי לא שמעו על המועדון, עד שאחד מילדי השכונה ראה במקום את ראש הממשלה. "הוא בא הביתה בהתרגשות וצעק ששמעון פרס הגיע לשכונה", סיפר אביו של

הזאטוט, "הוא ילד עירני מאוד. יצאנו למרפסת ואכן ראינו את יצחק שמיר. אחריו הגיע ההוא עם הגבות, מה שמו, זה מהסוכנות שכל הזמן בחו"ל, אריה דולצין, ושניהם נבלעו בפתח בלי לומר מלה".

שכנה סיפרה כי בכניסה ישן כל הזמן שומר סף חרש וכי המקום נראה די צנוע. "אין שם כמעט קישוטים, חוץ מסמל המועדון – התמונה המפורסמת של שלושת הקופים, אלה ששמים ידיים על האוזניים, העיניים והפה".

נודע כי לא מכבר הצטרף גם הנשיא רייגן למועדון, בינתיים כחבר כבוד.

יצחק שמיר סיפר לכתבים כי אין הוא זוכר מי הם שאר חברי המועדון, וכי גם לא שם לב. "שלחו לי טפסים ובהם נשאלתי מה אינני יודע. כתבתי להם שלא ידעתי על אירועי סברה ושתילה, על סוחרי הקרקעות שתרמו כסף לליכוד ועל פרשת השב"כ, ומיד התקבלתי. נדמה לי שריגן התקבל כי לא ידע על העיסקות עם איראן, ודולצין משום שלא ידע כמה ארנסט יפת מרוויח".

מר שמיר אמר בחיוך טוב כי הוא נהנה מאוד מהמועדון, אך אינו יודע למה. "זהו מועדון שקט שנועד לאנשים תמימים, שפשוט רוצים לשבת ולא לדעת ביחד". לדעתו, לא יתקבלו למועדון אנשים שידעו ושתקו. "בפני אנשים כאלה פתוח כל מועדון מפלגתי", אמר.

נפצעה קשישה שהושלכה מאוטובוס

במצבה של הקשישה שהושלכה השבוע מאוטובוס "אגד" חל שיפור ניכר. כששבה להכרתה סיפרה לחוקרי המשטרה כי ישבה במושב הקדמי מאחורי הנהג, פיזמה "סע באוטובוס" וכתבה מכתב לשלושת נכדיה שירדו לארה"ב. לפתע בלם הנהג את האוטובוס, תפס בשולי מעילה, קילל את המשטרה וזרק אותה החוצה.

הנהג תואר בפיה כנהג "אגד" טיפוסי, צעיר בלתי מגולח עם סיגריה בזווית פיו. על פי תיאורה נעצר האיש והודה במעשה. הוא טען כי חשב שהקשישה היא שוטרת מוסווית. "מאז הכניסה המשטרה שוטרים מוסווים לאוטובוסים אני עצבני מאוד", תירץ את מעשהו. לדבריו, נאלץ להוריד את המהירות מ־120 קמ"ש ל־90 קמ"ש, והיתה לו תחושה שהוא נוסע "כמו צב"...

صكذا من الاحل

هكذا من الأصل

קערת הזעם

על קפה הפוך
ג. בנאי

היה זה שבוע, שבועיים לאחר שמערכות פעמוני כל הכנסיות – מאמסטרדם עד ציריך, על-פי סדר אלף-בית לטיני – עמדו מצלצלי תפילות ההודייה, שהרעידו את עולמנו על הצלתו המופלאה של יוסי ביין־אמה, „האהוב באומה". איך זכה לכך גם לואי, בהיותו דופין, על משכבו באלוט, בימים שלא היתה לו אפילו טלוויזיה בפאריס, הוא מן הצפונות שלא נתפרשו עדיין בהיסטוריה.

זה היה, על-כל-פנים, בלילה שהעולם מביא בו את השנה-היוצאת לקבורות. „השכיבי", אומרים אנו לה בשמחה, „את נבלתך, הבלה מזוקן, עם גוויות אמותיך המקומקסות והיי משתה-שמנים לתולעים, המכנות עצמן היסטוריונים".

את שעות צאתה מן העולם העברנו עם ידידים בסעודה טובה, חברה טובה, מצב-רוח טוב.

לא שיש לי דבר, או חצי-דבר, נגד הילולה-ברבים: אדרבא, יצא רבנו יוחנן, בעל-הנס, הנודע כ„מהלך", ויערוך לנו תיקון-חוצות בחוצות, או חצות-בחוצות. הפי ניו-יר, בון-אני, סנובים גדולים.

לידידי אין כל-רע באחד-ושלושים ולא איכפת לי, כי יש מי שקורא לו „סילווסטר". הן מיוחד מוצאת בעיני התיזה האומרת, שאם נבטא את מסך ימי האדם-ההוגה – מיליארד, שבע מאות חמישים אלף שנה – בסכימה של שנים-עשר ירחי-מולד, נעלה כי חלפו עלינו, מיום שלפחות משקל-מוחנו היה שווה כבר לזה של איינשטיין, כל ינואר, פברואר, מרס, אפריל, מאי, יוני, יולי, אוגוסט, ספטמבר, אוקטובר, נובמבר ושלושים ימים ארוכים של דצמבר. לא לפני השלושים-ואחד בו, אחרון ימי אחרון החודשים, בשעה 6 בערב, החלה הציוויליזציה לצעוד את מיצעדה ואף היא – לא ישר לתוך ההיסטוריה, כי לחצר הרחבה שלפניה, הפרה-היסטוריה.

תבוא איפוא ברכה על ראש אבינו-קדמוננו, שלא היתה לו עדיין אש, לא כלי-חרס להרתיח בו מרק, לא סוס, לא אופן, לא עץ, לא פרה, לא מפרש, לא חכה, לא כתב, לא גלידה – מה אני מדבר! – שום-כלום, אך מתוך ארובות עיניו נצנצו כבר הבהובי צ'רצ'יל, הבהבו נצנוצי צ'לנג'ה!

במנוחה הבאנו הפעם לאוזנינו תקליט שהופק בידי הפילהרמונית של ניו-יורק. לא משום שבמקרה נזדמנו, יום אחד, לליינקולן-סנטר שלושה יהודים וגוי – זובין מהטה – אלא משום שהיתה זו מחווה למאסטרו שטרן, במלאות לו ששים, ולבד מן הסנרג עצמו, נטלו בה חלק שנים מראשי המאפייה המוסיקלית שלנו, יצחק פרלמן ופנחס צוקרמן.

דברים אלה מגניב אני לכם אך בסוגריים. מכל תביעותי לכוך משלי בכותל אנשי-השם לא נותרה לי אלא זו, שאפילו בזוי ומחרפי לא יזיזוני מתוכה: אני הוא שיצקתי את מטבע-הלשון, העובר עתה מספס לספס, „מאפייה מוסיקלית". לא נתכוונתי אלא לטובה. באו שודים, קריינים, חסרי-שכל חסרי-הומור, הדרשו את הדברים לגנאי. בזיון לכך.

אינני זוכר אם פתחנו את הטלוויזיה שעה קודם, או שעה לאחר שהשנה הנכנסת לעולם השמיעה את מה שקרוי בפי רופאים „צעקה-מתוך-הרחם". אפשר שצמחה לה כבר שערה על ראשה, אף כי בעוונותינו, היתה לבת-מלידה. צרות לא תחסרנה, כנראה, לשנה הבאה עלינו לטובה.

כך או אחרת ראינו שני כמרים, שנתבקשו לומר מילי-מעלייתא על שמונים-ושש, אם לא שמונים-ושבע. האב הקתולי, פרופסור מרסל דיבואה, ניסה לשבר את אוזנינו בדברים של הזדהות עם גורל העם שבתוכו הוא יושב. תקרתן אישי הטוב. עידוד מוסרי קל לא יזיק לנו בימים טרופים אלה.

אך מי היה עמיתו, הכומר בן-דמות-הגמד-הרשע? אילו היה קולו רק קצת פחות, קומתו גבוהה קצת פחות ופניו הנפוחות – משאר-רוח, חייב אני להודות – נלעגים קצת פחות, הייתי מת על המקום, מחמת-מורא. אם לא דמה לכומר יוצא-עיירות, ההופך על ראשי צאן-מרעיתו חמת מלאה צואה-דותחת, בדמות קערת זעם-אלוהים, ומאיים עליהם בכל ענשי-שמים – איני יודע איך נראה, או נשמע, כומר זעם בכפר-דייגים.

מה לא חזה לנו, בחטאתינו? מודה אני ומתוודה כי חששתי שאם תרד נשמתי החטאה ישר לגיהנום, תמצא בו כבר את המדינה בערת ארבעים שנה.

שבוע לאחר-מכן קורא אני בעיתון דברי-חכמה שלו בכתב: „לא היה צום, לא היתה צפירה, איש לא הלך לבית-כנסת..." צום יום-הכיפורים, משמע, צפירת יום-השואה-והגבורה ואין צורך לומר תפילה-בציבור, אינם מוצאים חן בעיניו. „פתאום הבינותי מתי יכולים צעירים לשמוח בארץ-ישראל..." לא בחג-האורים, משמע, חג-המצות או חג-הסוכות, כי בערב ראש-השנה האזרחית בלבד. „היום היחיד שבו אין איש מגרש אותם ללוס-אנג'לס..."

ללמדך כי חנוכה, חג המכבים החפשים, או כל יום-טוב אחר של סממנים יהודיים, גינוני עצמאות או עצמיות, הם שמגרשים אותם לסנטה-מוניקה.

על חטאי מודה אני היום: כל פעם שאני שומע, או קורא, את הפילוסוף העמוק הזה מספר בשבח השלום, הצדק-השווה-לכל, אחוות-הבריות, בא לי לשוטט עיני על-פני המפה ולחפש את המקום הרחוק ביותר מכל צדק, שלום או אהבה. מה טעם, שואל אני, מזמינה הטלוויזיה דווקא אותו לסכם לה סיכומים? רק על-מנת לקטוע באמצע דבריו, כפי שעשה אמנם המנחה, לא בלי שיכבוש בתוך כך את פניו בבייר? אילו שמעה שמונים-ושש מה שאמר בה עלינו, בזעמו האפוקליפטי, היתה מפילה את ולדה, שמונים-ושבע, שעה אחת קודם, מרוב חלחלה.

אך לעזאזל! אי-אפשר שמדינה רפוקה זו תהיה רעה כל-כך, אם נתנה, סוף-סוף לעצמה את עמוס קינן...

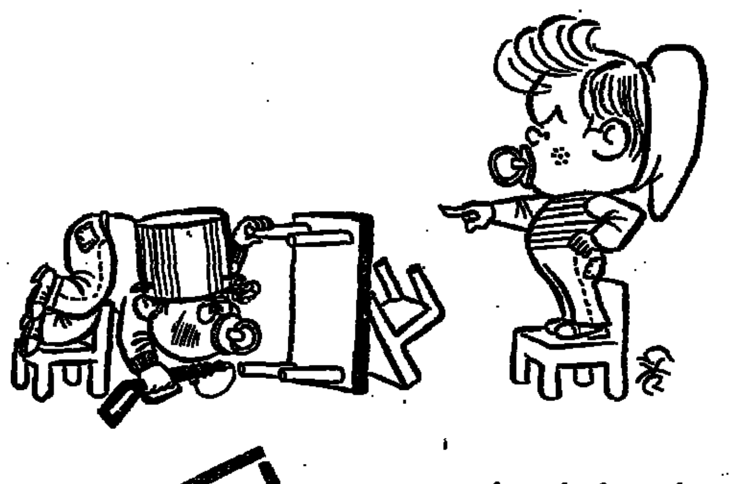

נסיך בלי כוכב

פגישה מקרית
יגאל לב

בזכרונו של כל ישראלי בוגר חרותות תוויות הטירונות שלו בצבא, סמוך-סמוך לחוויות ילדות חזקות, שהטביעו בו את רישומן ושוב אינו יכול להשתחרר מהן.

הטירונות כמוה כילדות שניה של אדם. הפעם הוא עובר אותה בגיל 18. לכאורה, הוא כבר מחוסן וכשיר לעמוד ביסורי „הילדות השניה", אבל כל מי שזוכר את הטירונות יודע עד כמה הוא חשוף ופגיע, כחילזון שהוציאוהו מקונכייתו. לכן, הדיון הנוכחי בצה"ל בפרשת הטיפול בטירונים, בצד פרשיות שנחשפו על התעללות בטירונים, בעיקר ביחידות קרביות, מחזיר אותנו שוב אל מחוייבותו של הצבא כלפי הצעיר המתגייס. לכאורה, אין לצעיר בחירה. השרות בצבא מעוגן בחוק. אם אינך בחור ישיבה חרד, אתה מוצא את עצמך בגיל 18 לובש מדים הצועד בסך על-מגרש מיסדרים, מנסה להתאים את הצעד, את המחשבה, את החלומות, לשורה אחת ישרה של צעירים רבים בני גילך.

דווקא משום שבישראל קיים חוק שרות חובה והליכה לצבא איננה נחלתם של מתנדבים בלבד, דווקא משום כך יש למסגרת הבטחונית הזאת מחוייבות, שאין למעלה ממנה, כלפי צעירים הלובשים לראשונה בחייהם מדים.

קצין חינוך ראשי בצה"ל, תת-אלוף נחמיה דגן, אוהב את משל הנסיך הקטן בבואו לתאר את בעיית הטירון. הנסיך, שפתאום הוא יורד מהכוכב שלו אל עולם אחר.

דומני, שזו רק חלק מן הבעייה. בוגר שמינית, עירוני, שיוצא לטירונות, עונה בדיוק על „תסמונת הנסיך הקטן". אבל יש רבים אחרים, שהצבא לגביהם הוא אולי המסגרת הראשונה, שעמה הם מתמודדים. ואחרים, שנולדו לתוך מסגרות (כמו בני קיבוץ, למשל) אינם רואים כמעט בעייה כלשהי בהתמודדות עם מסגרת צבאית, שלקראתה הם בעצם חונכו.

הייתי משווה את הטירונות למיטת סדום. ואם נרחיב את הדוגמה הזאת נוכל לקבוע, כי שיקול-הדעת לגבי אורכה של המיטה נתון לא פעם בידי מפקד כיתה (מ"כ), רב-טוראי, שהבדל הגילים בינו לבין הטירון אינו עולה לפעמים על חצי שנה.

הפיתוי להשתמש בכוח שניתן בידך, בעיקר בגיל צעיר, הוא עצום. כשיש לך מכונית אתה מבקש „לקרוע" את הכביש. כשאתה מפקד על כמה חיילים יש לך תחושה של עוצמה אדירה. אין בך אותה רגישות, הבאה עם השנים, לגבי עולמו של אדם הנקלע למסגרת חדשה. כמ"כ-כ"ף יש לך לא פעם זכרון קצר, כמו לאבות השוכחים שהיו פעם ילדים.

הטירונות היא עולמם של צעירים. אתה יכול להבינו בעצם רק לאחר שבגרת מעט. המסגרת הנוקשה, עצם הצורך להציג פלוגה על מגרש המיסדרים וש-200 רגליים וידיים ינועו בקצב אחיד, מסלול האימונים המפרך – כל אלה כמו מוסיפים לפעמים „קיצור דרך", כלומר, לכפות על הטירון את המשמעת לא בכוח אישיות אלא על-ידי „טירטורים". כל מי שחוזר אל ימי הטירונות שלו יכול להיזכר בזחילה בשדה קוצים, העמסת המיטה המתקפלת, שלא סודרה היטב, על מגדל. לפעמים גילוח בשבר זכוכית. היו מקרים של ירייה מעל ראשי טירונים, או סמוך אליהם, כדי לזרזם.

קשה להבין כיצד צעירים בני 19 נוטלים לעצמם סמכות לנהוג כך בנערים בני 18. מדוע הם מבקשים לכפות משמעת ולשבור את האזרח שבטירון באורח נוקשה כל-כך? אבל צריך גם לזכור, כי מה שנראה, בעינינו כיום, כדבר מוזר, בגיל צעיר הוא נראה פשוט וקל יותר.

ניתן היה לומר בפאראפראזה, כי „הצבא הוא דבר רציני מכדי להשאירו בידי צעירים". אולם למרות האמירה הזאת, הלוחמים הם תמיד בני 20-30. חברה, המבקשת להכין לוחמים טובים, צריכה לזכור, שאין היא יכולה לשבור את רוחם של טירוניה. טירונות כטראומה מלווה את הצעיר שנים רבות וכמו ביעותי ילדות גם ביעותי טירונות יכולים לעוות את הצעיר בהתבגרו. לכן, למרות שאנו מוסרים את ילדינו המתגייסים לידי צעירים כמעט בני גילם, צריך לזכור, כי בן שלא הוכה על-ידי אביו וזוקה עליו, שלא יכה את בנו. מ"כ-כ"ף שלא התעללו בו, לא יתעלל בטירונים שלו.

מיטת סדום, או כוכב-לכת בחלל והזייתו של הנסיך הקטן. האחראים על הטירונים שלנו הם המפקדים הבכירים. לא פעם נוח למפקד רך, שישרתו תחתיו ברנשים נוקשים שיעשו את עבודתו. אבל רק אדם חזק באמת יש בו עוצמה לוותר על כוחו ורק מפקד, הבטוח בעצמו באמת ובתמים, יכול להעניק יחס אנושי לטירונים שלו ולדעת, כי אנושיות אינה משחיתה את החייל אלא רק מגבשת אותו ללוחם טוב.

ראשי העיריות ש„נמלטו" לירושלים

יהושע ביצור

קשה להתייחס ברצינות לטענתם, כי תיכננו את פרישתם המוקדמת כאשר רצו בבחירות האחרונות. אם זו אמת, הרי הם הוליכו שולל את הבוחרים. האמת, כמובן, שונה במקצת. מגן ושטרית השתכרו מהצלחתם המקומית, והחלו לחכך מרפקים עם רבי המדינה ושרית. מגן היה מעין ראש מטה מיבצעים במחנהו של אריק שרון. שטרית לא רק שיעשע פעם את ועידת תנועת החרות בזימרתו היפה, אלא הפך גם להיות אחד ממושכי החוטים במחנה המרכזי. בחוטים לא מושכים בשביל אחרים, אלא כל אחד מושך לעבר עצמו. וכאשר חוזרים אחר ועידת חרות לקרית-גת וליבנה, המקום נראה באמת קרתני ונעדר אירועים.

שני ראשי העיריות הצעירים הגיעו למסקנה, כי עוד לפני ועידת ההשלמה הקרובה של „חרות" חייבים לקפוץ על הרכבת, המובילה להנהגה הראשית. אחרת, יישארו מחוץ למשחק. לעיניהם ניצב משה קצב, בן 41, שכיהן קודם לכן במשך שבע שנים בראש מועצת קרית-מלאכי, התפטר כדי להיות סגן שר-השיכון במשך שלוש שנים וזה שנתיים הוא שר מלא עם כל ההד והזוהר של המעמד, ואף נמשח ליו"ר הנשיאות של ועידת חרות שהתפוצצה. הוא במרכז העניינים. שטרית ומגן רוצים לעשות אותה קפיצת דרך.

הם שוכחים, כי בינתיים חלו התפתחויות בשטח. יצחק שמיר העלה את משה קצב לכהונה הרמה, כי רצה לגדל יוצא איראן צעיר וסימפטי זה כמשקל נגד לבלימת הזינוקים של דוד לוי ומרוצו הבלתי-מתפשר אל צמרת ההנהגה. מעבר לכך כבר מתארך תור המצפים בדריכות וקוצר-רוח כדי להסתפח אל השולחן הבכיר של חיינו הציבוריים. אלה הם סגן-השר רוני מילוא ו„כמעט סגני שרים" אהוד אולמרט וד"ר אליהו בן-אלישר. גם יו"ר הסיעה, חיים קופמן, לא יסרב, כי יש לו כבר חזקה של סגן-שר לשעבר.

מגן ושטרית אינם באים אל חלל ריק ושום דלת פתוחה אינה מצפה להם. בינתיים הם זנחו תפקידים ביצועיים חשובים כראשי קהל, שנתנו להם סיפוק רב ואיפשרו להם לחולל גדולות. עכשיו הם יסתובבו במסדרונות הכנסת מתוסכלים מאפס מעשה, בעמדות המתנה שאין לה סוף. קרית-גת ויבנה הפסידו הרבה, מערכת השלטון המרכזי לא הרוויחה דבר.

הם יכולים לטעון להצדקתם, כי ארבעת המנהיגים המרכזיים של תנועת החרות כותשים את תנועתם עד דק, ומחסלים את הסיכוי להישאר בשלטון לאחר הבחירות הבאות, בגלל הדחפים האישיים שלהם, החשובים כנראה יותר מן היעדים הלאומיים של שמירת שלמות הארץ. מה שמותר לגדולים משמש דגם לקטנים, השואפים לגדולה, כבוד ומעמד.

צודק גם מי שגורס, כי לראש עיריה יש זכות לגיטימית לרצות בכהונת שר. אם מוטה גור ומשה שחל הצהירו, כי הם שואפים להיות ראש-ממשלה, מדוע אין יכולים מגן ושטרית להיות לפחות שרים? הם בהחלט מתאימים לכך. אבל הביקוש רב לאין שעור מן ההיצע.

מגן ושטרית הם ילידי מרוקו, שהיו לסיפורי הצלחה מרגשים. הם אינם בודדים. אותו מעשה עצמו עשו שלושה ראשי רשויות, הנמנים עתה על סיעת המערך. ח"כ אהרן נחמיאס נטש את ראשות עיריית צפת. ח"כ ז'ק אמיר את אהבתו לדימונה וח"כ רפי אדרי את תפקיד ה„בוס" של חצור הגלילית. המערך החליט בדין, שאין לקיים כפל תפקידים, בכנסת ובראש רשות מקומית. אמיר ונחמיאס לא עמדו בפיתוי ופרשו מראשות עריהם. אמיר ונחמיאס נאבקים עתה על תפקיד סגן-שר עם עוד חמישה מועמדים ואילו אדרי ממתין זה שנתיים לשווא, שיבואו להציע לו תפקיד שר. פרס הבהיר לו, כי זה הגיע קודם לשושנה ארבלי-אלמוזלינו.

בקיצור – במדינה הזעירה שלנו להיות ראש עיריה זהו עסק קטן מדי. כל מי שיש לו מנת מישכל סבירה הולך על גדול – ואז הם נשארים על ריק.

בלשכות ראשי העיריות בקרית-גת ויבנה צריכים לתלות שלטים מאירי עיניים: יצאתי לחפש כסא של שר. לא אשוב.

שתי עיירות הפיתוח היפות המשגשגות הללו נעשו לפתע קטנות מדי בשביל הח"כים דוד מגן ומאיר שטרית. הם שואפים למשהו גדול יותר. לכן קמו ועזבו, תוך צפצוף ארוך על יותר מארבע רבבות תושבים. זהו כשלון צורם של המערכת הפוליטית ברשויות המקומיות, כשלון המעיד, כי גם הטובים שבראשי העיריות שלנו מעמידים בראש מאוייהם את הקריירה האישית שלהם ולא את השרות לתושבים, שעל קולותיהם חיזרו ונאבקו בחירוף-נפש.

ראשי עיריות מצליחים עושים חיל במקומותיהם ועד מהרה אין התפקיד מספק עוד את שאפתנותם ויומרותיהם. ח"כ מגן, בן 41, קיבל לידיו עיירה מפגרת וכושלת והצעידה אל הקידמה הטכנולוגית ולביסוס כלכלי. בקרית-גת אין בעיות תעסוקה רציניות בזכות תשלובת „פולגת", ורמת השרותים העירוניים זוכה לשירי הלל בפי התושבים. בספר הביוגרפיות של הח"כים רשם מגן כמקצוע את היותו ראש עיריה. והנה גם מגן מודיע, כי נשבר לו מראשות העיר והוא פורש ממנה. הוא מבהיר, כי ברצונו להתמסר לזירה הפוליטית הארצית, וכדי שלא יספיקו ללחוץ עליו לחזור-בו, הוא ממהר למנות את סגנו בראש העיריה הנוש.

ח"כ שטרית הוא תעתיק שלו. בגיל 25 נטל מעברה מוזנחת והפך אותה בשקדנות ובמעוף לעיר, ש„עריקי תל-אביב" עומדים בה בתור כדי לקנות מגרשי בנייה ברבעי הווילות שלה. באחרונה ערך בה חגיגות מפוארות במעמד ראשי עם, לרגל הפיכתה לעיר בישראל.

רק נדמו קולות החוגגים והוא הטיל את ה„פצצה": הודעה על פרישה מתפקיד ראש העיריה, תואר שבו זכה רק לפני שבועות מספר. לדבריו, הוא מיצה את עצמו בתפקיד זה. הוא כבר 13 שנה ראש עיר. מספיק לו בשרות הציבורי הזה. מה צריך להגיד פקיד, שמוכר כבר 40 שנה בולים באותו אשנב הדואר?

מיד קמה הצעקה: הרי התחייבתם לשרת קדנציה של חמש שנים. מגן ושטרית גם יחד השיבו בלי להניד עפעף: תיכננו מראש לשרת רק חלק מן הקדנציה, כדי להכשיר דור המשך ולפנות לו מקום.

לא יאמן. מגן בן ה-41 ושטרית בן ה-38 כבר דואגים לדור המשך. בינתיים בני שבעים ומעלה אינם רוצים לפנות את כסאותיהם בממשלה ובכנסת. זהו כנראה פער הדורות. אבל בתוך הפער הזה עלולות להיקבר עיירות הפיתוח המשגשגות ביותר, שאין בהן מנהיגות מקומית ברמה של אלה, שנמלטו אל מרכזי השלטון בירושלים.

מועדון מטיילי מעריב
סופשבוע ארוך בטבריה
במלון „נהר הירדן"
15–17 ינואר 1987
מחיר: 60 ש"ח לאדם (ללילה) בחדר זוגי.
כולל: לינה, חצי פנסיון ומע"מ.
פרטים והרשמה: „מועדון מטיילי מעריב", רח' קרליבך 2, ת"א ☎ 03-439207.

לא להרפתקנים!
פנוי/ה ומסודר להקים בית ומשפחה, פנה/י לאלי שלוש.
עדכון משפחתי, פרטי ובעל קשרים.
טל. בבית גם בשבת – 03-990507, 03-991949.

תמרורים משובשים

שמואל שניצר

לממשלות יש דרכים שונות לאותת לאזרחיהן, באמצעות מדיניות של מיסוי, אילו הן הפעילויות שהן חיוביות בעיניהן ומועילות לכלל, ואילו עיסוקים פוגעים בטובת הציבור ולפיכך יש לצמצמם על־ידי הטלת מסים כבדים יותר על מי שמתפרנס מהם. אפשר, דרך משל, לעודד ייצור על־ידי מתן הקלות במס למי שמייצר. אפשר להבהיר למי שעובד במשמרות, שרואים את מאמציו בעין יפה, על־ידי מה שמבטיחים לו פטור חלקי ממס. אפשר להעדיף ענפים מועילים כדי למשוך אליהם גם יזמים וגם עובדים; ואפשר להכביד את נטל המסים על ענפים אחרים, שפעילותם אינה תורמת הרבה למשק הלאומי או למאמץ להגיע לעצמאות כלכלית.

ממשלת ישראל עוסקת זה שנים בזריעת מבוכה בציבור על־ידי איתותים פיסקאליים, שהם חסרי כיוון או נטולי בהירות, ואולי אף מטעים ומתעים. כך, למשל, מקובל אצלנו – וכפי הנראה רק אצלנו – שאם אדם מתפרנס מיגיע כפיו, עליו להפריש חלק ניכר מהכנסותיו לאוצר בצורת מסים; אבל אם הוא חי מהימור, בבורסה לניירות ערך או באחד ממפעלי ההימור הממלכתיים הגדולים של ישראל, כל רווחיו פטורים ממס. אדם עובד, ויהא חרוץ ככל שיהא, אין לו כל סיכוי להגיע בשלושים או ארבעים שנות עמל אף למקצת מן ההכנסה, שבה אדם יכול לזכות בשבוע אחד בפיס, בלוטו או בטוטו; וכיוון שהעמל היומיומי חייב במס כבד, אבל הזכיה ההימורית פטורה ממס, צריך אדם לכאורה להגיע למסקנה, שהממשלה אינה מעוניינת שבני־אדם יעבדו למחייתם; נוח לה יותר שיעסקו בספסרות או במשחקי מזל. את ההכרה הזאת מחדירים לא רק באמצעות המדיניות הפיסקאלית, אלא גם בשטיפת מוח פרסומית בלתי־פוסקת באמצעי התקשורת היחיד, הכפוף לפיקוח ציבורי בתוקף החוק.

כך – בכל ימות השנה. ואילו עכשיו, בחצי הדרך אל השגת היעד הלאומי של שיקום המשק הישראלי, הצליחה הממשלה לשבש את האיתות הכלכלי שלה בצורה כזאת, ששוב אין איש יכול לדעת לאן היא מנסה להפנות את האורח התמים.

זה חודשים אחדים אחוז המשק בלמוס של צריכה. אחר תקופה קצרה־מועד של ריסון הוליכו המגמה אחרים, שזה הזמן להשקיע במוצרים בני קיימא ובהעלאת רמת החיים. כמה כלכלנים הזהירו והתריעו על הגידול הזה, שנראה להם מנוגד לחלוטין למגמות המוצהרות של המדיניות הממשלתית. כיוון שבעת ובעונה אחת גם חלה ירידה מדאיגה בהיקפו של היצוא הישראלי, ולפי טענתם של יצואנים רבים, גם ברווחיותו של היצוא, היה מקום לצפות, שהממשלה תתערב כדי לבלום את חינגת הצריכה ואולי גם כדי לעודד את היצוא.

מה שקרה לנגד עינינו הוא ההיפך הגמור. ב־1 בינואר 1987 – כפי שהיה צפוי וידוע מראש – מחוייבת היתה הממשלה להקטין בשיעור ניכר את המסים על יבוא מוצרים מארצות הקהילה הכלכלית האירופית ומארצות־הברית של אמריקה. מי שחלם על מכונית חדשה, על מכונת כביסה יותר משוכללת או על מכשיר וידיאו, קיבל בונוס רציני מידי הממשלה. החלום הרחוק נהפך למציאות קרובה. הצריכה הבלתי־מרוסנת קיבלה זריקת־עידוד גדולה. מה שנרמז לציבור היה, שלא צריך לשים לב לאזעקה ולהתרעת הפסימיסטים, ואין כל אסון בגידול הצריכה. אדרבה, מי שרוצה לבזבז מטבע־חוץ ולהעלות את רמת חייו – יבורך, וגם ישובסד.

הקופה הממשלתית הדלה, שזה שנים אחרות אין בכוחה לממן את השרותים הממשלתיים החיוניים, יש לה בכל זאת די כדי לעודד יבוא מוצרי צריכה מאירופה ואמריקה, שהם לכל הדעות בבחינת מותרות לשכבה דקה של בעלי יכולת.

האיתות לא נגמר בנקודה זאת. הוא התחיל בה. כי בד־בבד עם הרפורמה הזאת בתחום הצריכה, באה לעולם גם תוכנית הרפורמה של מס־הכנסה, שתכליתה להשאיר בידי חלק מן הציבור נתח יותר גדול מהכנסותיו מעבודה, ממתן שרותים, או ממסחר.

הכוונה המוצהרת היתה, כמובן, לא לעודד הגדלת הצריכה, אלא לזרז ולחדש הצמיחה במשק. האזרח הנבון אמור היה להבין, שאת ה„נטו" המוגדל שלו אין הוא אמור להשקיע ברכישת מוצרים בני קיימא או בנסיעה לחוץ־לארץ, אלא בעידוד הצמיחה הכלכלית. אני מאמין, שחלק ניכר מאזרחי ישראל מבינים, שהמשק זקוק להשקעות ושהצמיחה תביא ברכה לכל. אולם איזו דרך פתוחה לפני היחיד, הרוצה לעזור לגידול המשק, ליצירת מקורות תעסוקה חדשים וכל כיוצא באלה? איך יעודד הפרט, שה„נטו" שלו יגדל הודות לרפורמה במסים, את הצמיחה במשק? האם בכוחו ליזום מפעל חדש, או להעסיק עובדים נוספים? ומי ערב לנו שלא יסיק מן העובדה, שהכנסתו הפנויה גדלה, שמותר לו עכשיו לקנות את המזגן שחמד, או להחליף את מכוניתו הישנה במודל יותר חדש (וגם יותר זול)?

שהרי צמיחה איננה פעולה קולקטיווית של עם שלם. היא הצבר של עשרות אלפי החלטות אינדיווידואליות, המתקבלות בעשרות אלפי משקי בית נפרדים, אומנם לא אחת בהשפעת הדוגמה של השכנים ממול, אבל תמיד על־פי הצרכים הפרטיים, היכולת הפרטית וההעדפה האישית.

אדם יכול היה להתפתות להאמין, שהממשלה מצפה שלפחות חלק מהכנסתו המוגדלת ישקיע בתוכנית חסכון, שהרי גם מצב החסכון איננו כל כך שפיר בזמן האחרון. אלא שגם כאן הוא מוזהר ועומד: במסגרת הרפורמה במס־הכנסה יוטל מס גם על הריבית, שאדם מרוויח מחסכונותיו. האם יש צורך באיתות יותר ברור, שאין השלטון מצפה שאנשים יחסכו חלק מהכנסתם המוגדלת ושהכוונה הממשלתית היא אחת: שמי שיש לו יותר הכנסה, יוציא יותר ולא יתפתה לחסוך.

כל הארץ משלמת מס־שפתיים לאמונה, שתשועת ישראל בתחום הכלכלי מותנית בחידוש מעמדה של העבודה כערך ראשון במעלה של החברה. יותר ייצור על־ידי פריון עבודה יותר גבוה, יותר כושר התחרות על־ידי שיפור מתמיד של איכות המוצר ועל־ידי הקפדה, שעלות העבודה לא תהיה גבוהה מדי – אלה מוצגים כמפתחות לפתרון בעיות המשק. ואף דבר זה מוסכם על הכל, שחברה המשלמת שכר גבוה יותר ונותנת תנאי עבודה משופרים יותר לפקידים במשרדים, משהיא נותנת לפועלים בקווי הייצור, מפגינה בדרך זו יחס של זלזול בעבודה, המוכרח להתנקם בה, מפני שהוא מבריח אנשים מן הסדנות ומבתי־החרושת אל השרותים ואל שולחנות הכתיבה.

אך מה אומרת הממשלה על כך באמצעות המדיניות הכלכלית שלה ובייחוד באמצעות המדיניות הפיסקאלית שלה? היא אומרת, שאלה הם דברים בטלים, היפים לדיקלום אך לא לביצוע. כל ילד יודע היום, שמקומות העבודה הבטוחים ביותר הם המשרדים, ובייחוד המשרדים הממשלתיים. שם אין בעיית של רווחיות, וממילא גם אין בעיית של עלות העבודה ושל פריון הייצור. הקשיים הכלכליים פוגעים דווקא בענפי הייצור; רק בהם יש פשיטות־רגל; רק שם יש פיטורים המוניים. המפעלים הטובעים, שהממשלה מתלבטת בשאלה אם לזרוק להם חגורת הצלה או לא, הם כולם מפעלים יצרניים: הם עוסקים בחקלאות, בבניה, בעבודות מתכת, באלקטרוניקה, במכניקה עדינה. יש להם פוטנציאל של יצוא; קצתם גם הוכיחו את יכולתם להכניס מטבע־חוץ לקופת המדינה.

עכשיו באה הממשלה ואומרת, שלא זו בלבד שמי שעוסק בייצור פרנסתו רופפת ומסופקת, אלא שאותם עובדי ייצור, שעד כה הביע להם האוצר הערכה מיוחדת על מאמצם ועודד אותם בצורת הנחות ממס, יאבדו עכשיו את ההקלות האלה וימצאו את עצמם שווים לחלוטין, בעיני המס, לאותם עובדים, שעיסוקם בניירת המשרדית. הממשלה אינה מעוניינת ביותר ייצור, או בעבודה בשעות לא נוחות, או במאמץ מיוחד. אין היא סבורה שמי שמקדם את היצוא ראוי לבונוס מטעם המדינה. ואין היא גורסת, שמי שמאפשר את ניצולו של ציוד תעשייתי יקר במשך כל שעות היממה, במקום במשך שמונה שעות בלבד, ראוי לתמורה כלשהי.

ולא זו בלבד. היתה עד עתה מגמה לעודד את פיזור האוכלוסיה על־ידי מתן הקלות־מס לתושבי עיירות פיתוח. והיתה מגמה לעודד עליה על־ידי מתן פטורים לעולים חדשים בשנים הראשונות לקליטתם בארץ.

עכשיו מבהירה הממשלה, שאין עוד צורך לעודד עליה או לחזק את עיירות הפיתוח.

בצמתי העולם היהודי, ובצמתי הדרכים בארץ, יוצבו תמרורים שיצביעו בצורה ברורה על המגמה החדשה: לא עוד הזמנה פתוחה לעולים, ולא עוד טיפוח של אזורי פיתוח.

אני מקווה, שרק התמרורים הם שנשתבשו, ולא היעדים הלאומיים. אבל איך יכול אדם להיות בטוח בכך, כאשר עוסקים בעת ובעונה אחת בקיצוץ התקציבים במדינה, שבה שרותי הבריאות מתפוררים והולכים, והבטחון הפנימי והחיצוני שרוי במשבר כרוני, והחינוך פושט את הרגל ועם זאת גם מבטיחים הקלה דרמטית של עול המסים; כאשר מרמזים, שלעבוד קשה לא כדאי, ולהגדיל את היבוא רצוי וגם משתלם, ולחסוך לא רצוי וגם לא כדאי, מה צריך האזרח הפשוט והתמים להסיק מכל אלה שקברניטי המשק יודעים מה הם רוצים – אוששמא הם איבדו את היכולת להבהיר לציבור לאן הם מנסים להוליך אותו?

לא העכבר גנב

הפרט הקטן

חנן ברסב

מי היפהפיה שהצליחה השבוע במה שנכשלו מאז סוף 1983, כשהתפרצץ כבאלון רייק ויסות מניות הבנקים, כל מי שניסו לעורר את המימסד – להקיץ מתנה כבד של צפרדעים נירדמות ולהופכן למקהלת אבירים, שרוממות הצדק והיושר בגרונם?

מה לא ידענו כולנו זה יותר משלוש שנים, כשהביאו ראשי הבנקים את המערכת הבנקאית לפשיטת־רגל? מה לא ידענו על שכרם ועל שאר התקבולים של יו"ר בל"ל ועמיתיו, להוציא שערוריית הפנסיה החודשית למיסטר יפת – השווה למה שמעניק הביטוח הלאומי ל־150 (!) נכים במאה אחוזים. השבוע אמר ח"כ אברהם שפירא ב„מוקד", שתפקידו לא היה להשגיח על משכורתו של יפת, אלא לעסוק ביהדות. לא כך נהג אותו צדיק בתפקידיו כיו"ר הוועדה המייעצת של בנק ישראל ויו"ר ועדת הכספים של הכנסת. דעתו היתה מכריעה בהחלטת הממשלה על „הסדר", כלומר, התחייבות בסך 7 מיליארד דולאר לכל בעלי המניות, שקיבלה עליה הממשלה.

ומי שלא עמד ב־1983 על מחיר כשלונם של ראשי הבנקים, קרא באפריל 1986, בדו"ח ועדת בייסקי, כי מה שעשו יפת ועמיתיו היה „כשלון עיסקי בקנה־מידה אדיר, אשר לפחות במציאות הישראלית קשה למצוא לו את ורע". 7 מיליארד הדולארים, מצאה הוועדה, היו „פי 5 לערך מן הסכום ברוטו, שגייסו הבנקים מן הציבור באמצעות הנפקות־הם, ופי 15 לערך מן הסכום נטו, שגויס מן הציבור" (ע' 226).

האם היה דרוש גילוי מחריד כדי שביצת המימסד הממשלתי והסוכנותי תתעורר מתרדמתה ותעקי את הנכשלים הללו מכיסאותיהם? לא היה דרוש, אבל היה הרבה יותר. בדו"ח מופנות האשמות חמורות כלפי הבנקים, ובהם הטעיית לקוחות. „בין השאר לא סיפרו ללקוחות, שביקשו לרכוש מניות ביום פלוני, כי הם, הבנקים, אמורים במקרים רבים לגרום לכך, שהמניות יעלו באותו יום, וזאת בניגוד למגמת השוק, שהיתה מאפש־רת לו לרכוש מניות בשערים נמוכים יותר" (ע' 140). האשמה בהתנית „מידע מטעה" מושמעת במישרין כלפי יו"ר בל"ל, ארנסט יפת. זה לא הכל. נעשו עסקות בין בל"ל לבנק דיסקונט, שמטרתן היתה להטעות את המעיינים בדו"חות כספיים ובתשקיפים וגם בעניין זה נוחפת הוועדה קשות ביפת, ש„ביתן היה לצפות" ממנו „שישיב תשובות כנות ומלאות לשאלות המופנות אליו" (ע' 183).

במדינה מתוקנת היה כל זה מביא לא רק לפיטוריהם המיידיים של האחראים, אלא גם לחקירה שמטרתה פתיחת הליכים משפטיים. ובישראל? האם קרא נגיד הבנק, אריה דולצין, את הדו"ח? אם קרא – מה עשה? אם לא קרא – מה הוא עושה בראש „אוצר היהודים", שזובו נדבות, תרומות, מענקים, הוב בסך 4 מיליארד דולאר המוכה לנו, כמו אקרה צמוד לרקה, בשנה הקרובה לברוח? למה רק דולצין? מה עשה ראש־הממשלה היוצא, שמעון פרס, בדו"ח, חוץ מרחיפתו אל מתחת לשטיח? ומה עשה ראש־הממשלה הנכנס, יצחק שמיר? מה עשה נגיד בנק ישראל? מה עשה מבקר המדינה? מה עשו כל חברי־הכנסת, שקפצו גם הם שלשום מתוך הביצה כנסיכים־נולדים־מחדש ישר לדוכן הכנסת כדי לנאום לפני אולם ריק ומצלמות טעונות?

אהה, כבר אני שומע את השאלים: כן, אבל הלוא פה מדברים על הכסף, ואנחנו לא ידענו, ששכרו של יפת היה כמיליון דולאר בשנה, שהפיצויים שקיבל היו בין 4 ל־5 מיליון...

מי לא ידע? אולי דולצין, כפי שגם לא התבייש לטעון שלשום, לא קרא ולא שמע. אולי שפירא, העוסק יומם ולילה רק ביהדות מקיר־אל־קיר, לא ידע. כל האחרים ידעו. מניין לי? מפני שאם אפילו אני ידעתי – מי לא ידע?

על המציאות ההפקרית, שחשף דו"ח בייסקי, על תאוות־הבצע שביזתה את חייהם ומותם של דורות שלמים של בוני הארץ, כתבתי הזה בראשית מאי. ובינתיים נודע לי, שהאמת מתעירה פי כמה. בין השאר סיפרתי („מחלקים את הירושה", 25.6.1986):

„אני עצמי שמעתי מפי אדם, המחזק בעיני גם מהימן ביותר וגם בעל ידע רב, שראשי מס־ההכנסה מעריכים את שכרו של יפת במיליון דולאר בשנה. מפי אותו אדם (מה שקורין מקור) שמעתי עוד, כי ממש ערב פרסום הדו"ח הוא האיש המיוחד של מר יפת בחמש שנים נוספות. כל מי שידע, מוסיף האיש, צריך היה לדעת, שהתוצאה תהיה פיצויים מפליגים". במאמר זה ובמאמרים אחרים פניתי במישרים אל דולצין, ומשתיקתו הרועמת הבינותי הכל.

וכשנלחץ אל הקיר לפני שבעה חודשים – עם התפטרותו של אלימלך רימלט מכהונת עלהתאבה – אמר דולצין בדיוק מה שאמר היום, כשנולד מחדש: „אינני מתערב. אינני יודע... נאמר לי, כי הפיצויים שקיבל יפת הם בהתאם לחוק..."

בתשובה צינית זו מקופלת האמת כולה. ידעו – ולא נקפו אצבע. ידעו – והעלימו עין. לא רק ידעו – חילקו את הכסף – אלה חילקו לעצמם, אלה לעמיתיהם, אלה – השר יודע למה – לאיש המסמל את הקטסטרופה הבנקאית הגדולה ביותר בתולדות ישראל. ו„בהתאם לחוק", לעגו לנכים, לפנסיונרים, לעם ישראל.

לכן ניתורגא גם אחרי הפסקת שלושים־האלף בחודש מטעות אופטית, ממה שנראה ביומיים האחרונים כמתנה אבירים, שרוממות הצדק הסוציאלי בגרונם. אם תסתכל במועדים החדשים מעט יותר מקרוב תווה אותן צפרדעים נרדמות שמלפני 7 חודשים ומלפני 3 שנים. צפרדעים, שמחר תפצחנה יחד בקירקור העגמתי: מה קורה לנוער? מה קורה לעלייה? מה לירידה? ומה למעט שכחנה ומיהו יהודי?

יהודי, הנוטל מ„אוצר התיישבות היהודים" פיצויים, שסתם יהודי לא ישתכר במאתיים שנה, איזה יהודי הוא?

יהודי, הנוטל לעצמו בחודש מ„אוצר היהודים" מה שמאות אלפי בני הארץ המיוסרת הזאת, בהגיעם לזיקנה, אינם מקבלים במאה חודשים (!), מה יהדותו?

זו מומחיותו של ח"כ שפירא, שלעניין מיהו יהודי – ולא למיליונים שנגזלו מאוצר היהודים – נשלח לכנסת. ובכל־זאת כדאי שיזהיר גם הוא במה שאמרו חז"ל על עבירות שבין אדם לחברו, חטאים שעליהם אפילו יום הכיפורים אינו מכפר.

ועוד אמרו: לא העכבר גנב – החור גונב.

וזה, למרבה הכאב, מה שנחשף שוב ושוב בפרשת המיליונים שלוקחים להם בנקאים, ראשי חברות, אפילו „כבירים" בקואופרטיבים כביכול – מי שצריכים להנהיג את החברה, להתוות לה דרך, להיות לה למופת, נהפכו לחור שחור, ריק ממנהיגות. לא העכברים הקטנים גונבים. החור הפרוץ גונב.

כיהודים בלבנון

משה ז"ק

חבר־הכנסת תת־אלוף (מיל') בנימין בן־אליעזר סיפר פעם, שכאשר הגיע לראשונה בסוף 1975 אל כאמיל שמעון, בביירות, שאל אותו „דוגרי": למה בעצם פניתם אל ישראל לעזרה?

תשובת המנהיג הנוצרי היתה: המלך חוסיין הוא ששלח אותי אל ישראל.

שמעון, שהיה נשיא לבנון ועתה שר־האוצר, ניצל השבוע פעם נוספת מהתנקשות בחייו. מכוניתו המשוריינת ניטלטלה מחמת הדף ההתפוצצות של מכונית התופת, שחדרה לשיירתו. שלושה משומרי־ראשו נהרגו, אך מכוניתו המשיכה במסעה והמנהיג הקשיש יצא עם שריטה קלה בלבד, שאיפשרה לו להכריז בגאווה, כי המדליון של מריה הקדושה שהוא עונד שמר עליו מכל רע.

למעשה, אין שמעון סומך על נסים. כל השנים ידע למצוא בעלי־ברית מפתיעים ומבוגרים ולתמרן אותם על מנת להבטיח את ההישרדות הפוליטית שלו ושל בני עדתו.

בשנות ה־50, בהיותו נשיא, הזמין כוח „מארינס" אמריקני, שיבלום את הלחץ הסורי־מצרי על לבנון. בשנות ה־70 היה בין אלה, שחיפשו סעד בישראל מול מיתקפות הפלשתינים ובעלי־בריתם. כאשר ישראל הבהירה, שיש גבול למעורבותה והיא לא תתערב במישרין במלחמת האזרחים בלבנון, לא התחבט שמעון ארוכות כדי להוליך יחד עם ראשי עדתו על הזמנת הסורים ללבנון, כדי שהם ישליטו סדר ויחסמו את השתלטות אש"ף על ארץ הארזים. וכאשר הסורים הזרו יתר על המידה לתוך לבנון, הוא דירבן את בני עדתו לדרוש את סילוקם ואף ניסה שוב לגייס את ישראל למשימה זו.

מכאן גם נבעה תביעתו מהנשיא אמין ג'מאייל, שיקיים את הסכם ה־17 במאי, שחתמו נציגי לבנון עם ישראל בתיווכו של שר־החוץ האמריקני. נשיא לבנון נבהל או מאיומי הסורים, וההסכם בוטל.

מכל מקום, שמעון חתר כל השנים להשגת סיוע ישראלי לבני עדתו, כדי להבטיח את קיומם.

אמת זו על הסתייעות בישראל ידעו לא רק הנוצרים בלבנון, אלא גם בני עדות אחרות, שביקשו להשפיע על עמדתה של ישראל, ערב פינוי לבנון.

רק עדה קטנטנה אחת, עדת היהודים בביירות, התעלמה מנוכחות ישראל ואף לא ניסתה למצוא אצלה מחסה, ולו רק כדי להבטיח את הקיום הפיסי של מאה היהודים, שנותרו בתוך הדי־הגעש, ששמו ביירות.

משפחת לוי, שיצאה מציידון ביום האחרון, ערב פינוי צה"ל מעיר זו, יודעת היום, שלא היה טעם להישאר שם כדי לשמור על הרכוש או על הבתים. בקרבות שנתחוללו כאחרונה בין הפלשתינים לבין השיעים נהרסו בתים רבים ותושבים העדיפו לברוח ולחפש מקלט בהרים. את אשר למדה משפחת לוי ברגע האחרון, לא הבינו היהודים בביירות. חלקם זקנים, שקשה עליהם הנדידה, ולו גם למקום מיבטחים בישראל. הם העדיפו להתגורר סביב בית־הכנסת „מגן אברהם", ולא לנצל את שעת הכושר לצאת יחד עם צה"ל. אך היו ביניהם גם בעלי מקצוע וסוחרים עשירים, שהעדיפו לשמור על רכושם, ומתוכם תפסו אנשי ה„חיזבאללה" שמונה בני־ערובה. ששה מהם הוצאו להורג, אם כי גופותיהם של שלושת הקורבנות האחרונים עדיין לא נמצאו. עכשיו מאיימים מחבלי „חיזבאללה", כי אם צה"ל יפגע בכפרים שיעיים במסגרת מסען נגד פעולות טרור, יוצאו להורג יהודים נוספים.

היתה ליהודי ביירות הזדמנות לקבל סיוע מישראל ולהיחלץ מטוראות המלחמה עקובת־הדם, שאין להם חלק ונחלה בה. הפתרון הציוני היה פרוש לרגליהם, מרחק שעתיים נסיעה במכונית יכלו להיות בני־חורין. הם דחו את היד הישראלית המושטת. בני עדות אחרות בלבנון חיפשו את קירבתה של ישראל. לא כן היהודים המעטים. הם בחרו בסיר הבשר, גם כאשר הסיר היה כולו מפולכד וממוקש.

עכשיו מתכווץ הלב היהודי למשמע האזהרות בדבר הוצאה להורג של יהודים, אם ישראל תתמיד בפעולת הענישה נגד אנשי ה„חיזבאללה", המתנכלים לחיילי צבא דרום־לבנון.

השיעים הקנאים מתעלמים ממשנתם הדתית, האוסרת על פגיעה בבני־חסות. הם מכירים את היהודים שהם דוחמנים בני־דוחמנים ומנסים לסחוט מהם ויתורים למען אנשי המיליציות שלהם מצפון לרצועת הבטחון, ואילו ישראל יכולה להזהיר ולאיים, כי ידה תגיע אל רוצחי היהודים החפים מפשע, בני־הערובה חסרי־המגן, אך לאמיתו של דבר האופציות שלה מוגבלות. אין ישראל יכולה להושיע את יהודי ביירות, אותם יהודים שלא רצו לעזור לעצמם.

מאה היהודים בביירות, שלא יכלו להיפרד מסיר הבשר, אין בהם כדי לערער את העובדה המוצקה, שהרוב המכריע של היהודים בארצות־ערב עלה לישראל.

אין לראות בכשלון לציונות אם בין מאות האלפים שעלו נמצאו מתי־מספר שהעדיפו להרצע באוזניהם למשקוף הערבי. אחד מהם, צור דוויק, מת השבוע בקאהיר בגיל 82.

סיפורו של דוויק התפרסם בכל העולם ומתוכו אנו למדים, כי בשנת 1956, כאשר יהודים רבים ברחו ממצרים, חלקם בסיוע ישראלים, שבאו באניות לפורט־סעיד, או בידי הצדפתים הבריטים, וחלקם דרך אירופה, מצא המורה דוויק לנכון להתחבא במרתף ביתה של אותו שהתאסלמה. המורה דוויק, יליד סוריה, איבד את מישרתו, אך לא רצה להיפרד ממצרים. לכן העדיף לשבת 22 שנה במרתף חשוך של אותה, שהיתה נשואה לשר־המשפטים המצרי בימי פארוק. הוא נחלץ מן המרתף האפל רק לאחר שישראל ומצרים חתמו על הסכם קמפ־דייוויד. אז הוא הרגיש בטוח.

היוצאים מן הכלל אינם אלא מאשרים את הכלל. עם כל הכאב על המקרים הבודדים המתפרסמים, אין מקום לקפל דגל, כאילו ישראל אינה מסוגלת עוד להציע מיקלט ליהודי העולם, הרוצים בכך.

מזרחן ערבי טען במאמר, שפירסם לא מכבר, כי מלחמת לבנון היתה המלחמה הראשונה בין היריבים הישירים, הטוענים לזכות על ארץ־ישראל. המלחמות הקודמות ניטשו בין ישראל למדינות־ערב, ואילו מלחמת לבנון היתה בין הציונים לבין הפלשתינים. האחרונים הובסו. התשתית הצבאית שהקימו הפלשתינים בקרבת הארץ, שהם טוענים לזכות עליה, נהרסה כליל, ואילו ארגוניהם הצבאיים יצאו לגלות רחוקה, הרחק מארץ חלומותיהם.

זוהי זווית ראיה שונה בתכלית מזו המקובלת אצלנו.

היעד האופטימלי של לבנון, הקשורה בשלום עם ישראל, לא היה מלכתחילה בר־השגה. לצורך זה דרושה לבנון מלוכדת העומדת בזכות עצמה. לבנון, השסועה במלחמת אזרחים, אינה מסוגלת לחיות בשלום עם עצמה, לא כל שכן עם שכנותיה.

ישראל אף לא יכלה להבטיח משימה יותר קלה, להעביר את היהודים שהיו בשליטתה בימי שלטון צה"ל בביירות לחוף מיבטחים בישראל. היא לא רצתה לכפות רצונה על היהודים ועכשיו משמשים יהודים אלה בני ערובה לסחיטות הקנאים המוסלמיים.

ישראל השיגה זמנית את היעד המצומצם – פיזורם של ארגוני המחבלים והרחקתם מגבולותיה. המחיר שישראל שילמה בעד הישג זה היה יקר, אבל קשה לשער מה היה קורה איזה מחיר היינו נתבעים לשלם אילו נמשך המצב משנת 1982. ארגוני הפלשתינים יודעים זאת ולכן הם משקיעים מאמצים כה רבים כדי לחזור ולחדש את תשתיתם הצבאית בלבנון.

ה„פלאנגות", שישראל התנתקה מהן, הלכו לחפש סעד אצל עיראק, שמבטיחה להם כספי נשק. העיראקים מבקשים בדרך זו להפריע ליריביהם הסורים בלבנון ולגשר בין הפלאנגות לבין אש"ף, הנרדף על־ידי הסורים.

אין בידי ישראל היכולת להציל את יהודי ביירות, שבחרו להישאר בה, ואין ישראל יכולה להיכנע לסחיטת הקנאים השיעים, המאיימים לרצוח יהודים. ישראל חייבת לשמור על תופש הפעולה שלה בהגנת גבולה הצפוני, השמירה על רצועת הבטחון היא חלק אינטגרלי מתופש זה. לכן לא תוכל ישראל להפקיר את בעלי־בריתה, את חיילי צד"ל, בגלל האיומים לרצוח יהודים בביירות.

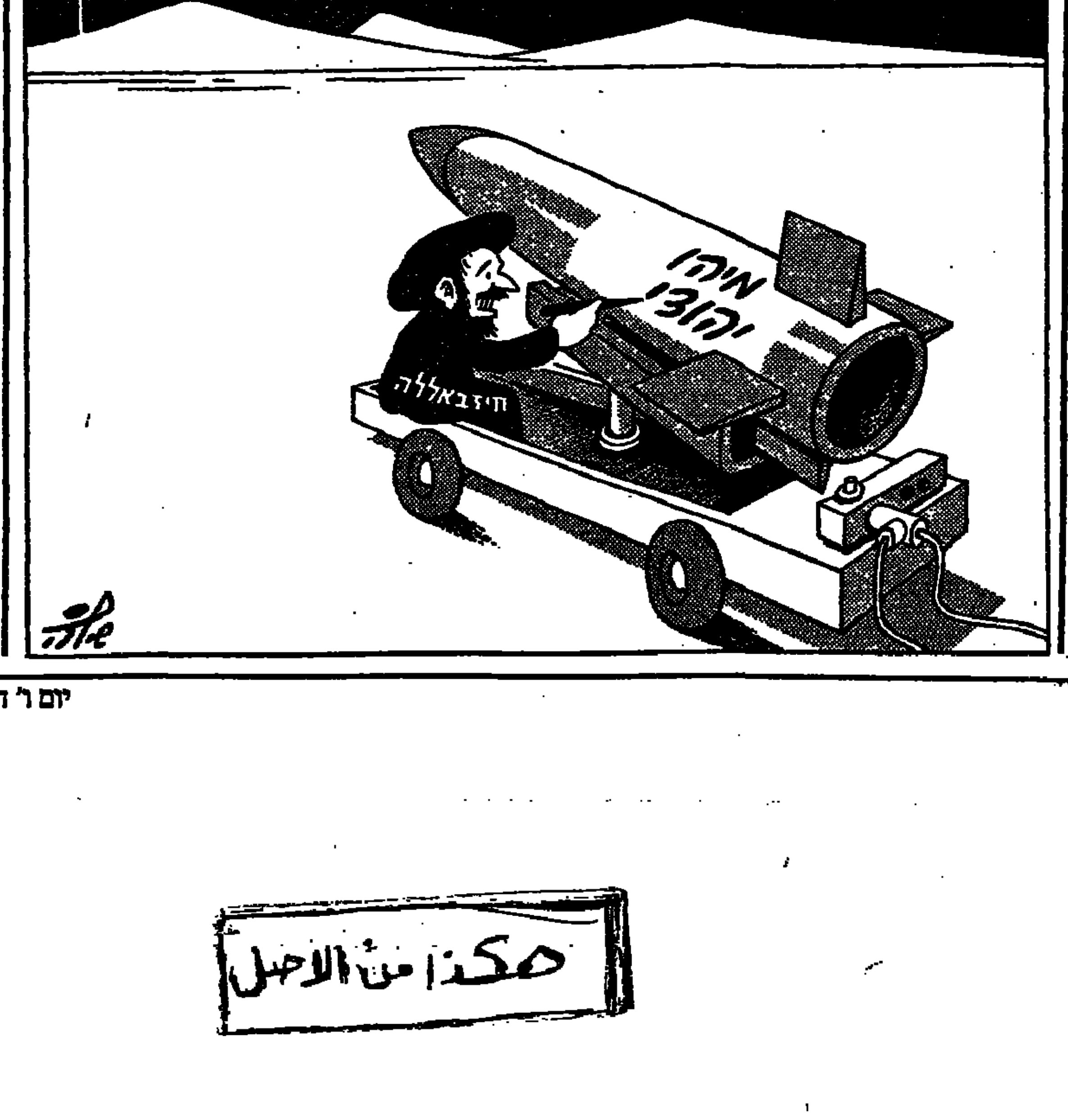

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

מעריב
ספרות·אמנות·ביקורת

ומעשה שטן... יצא מה שיצא

על נסיונותיו ה„כושלים" של ביאליק לכתוב פואמה לילדים

זיוה שמיר

א. „מתי מדבר" כ„תאונה" ספרותית

הורתה של הפואמה "מתי מדבר", כידוע, ב"תאונה" ספרותית, ולא במעשה יצירה מחושב ומכולכל, בחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה". ביאליק המתין באותה העת להופעת קובץ שיריו הראשון בהוצאת 'תושיה', שהוצאתו לאור התמהמהה יותר מן המצופה, אגב התערותו בחבורת הסופרים האודסאית, שיחד עם כמה מחבריה הורה אז ב"חדר המתוקן" ולאחר תקופת ה"מלמדות" שלו בסוסנוביץ, שבה היה מנותק ממרכזי התרבות). בינתיים יצא לאור קובץ שיריו השני של שאול טשרניחובסקי (חזיונות ומנגינות, חלק שני, הוצאת 'תושיה', ורשה תרס"א, וביאליק היה הדור תחושה של תבוסה ומרירות, כבי שאיבד את כתרו לטובת רעהו הצעיר ממנו, ובכך האשים לא במעט את המו"ל שלו, א"ל בן־אביגדור, שלא נזדרז בהוצאת ספרו הראשון. בינתיים, האיץ בן־אביגדור בביאליק לשלוח לעיתון הילדים שלו 'עולם קטן' (שאותו ערך יחד עם ש"ל גורדון, שותפו בהו"לות ובעריכה), שיר לילדים, שהוכנו אגרי, וביאליק נעתר לבקשותיו ולהפצרותיו החוזרות ונשנות בלב הלב, גם מתוך שסבר סיבה לבן־אביגדור ולא כלה לו על עוגמת הנפש שנתלוותה להופעתו המאוחרת של ספר־ביכוריו. בתנופה תרס"ב ראה אור ספרו של ביאליק, ובן־אביגדור בירך אותו באיגרת לרגל הופעת הספר, ובה הוסיף "על הבטחתך בדבר הפואמה ל'עולם קטן' אני מביע לך תודה רבה מראש".

ביאליק החל לכתוב את הפואמה, ובאדר תרס"ב פרסמה ב'השילוח' (כרך ט', חוב' ב־ג'א) והיא נתקבלה בציבור כאחד משירי הדור הגבורה הגדולים, שידעה הספרות העברית: ואז כתב לידידו הצעיר זלמן שניאור, שעבד באותה העת בהוצאת 'תושיה': "מסור נא לשמואל ליב גורדון, כי את הפואמה 'מתי מדבר' החילותי לכתוב בשביל 'עולם קטן' ומעשה שטן... יצא מה שיצא".

ביאליק החל איפוא לכתוב את 'מתי מדבר' למען הקורא הצעיר, ואל לנו לשכוח זאת אף בבואנו לנתח את תוצאת ה"תאונה", את אחת מיצירותיו הסבוכות והחידתיות ביותר, שחרף מורכבותה שרדו בה, לפחות ב"מבני השטח" שלה (להבדיל מ"מבני העומק") שרידים לא מעטים מן הסכימטיות האופיינית לאגדה לילדים: שלוש חיות מלכותיות, הבאות בזו אחר זו אל מחנה הענקים, ונרתעות לאחור; סיפור אקזוטי על פרש במדבר, על שיירת ערביים ועל דבריו של חכם השבט, כבאגדות הילדים של וילהלם האוף, כבאגדות זכרונות לבית דוד, שא"ש פרידברג עיבד במקור גרמני ובאגדות רבות אחרות על המזרח הקדום, שרווחו אז ברומנטיקה הגרמנית, ולא בה בלבד.

ואין לשכוח את גיבורי הפואמה – את הענקים, הנכללים אף הם באינוונטר הדמויות של האגדה (ושל אגדות הילדים בפרט), העשירות בדמויות של גמדים ושל ענקים ושל שאר יצורים על־טבעיים, למכביר. אחר שהעלה ביצירתו המוקדמת את גמדי הליל, אותם יצורים זעירים, המופיעים ספק בחלום ספק בהקיץ, הם מסתתרים ונעלמים עם שחר; ולאחר שברא את הצפרירים - את קרני הבוקר הזעירים, המבלבלים את הדרו ואת פניהם של ה"אני", ונעלמים עם ערב, פנה אל היפוכם: אל הענקים הרדומים, השרועים זה יובלות על גבי יובלות בישימון, כאותם ספינקסים קדמונים ומזבחות אבן קדומים, המספרים ללא מלים את קורות התרבות האנושית. גם על שירו 'גמדי לילי' העיד ביאליק כי התקינו לילדים, לשם פרסומו ב'האביב' וגם את הצפרירים, שמילאו את שירי הילדות (להבדיל משירי הילדים) שלו, יצר בהשפעת שירי הילדים הגנוזים שלו. לאחר שסיבך את הצורים הסַפְרִיים הזעירים והדינמיים הללו, שחיוב ושלילה אחוזים ופתוכים בתוכם עד לכדי הבלעת הגבולות בין הניגודים (ב'צפרירים' וב'זוהר'), פנה אל עיצובם של ענקים סטאטיים, הנצבים כאילו באבן. לעומת הבריות הזעירות, הפולשות לכל נקיקי גופו של ה"אני" הנרדם והנרפה, ומעוררות אותו לפעולה, לפנינו כאן יצורים סטאטיים (שורמי חיים נעלמים מפעפעים אמנם מאחורי חזותם הקפואה), השרועים על רבצם, ורק היצורים המתבוננים בהם מעניקים לתיאור הסטאטי דינמיקה כלשהי. אם ב'זוהר' ניסה ביאליק את כוחו ביצירת תחיית של צבע ותנועה (באמצעות ריבוי פעלים מגזרות הכפולים והמרובעים; באמצעות קטלוגים של אובייקטים סתמיים־כביכול, שאינם טעונים כביכול משמעות סמלית, ומבטאים כביכול את תמונת עולמו הסלקטיבית והמקרית של ילד תמים), ב'מתי מדבר' ניסה כוחו – ולא בפעם הראשונה – בעיצוב של פסל סטטי, סינקדוכה של המסורת, היהדות או האומה, ושל התרבות האנושית בכללה.

ב. השיר כ„פסל"

בין שיריו המוקדמים של ביאליק בולטת קבוצה גדולה של שירים, שבהם מוצגת תמיד תמונה סטאטית, בלא דינמיקה של התרחשות. למשל, דמותו של משה מתוארת ללא אזכור שמו במפורש ב'על ראש הראל', כמעין פֶסל, הניצב על פסגה רמה, ידיו מורמות אל־על ומבטו מושפל אל הענקים המוכסים לרגליו. דמות זו מעוצבת בבין סטאטיות ושגב, כדמות מרוחקת וגבוהה, כמו מחוטבת בשיש. כך גם דמותו של הלמדן ב'אהל התורה', המתנצת – אמנם מתוך ביקורת ולא מתוך הערצה בלבד – כ'אבן דומם', כפסל שאינו מש ממקומו ואינו חש בחליפות העתים. כמותו גם המתמיד, התקוע כמסמר וכיתד בפינתו, והמולת הזמים ממנו והלאה. את הדינמיקה בשירים אלה תורמים בכיכול ציני־הזמן, היוצרים אשליה של התקדמות (בוקר וערב, קיץ וחורף), אך, למעשה, נותרת דמותו של הגיבור סטאטית בעיקרה, וההתרחשות משתקפת דרך תודעתו של הדובר המתבונן בדמות הדוממת.

גם ב'מתי מדבר' סותתו פסלים של גיבורי־חיל מוצקים כחצובי חלמיש, מעין תבליטים שנחקקו בלוחות שמיר, העומדים בכל חליפות העתים. זריחת השמש ושקיעתה, גיחתן של חיות המדבר, חילופי עונות השנה, התפרצות סערות מדבר ושכיכתן - אלה יוצרים תחושה של התפתחות ותמורה.

י' בטבת – יום הולדתו של חיים נחמן ביאליק

שירתו המוקדמת של ביאליק משובצת גם בדמויות רבות של גיבורי קדומים שנדמו. בשירתו האלגוריסטית המוקדמת של ביאליק רווחת דמות בת־המלך האבודה־הרדומה, מקבילתו של דוד שנרדם במערה של דמות המת־החי, סמל היהודי בגולה. ב'על קבר אבות' מסופר על האומה כבת מלך אבודה, שנקברה אך ישנה וחולמת בקברה על התחייה העתידה להתחולל. ב'תחוה הנחש' מתוארת הגיבורה לאחר ה"נפילה", כשלגיה מאגדות הילדים, שטעמה מן התפוח המורעל ונפלה לארץ מתה, ואף־על־פי־כן הנחש ממשיך לשלוח בה את לשונו וארסו. בפואמה אגדית בלתי־גמורה, המצטרפת אף היא לסדרת נסיונותיו הכושלים של ביאליק לכתוב פואמה סיפורית ולהביאה לידי סיום והשלמה, תיאר ביאליק בעקבות ק"א שפירא את דוד המלך במערה, שהוא ספק מת, ספק חי וקיים. גם הברכה מתוארת כ'בת מלכה מני קדם שנתכשפה', והיא מחכה לגואלה שיעירנה מתרדמתה. דפוס זה אף נתגלגל, כך נראה, בכל יצירתו של ביאליק, לתקופותיה ולסוגיה, ומצא את דרכו בעקיפין גם ל'אגדת שלושה וארבעה', אף כי בשינויים רבים ומהותיים.

הניסיון "לצייר", או "לפסל" באמצעות המלים ניכר גם ברצף הטקסט. תיאורם של הענקים בנוי כסימון קואורדינטות לציור תלת־ממדי, כמיפויו של שטח להנחת תבליט על פניו. כך, למשל, מתוארים הענקים עם אזנם המאונך לכתפם, מתחת לגופם; חרבות הצור מתחת לראשיהם; כידונם בין רוחב כתפיהם; אשפת החצים בחגורתם וחניתותיהם נעוצות בחול. משנקבעו קווי היסוד של ה"ציור" או ה"תבליט" ומשנקבעו ממדיו היחסים בין חלקי הגוף של הענקים השרועים, נפנה ה"צייר" או ה"פסל" מקביעת הפרופורציות אל הפרטים, לשם שיווי מלאות ריאליסטית ל"סקיצה" שיצר: בעיקר הוא מתעכב על קלסתר הפנים, המעוצב בהדגשה ובפירוט, ובו אפילו קצוות השער מקבלות נפח, כאילו נחצבו באבן, ומתוארות כקבוצת נפתולי נחשים (תיאור שיש בו סטאטיקה ודינמיקה כאחת, כאילו היתה זו דינמיקה שקפאה באבן, תחת אזמלו של הפסל).

ח"נ ביאליק

הננסים והענקים הם, כידוע, יצורים שכיחים בפולקלור ובאגדות, ותכופות הם מחליפים ביניהם תפקידים, כמימושים וכהמחשות של מצבי נפש מתחלפים. כך, הופך גוליבר לענק בארצם של הליליפוטים, וגמד בארצם של הענקים; וכך משנה עליסה בארץ הפלאות את ממדיה, לפי הרקע וההקשר, שבתוכו היא נתונה. השתנותם של ממדי הגוף יכולה, כמובן, להתפרש כהמחשה של רגשות עליונות ונחיתות וכמימוש של עקרון היחסיות בטבע, אם נבקש הנמקה פסיכולוגית וריאליסטית לתופעות הפלאיות שבאגדות הילדים. בעיצובם של הענקים, ביאליק לא זו בלבד שהתנסה בעיצוב דמות סטאטית "תלת־ממדית" ולא זאת בלבד שנתן ביטוי מומחש ומוחצן למצבי נפש ותודעה קולוסליים ומועצמים, אלא גם ביצע תרגיל וירטואוזי בהחלפת זוויות ראייה ונקודות תצפית. כאן גילה, אולי לראשונה, כי אותה המציאות, שתוארה ביצירתו במוקטן, מתוך קירבה פיזית ורוחנית - שהתבטאה גם בזלזול ובהדר נמכה, ניתנת גם לעיצוב מנקודת תצפית שונה, המעניקה למציאות המתוארת ממדי ענק, גובה ורוממות.

כאן גילה, כי הוא יכול לכוון את העדשה כרצונו, להקטין או להעצים, להנמיך או להגביה, לקרב או להרחיק, לעצב בראייה סאטירית מנמיכה או לרומם בראייה מיתית חזונית. אמנם, לא אחת נזקק ביאליק בכתיבתו הסאטירית המוקדמת לאותם הנושאים שפרנסו את כתיבתו האוֹדִית המרוממת; ולא אחת שינה את אופיו של שיר סאטירי או פארודי לשיר רציני ומרומם. אולם, כאן לראשונה ערך את המעבר מן הסאטירי־פארודי אל הרציני המרומם באמצעות החלפת העדשה, או "הגדלת השקף", מזכוכית מקטינה לזכוכית מגדלת.

ג. דוד המלך במערה

נסיונו של ביאליק לכתוב פואמה אגדית לילדים עלה איפוא בתהו ונסתיים בכתיבתה של אחת משירותיו הגדולות, שקבעה את דמות דיוקנו הפייטית בעיני קהל הקוראים העברי. אף על פי כן, לא נחה דעתו, והוא ניסה כוחו בכתיבת פואמה אחרת לילדים. לאותה התקופה שייכת גם פואמה בלתי־גמורה על דוד המלך במערה, שאף היא מתארת דמות קדומים רדומה, שורמי חיים מפעפעים בעורקיה לאחר מותה. אף את דמותו הקולוסאלית של דוד במערה יש להבין הן כדמות אגדית והן כסמל מועצם של עם־עולם, של היהודי המת־החי.

הדמיון בין שתי היצירות הבלתי־גמורות פותח פתח להשערה, ששירו של ביאליק על דוד המלך במערה הוא בעצם הפיצוי, שהועיד המשורר ל'עולם קטן' ולעורכו של"ג, על אבדן הפואמה האגדית 'מתי מדבר' לעיתונו. גם פואמה זו, כמו כל נסיונותיו של ביאליק לכתוב שיר סיפורי ארוך, לא נסתיימה. מתברר כי לא רק נסיונותיו של ביאליק לברוא אפוס בידיוני עלו בתוהו; גם ניסיונותיו לכתיבת אפוס, המסתמך על המקורות, לא עלו יפה. בפואמה האגדית הזו, כמו בשיר האגדי הגנוז 'מלכת שבא', שאותו התחיל המשורר הצעיר בלתי־גמור (השיר האגדי הארוך 'מלכת שבא' הוא מיצירותיו המוקדמות ביותר של ביאליק), לא עלה בידו להגיע אל הסיום, כי כנראה סיגנון ברור ומובהק, נתון מלכתחילה, לא תאם את הפואטיקה של ביאליק, שכבר הפליגה מן המודלים של יל"ג ושל ק"א שפירא. ואולי לא היה בדעת ביאליק כלל להמשיך מעבר לקטע התיאורי, ששרד בארכיונו, שכולו תיאור סטאטי ולא תיאור של אירועים ושל התרחשויות, שכן הקטע התיאורי מסתיים במלים "אוהי מתי עוד", שהן מלים חידתיות, המסיימות את פרק י"ג בספר ירמיהו, והן מעניקות לכתוב אקורד מסיים בעל עצמה ומשמעות.

ספרה של ד"ר זיוה שמיר, „שירים ופזמונות גם לילדים" הופיע זה עתה בהוצאת „ספרית פועלים". זהו פרק מתוך הספר.

מה קורא

נחמיה רפופורט
עובד לשעבר בחברת החשמל

נחמיה רפופורט, בעבר עובד בכיר בחברת החשמל, קורא בעיקר שירה עברית בת זמננו. „אני אוהב שירה, מכור לשירה. אני מוצא בה הכל: את השאלות, את ההתבוננות, את השמחה ואת העצב, את החיוך".

לרפופורט אוסף גדול מאוד של ספרי שירה, קרוב ל־2,500 ספרים. „אני רוכש אותם באופן כמעט כפייתי. קונה כמעט כל ספר שירה חדש שיוצא לאור. לא בודק אם הוא טובה או רעה.

לאחרונה קרא את „אוקלידוס" של אבנר טריינין. „יש בשירים מזיגה מעניינת בין דייקנות של איש מדע ולירקה". את „זהו גן עדן" של לאה איילון, „שירים של אשה, שירים במתכונת אחרת". את „לי אסור להתאבד" של אסתר מוקם. „יש בשירים ביטוי חריף לטראומה של השואה. הזכרון הנורא ממשיך ורודף את מוקם, בת לניצולי שואה".

קריאה בכלל היא עבורו „כמו לנשום אוויר, לאכול, לעשות צרכים, לשכב עם אשה...", היא פונקציה הכרחית לקיום.

ריקי ריבלין

אורציון ברתנא

שיר שלהי־קיץ

המשי הלבן לא יציל אותה
למרות שהוא מרמז בתנועות־פתאי גדולות
על נאות־המדבר מתחת שמלת־הכתנה הדקה
הנתרבת בצהרי־היום.
לאן היא לוקחת את המטמון
כשהממלכה כבר חרבה,
המלך כבר נפל על חרבו,
ושירת המקהלה הגדולה כבר חזרה לכוכבים?
המשי הלבן לא יביא אותה רחוק.
יש לו קשר חד־סטרי בלבד עם מלאכים, בשורות והבטחות.
באחד הצמתים תשיג אותה מתכת קרה.
או בדרך אחרת תבוא המנוחה ללא שלוה
כשתפל, כי כך מכרח להיות, מן האויר לאדמה.
אז תתרומם סוף סוף באויר שמלת הכתנה הדקה
כדגל שבטל לאחר הקרב האחרון,
ויתגלה במלואו קו המשי הלבן הזה,
שעכשיו נעלם בקצה־הרחוב.
אבל נותן לי כח לשוב מן החלון אל שלחן־הכתיבה
ולמשך ממנו בדיו קו של חיים.

(מתוך „מקום נפלא" שיראה אור בקרוב בהוצאת ספרית פועלים)

דממה וצעקה

מול גבעת המוסד, מעבר לואדי אבו־שושה, במדרון ההר, ניצב אלון עתיק. בחורף עומד הוא בשלכת, באביב ילבלב, וכל הקיץ ובסתיו יעמוד ירוק וקדוש. כי קדוש העץ הזה לערבים, כי על כן, עומד הוא בלב בית העלמין שלהם. על ענפיו הקטנים קשרו הכפריים סמרטוטים, ועל ענפיו הכבדים תלו ילדי הכפר נדנדות. ובין לויה ללויה ישמש להם העץ מקום משחק ושעשוע. לרגלי האלון, סמוך לקברים, יורד משעול, מן הכפר למעיין, ממנו שואב הכפר את מימיו, בו פוסעות הנערות הערביות ובראשן זינה היפה, בתו של אישזקטה השוחט, לראשיהן כדי מים, אשר לא ינועו. זקופות וצעירות הן, ומרבות לשיר ולצחוק, ואפילו בעברן סמוך לקברים לא יחדל הזמר מפיהן ולא יסור הצחוק מעל שפתותיהן.

רק לעת הלויה יחדל צחוקן ותפסק זמרתן, כאשר ירד הכפר, עוטה שחורים אל בית הקברות.

בראש הלויה יינשא המת ובעיקבותיו תייללנה המקוננות ותזעקנה זעקה גדולה, אשר תעורר חלחלה בנו, הילדים הצופים במחזה.

אולם לאחר שיורידו את המת לבור ויכסוהו בעפר, ויניחו אבן על התלולית יחזרו הכפריים לבתיהם, השואבות אל המעיין, והטף לנדנדותיהם ועץ האלון הקדוש שוב יהיה לעץ השעשועים.

מוזר, אבל כך הוא.

אצלנו לא כן הדבר. בלויה של צ'לנוב שפר נגחו והמיתו, היתה דממה גדולה. וכך היה גם בלויה של גולדשלגר, שנרצח בידי ערבים. הגה לא נשמע ולא קול. ורק מטחי העפר הנשפך אל הארון, את אחר את.

הקטטה הגדולה

פעמים ביום, בוקר ובערב, הוביל בקר את עדר הצאן שלנו בדרך העפר שבין שדות הקיבוץ לשדות הערבים. בבוקר מן הדיר למירעה ובערב מן המרעה לדיר. הצאן הכירה את הדרך והדרך הכירה את הצאן ובקר הכיר את שתיהן. והוא הכיר גם את מנהגם המגונה של שכנינו להדביק את עדרי צאנם לעדר שלנו, כאילו בהסח הדעת, וללא כל כוונת זדון, אך מזימתם, בעת הפרדת העדרים, היתה ל„אמץ" לעצמם כבשה תמה או שתיים משלנו.

ע. הלל

תבלת וקציבם

זכרונות ילדות

לכן, כשאך היה רואה אותם ואת עדריהם קרבים ובאים, מיד היה פותח בצעקות שיסתלקו להם.

לפעמים שמעו והסתלקו ולפעמים עשו עצמם חרשים ונדבקו לעדר שלנו. ובקר היה יוצא מן הכלים כדי להפריד בין העדרים, מבלי לאבד אף כבשה אחת.

ובעניין זה, כמו בעניינים אחרים, לא ידע בקר חוכמות. ופעם פרצה קטטה בין בקר לבין הרועים הערבים, שעברה מהרמת קול להרמת ידים ומהרמת ידים להרמת מקלות, ועד מהרה הפכה לקטטה אמיתית. והדבר נודע מיד בקיבוץ וכל החברים החלו רצים. מי שמצא טוריה תפס טוריה, מי שמצא קלשון תפס קלשון, מי שמצא פטיש תפס פטיש ורץ. ואנחנו, הילדים, מאוד רצינו להשתתף בקטטה, אך לא הרשו לנו, וגם לפי הבעת הפנים של החברות שנשארו בבית, הבנו שמשהו באמת לא טוב קורה ומתרחש בשדות. מעולם, מעולם לא ראינו את החברים כפי שנהיו פתאום.

כעבור שעה קלה החלו ראשוני הפצועים להגיע מן השדה. מהם בכוחות עצמם, מהם נתמכים, או על גבי חבריהם. אחר כך חזרו פצועים נוספים ואחרים שלא נפצעו, בסוף הגיע גם בקר עם עדרו.

כשנודע שאיש לא נהרג, היתה הקלה, ולאחר שסבתא לינקובסקי עם פולה שינדרביץ ורוזה חבשו את כולם, התברר שאין גם פצועים אנושים, והיה הקלה נוספת.

אבל בכל זאת היה מפחיד, וגם מוזר לראות כל כך הרבה ראשים חבושים וידיים תלויות על מטפחות, וחברים נשענים על מקלות וצולעים לחדר האוכל, בשתיקה.

איש לא נהרג, אבל כולם דיברו בשקט, כמו אז, אחרי מות צ'לנוב.

והיה כמעט אבל, גם בגלל סיבה נוספת: צער גדול היה שאחרי כל השנים הללו, שהשתדלנו כל כך להתידד עם שכנינו הערבים ולחיות אותם בשלום, והנה ככה, ביום אחד התקלקל הכל.

וזמן קצר אחר כך פרצו המאורעות.

ידידות שנפסקה

אמנון וסלים היו חברים. סלים נולד באבו־שושה כאשר נולד אמנון בקיבוץ. כשגדלו נהיו חברים. אמנון למד לדבר ערבית וסלים למד לומר בעברית „שלום" „מה שלומך".

לפני המאורעות, כשאפשר היה לבקר אצל שכנינו הערבים, היה אמנון מבקר אצל סלים ואביו של סלים, חסן, היה נותן לו תאנים בשלות ותות שחור, וסלים, כשהיה בא אלינו, אמנון היה מראה לו את המשק. כשראה את הרפת ואת הלול בקושי האמין למה שהוא ראה. כשראה את האינקובטור עם אלפי הביצים, לא האמין כלל. ואפילו כעבור שבועיים, כשבקעו האפרוחים, לא האמין למראה עיניו.

לפעמים הייתי רואה אותם יושבים על שתי אבנים ומשוחחים ביניהם. הם דיברו ברצינות ואפשר היה לראות שהם חברים טובים.

ואפילו בכפר באבו־שושה, כשהיה אמנון בא לבקר את סלים, היו כל הילדים קוראים: „יא אמנון" והוא היה מושיט להם יד לשלום. כשפרצו המאורעות וסלים לא בא אלינו יותר, אמנון בכל זאת בא אליו. פעם קרה, שאמנון רצה לעלות על עץ התות בבוסתן של סלים, אז סלים אמר לו שלא יעלה, שהוא מפחד שכל הכפר יגיד שסלים מחזיק אצלו יהודים. אז אמנון לא עלה על העץ, והסתתר למטה. וסלים זרק לו תאנים עד שאמנון מלא את הסל והלך לו. ויותר לא חזר.

כשנגמרו המאורעות פרצה מלחמת העולם. אמנון וסלים לא חידשו את ידידותם, כי כשהיה סלים רואה את אמנון, היה מסובב את הגב ומסתלק.

שלוש שנים לאחר תום המלחמה הגדולה פרצה מלחמת העצמאות. הערבים ירו עלינו כאילו לא היינו שכנים מעולם. ופעם כשירו על מכונית שלנו, הצליח אלישע לזהות בראש כנופת־היורים את המפקד: סלים! וכשבא קאוקג'י והפגיז את משמר העמק, הצטרפו הם אליו והיו לנו לאויב.

במלחמה ההיא נהרגו ונפצעו חברים וילדים, בניין המוסד רוטש על ידי פגזים והמצב היה חמור.

אולם בסוף הגיע הפלמ"ח וכבש את כל הכפרים הערבים שבסביבה, והכפריים נטשו את הבתים ומחקנו אותם מעל פני האדמה. כאילו לא היינו אנחנו שכנים מעולם.

מאבו־שושה לא נותר שריד וזכר. מה אירע לו לסלים, לאן ברח, לאן הגיע, אינני יודע.

אבל אני יודע על ידידות שהיתה ונפסקה.

מתוך „תבלת וקציבם" מאת ע. הלל, העומד להופיע ב"ספרית פועלים"

עורך: חנוך ברטוב ● סגן־עורך: יהודה גור־אריה

היומנים של סטיפן ספנדר

א. ב. יפה

Stephen Spender: Journals 1939 – 1983. Edited by John Goldsmith. Faber and Faber, (London. 1985).

את ספרו האוטוביוגראפי „עולם בתוך עולם" פירסם המשורר האנגלי סטיפן ספנדר בשנת 1951 . ספנדר היה אז בן 42 בלבד, מוכר בארצו מאז שנות השלושים, כשהשתייך, יחד עם אודן, מקניס ודיי־לואיס, לקבוצת הסופרים שהוגדרו כאנטי־סטבאל אנטי־פאשיסטים. בניגוד לסופרים אנגלים אחרים חזו הם את הסערה הקרבה ובאה והתריעו על הסכנות המרחפות מעל לראשה של אירופה מאז השתלטות היטלר על גרמניה. נוכח האדישות והוסר־המעש שגילו ממשלות אנגליה וצרפת, ראו סופרים אלה חובה לעצמם להתגייס למאבק. בפרק־זמן מסויים אף ביקשו לשתף פעולה עם המפלגה הקומוניסטית הבריטית ועם המוסדות הבינלאומיים שהוקמו בהשראת כריה"מ למלחמה בפאשיזם, אך במהרה התברר להם כי הליבראליזם המונח ביסוד השקפת־עולמם אינו עולה בקנה אחד עם הקומוניזם הסובייטי.

את ספנדר עצמו אפשר להגדיר כאינטלקטואל תמים: למרות פעילותו במשך עשרות שנים במסגרות פוליטיות־תרבותיות שונות, חברותו בוועדים מיליטאנטיים והיותו בעבר נשיא פא"ן הבינלאומי, שמר על האופי ה„אידיאליסטי" של גישתו, לא נכבע לתכתיבים פוליטיים מצד גושים ומדינות, ואפילו נכשל או הולך שולל, פעל בתום־לב ומתוך כוונות טובות בלבד.

תכונות אלה מתגלות הן באוטוביוגראפיה שלו והן בכתביו האחרים. לאחר „עולם בתוך עולם" לא הוסיף ספנדר לכתוב פרקי אוטוביוגראפיה מובהקים, אם כי פירסם מאמרים (בעיקר על ידידיו שהלכו לעולמם), רשמי־מסע בארצות שונות, פרקי־יומן, ואף התיר פירסום חליפת המכתבים שלו עם ידידו כריסטופר אישרווד. וכשניגש, בתחילת שנות השמונים, להשלמת האוטוביוגראפיה המוקדמת שלו, לא כתב „המשך", אלא מסר את מחברות היומנים שלו, המשתרעים על פני ארבעים וארבע שנים (1939–1983) לידי העורך ג'ון גולדסמית, על מנת שירכיב מתוך הפרקים הטובים והמעניינים ביותר ספר בעל ממדים סבירים. ואמנם, יש ב„יומנים" חומר רב ומרתק להכרת התקופה ולהארת פינות שונות בחייו וביצירתו של ספנדר. בצד דיווחים על כנסים, הרצאות, פגישות – יוצא כאן הקורא גם גילויים אינטימיים של משורר, שאינו בעל „אגו" מנופח, אדם הסובל מחוסר־בטחון עצמי ומשברים נפשיים והחושף את עצמו בכנות, שהיא אולי ראויה לשבח, אך ודאי שאינה משתלמת. כאשר רשם, למשל, ספנדר ברגע של דכאון, שאינו מסוגל ליצור, שנדמה לו שמעולם לא היה משורר גדול, ש„ביזבז את חייו", הריהו נותן נשק בידי המבקרים שאינם אוהדים אותו, ואכן היו שכתבו בעקבות ספרו: אתם רואים, הנה עצמו מודה...

ספרו של ספנדר אינו „מיסמך של תקופה". אין הוא מרחיק לכת בגילוייו ואף אינו ממצה את הנושאים הרבים שהוא נוגע בהם. אף על פי כן, זהו ספר חשוב, המוסיף הרבה להבנת אישיותו ויצירתו של ספנדר עצמו וכן מידע רב על הסביבה הספרותית שבה חי ופעל ועל אלה מבני דורו שהיה מקורב אליהם במיוחד וכתב עליהם מאות מאמרים ואף ספרים. וכאן הוא מגלה טפח מן האמת האחרת, זו של „מאחורי הקלעים". אודן, המשורר שנחשב למורם־ורבם של אנשי קבוצת שנות־השלושים, מצטייר ברישום היומני של ספנדר כצייקן, קטנוני ומרושע. ולבסוף הוא שואל את עצמו: „האמנם חיבבתי את אודן?" על דילאן תומאס הוא מספר, שבשנותיו האחרונות דלל מעיין שירתו, ועל כן החל להופיע באותם נשפי־קריאה, בעיקר באמריקה, שדחפוהו לשוכרה והורס את עצמו. אופיו היה הפכפך: לעתים היה טוב־לב ונדיב ולעתים שרירותי וחסר־מצפון. על לואי מקניס כותב ספנדר, שאת כשרונו הגבילה שכלתנותו הממושמעת, שלא הניחה לו לכתוב שום דבר בלתי־צפוי. סיריל קונולי, המבקר והעורך של הירחון „הורייזון" בשנות הארבעים, היה נהנתן, עצלן, בזבזן, במותו השאיר את משפחתו במצוקה חומרית גדולה וידידיו נאלצו לקבץ כסף לפרעון חובותיו. על ססיל דאי־לואיס אין הוא אומר דבר – מעולם לא הכירו היטב ואף התיחס אליו בחשדנות מסוימת. ט.ס. אליוט היה מעמיד פנים ומתבודד על מנת לחפות על הסתירה בין הווייתו הפריזית לשאיפתו המיסטית־הפנימית.

בכמה הזדמנויות מזכיר ספנדר את דודו ג'ורג' שוסטר, שהיה בן 97 בשנת 1979. זוהי החוליה המקשרת אותו עם היהדות. בספרו „עולם בתוך עולם" גילה ספנדר, שהוא יהודי לרביע. סבו מצד אמו, ארנסט יוסף שוסטר, היה יהודי גרמני, בנו של בנקאי מפראנקפורט על־נהר־מיין, שנשא אשה גרמניה־יהודית והתישב באנגליה. ספנדר מודה, כי בחוג המשפחה לא נהגו להזכיר את מוצאו היהודי של הסב. מפי האומנת המטפלת שלו שמע הילד סטיפן, שהיהודים הינם בני גזע זר ומוזר, חוטמיהם ארוכים והם קמצנים ותאבי־ממון, אך לא שיער שיש לו שייכות כלשהי לעם הזה. בבית הספר הכיר נערים יהודים אחרים וחש את עצמו קרוב אליהם יותר מאשר אל הנערים הנוצרים: אופיים הרגיש, הרך, הסוטן והמופנם קירבו אותו אליהם יותר מאשר אל הנערים האנגלים הגאים, הנוקשים והמתנצחים. הוא עצמו היה נוח להיפגע, נוטה לשנאה־עצמית והדימוי־עצמיים, לתבוסנות רוחנית – והנטיות האלה הביאו לכך שירגיש את עצמו זר בסביבה אנגלית צרופה. תסביך זה גרם לכך שגם בבגרותו, משהחל להתפרסם כמשורר, נהג ספנדר להבליט את „יהדותו", ולאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה ראה חובת־כבוד לעצמו להכריז על הזדהותו עם היהודים הנרדפים.

על מדינת ישראל ועל הנסיון הציוני בכלל, ידע אך מעט. לראשונה ביקר בישראל ב־1952, כאשר הוזמן לכאן על מנת לכתוב ספר על עליית הנוער. ספרו Learning Laughter (הלומדים לצחוק) נכתב בחפזון, תוך כמה שבועות, ללא ידע מספיק וללא רקע הולם. הספר הוא אוסף רשימות־יומן ז'ורנאליסטיות, שטחיות, הכתוב ללא כל יחס אישי אל הנושא. האנטישמיות וההתבוללות אינן בעיניו אלא בעיות מצפוניות־פנימיות של היהודי, ולא בעיות ריאליות, שתוקפן אינו מותנה דווקא בהשתקפותן במצפונו של הפרט הנרדף או הנטמע. „האומה הישראלית" אינה נראית לספנדר, באשר אין הוא מוצא את הסימנים האופייניים של יהדות הגולה: „...הישראלים איבדו בין לילה סביכות זו וסיגלו לעצמם אורח־של־פשטות. האין לך דבר העושה רושם רע יותר על האורח הבא לישראל מאשר היעדרם של יהודים מסובכים ופקחים מאד. – – – וייתכן שהם השאירו מאחוריהם גם אותה חיוניות רוחנית שהיתה אופיינית להם".

ליהודים שפגש כאן לא גילה יחס חיובי, אם כי רשם פה ושם דברי הערכה למעשיהם למן ראשית התישבות. אך כדי שלא להיתפס חלילה להערכה מופרזת ביותר, נוהג ספנדר להזכיר כי בעצם אין יהודי ארץ־ישראל אלא „גולים מגלות", כי הם באו לכאן בעקב הרדיפות האנטישמיות ולא מתוך הכרה ציונית. הוא מביע את חששו מפני היווצרות „גולה חדשה" בארץ.

גם הפרקים שהוא מקדיש לקיבוץ לוקים בחסר ובאי־דיוקים, באשר הוא מתייחס אל הקיבוץ כאילו היה מושבה קומוניסטית בגילגול ישראלי, המקפחת את חירותו של הפרט ושואפת לקולקטיביזאציה מסוכנת של החיים.

המגרעת הגדולה ביותר של „הלומדים לצחוק" היא בכך, שספנדר נחפז להוציא מסקנות בלי לבדוק את העובדות לאשורן. כך, למשל, הוא משוחח עם חבר קיבוץ אחד, שידיעותיו באנגלית לקויות, וזה משיב לשאלותיו בצורה אלמנטארית: „בוודאי", „בוודאי לא". ספנדר מסיק מכאן כי אנשי הקיבוץ מדברים בבטחון יתיר שאין לו על מה לסמוך... וכך גם שאר הכללותיו, בין השאר דבריו על האמנות הישראלית, או על השירה העברית שנוצרה בארץ: „היא נוטה אל הרתוריקה, משתמשת בדימויים שהם ברובם תנ"כיים... משירים אחדים שקראתי, בעיקר משירי הלקין, קיבלתי רושם שישנה גם שירה עברית בעלת התפתחות מדוייקת ומחמירה של המטאפורה, המושפעת מן הסימבוליסטים הצרפתים... ירושלים היא נושא רגיל בשירה העברית החדשה..."

ספנדר שב וביקר עוד פעמים אחדות בישראל, ובספר היומנים אנו מוצאים כמה מרשימותיו משנת 1975, כשהוזמן לשהות במשכנות־שאננים. ב„יד ושם" (באנגלית כתוב Yad va sham) התרשם ותהה: „כיצד יכול היה עולמנו זה, עולם ההשכלה והתבונה, להתקיים צד בצד עם עולם האימים והרשע המזוויע..." אך, להלן הוא שואל: „האמנם רשאים הישראלים להעמיד את הדגש בצורה כה מופרזת על זוועות השואה? לדעתי יש יותר מדי מ'כותל הדמעות' בישראל. אם כי אין לשכוח שאומה זו קמה לתחיה על אפר ששת המיליונים. השואה היא הקוטב השלילי של הקוטב החיובי ששמו ישראל".

סטיפן ספנדר

עמוס נבון

מה שלום בני השבוי?

מַה שְּׁלוֹם בְּנִי הַשָּׁבוּי לֹא
נִשְׁאַלְתִּי,
אֶלָּא בְּעִיקָר, מַה נִּשְׁמַע.
הַיּוֹדְעִים דָּבָר אָמְרוּ שֶׁיִּהְיֶה טוֹב
וַאֲנִי שׁוֹאֵל אוֹתָם הַאִם לִבְנִי
טוֹב?
חֲבֵרִים בְּבֵיתִי מְדַלְּגִים מַרְצָפוֹת
אַחַת כֵּן, אַחַת לֹא,
חַי – מֵת, וּמֵת – לֹא.
אֵינָם מִתְעָרְבִים כְּשֶׁאֲנִי מְהַדֵּק
שִׂפְתֵי תְּמוּנוֹת לְאָחוֹר,
מִזְּמַן שֶׁהָלַךְ לַצָּבָא,
מִזְּמַן שֶׁהָלַךְ לְבֵית־סֵפֶר,
מִזְּמַן שֶׁהָלַךְ לַגַּן,
מִזְּמַן שֶׁהָלַךְ לְבַד.

וַאֲנִי גַּם לוֹמֵד לְהַקְשִׁיב
לְכָל דַּקּוּיוֹת הַדִּבּוּר:
הָלַךְ בַּשֶּׁבִי,
נָפַל בַּשֶּׁבִי,
אַחַר־כָּךְ מִתְפַּלְּאִים
שֶׁאֲנִי חוֹזֵר לְלֹא־הֶרֶף
עַל מַה שֶּׁבְּנִי אָמַר:
„יֵשׁ לִי מַפְתֵּחַ, אֶחֱזוֹר מְאוּחָר".

יצחק אורן

משורר שנשכח

את ידיד נעורי מלכיאל רשף (לשעבר קארל פינקלשטיין) לא ראיתי שנים רבות מסיבות שלא היו תלויות בנו, על כל פנים לא בי. וכשראיתיו לפני ימים מספר, מרותק היה לכיסא גלגלים. האיש הזדקן מאד ודמותו הזכירה לי משום מה את דיוקנה של יקטרינה קונסטאנטינובנה ברשקו־ברשקובסקאיה (1844־1934), אותה ישישה רוסיה, שהיתה נערצת על דור הנדי, וההיסטוריה זיכתה אותה בכינוי „הסבתא של המהפכה הרוסית". לא כאן המקום לספר על עלילותיה של זו, שהרי לא בה אנו עוסקים אלא במלכיאל רשף, שעתידן מקצועי היה וכל ימיו עסק בפוטורולוגיה. הניגוד שבין עתידנות להזדקנות הדהימני במבט ראשון, אבל התדהמה היתה עדי רגע. עד מהרה נוכחתי לדעת, שלא נס לחו ולא פג טעמו של מלכיאל, שכן לאחר שזיהני במאמץ ניכר, קרא לנינו (הוא התגורר בבית נכדו) וביקש להקרין משהו – כפי הנראה מתוך מכשיר וידיאו (ברוב בורותי הטכנולוגית ופיגורי החברתי, אין אני יודע אפילו איך נראה מכשיר וידיאו) – על מרקע הטלוויזיה. את השורות שהופיעו על המרקע מביא אני בזה מלה במלה ככתבן:

איך לבלום
לעד
את קרינת
היהלום:
צריך לשים עליו
כיאות
איספלנית
אחת לתמיד.
מין רטייה
שיש בה כדי לכסות ביעילות
על רשפי שלהבתיה.

(מתוך פואמה של משורר נשכח שחי ויצר במאה העשרים ושתים לספירת הנוצרים).

רעי הטיח בי מבט נצחון וכל כולו נדרך בצפייה לתגובתי. כיצד יכולתי להגיב לנוכח מבט תובעני שכזה? כעשרים ושתיים שניות חלפו עד שפסקתי את פסוקי לאמור:

– אכן, קצר הוא זכרונו של המין האנושי.

הקאמיקאזה

מעשה בשלושה יוצרים בתחומי אמנות שונים, שחברו יחד כדי להתאבד בצוותא. אחד היה פסל, שני סופר ושלישי מלחין. לשם כך שכרו אולם מיוחד במקום ששכרו ולפני שביצעו את זממם פרשו על אחד מקירותיו כרזה ענקית, שאותיות קידוש לבנה הן כאין וכאפס לעומת אותיותיה המתריסות, וזו לשונה:

„הגענו לידי מסקנה שיש למדוד את ערכו של האמן לא לפי הדברים שיצר, אלא לפי היצירות שתיכן ברוחו, אף אם לא הגיע לידי מעשה לגביהן.

„אנו משוכנעים שעקרון זה חל גם על אלהים, בורא העולם, כלומר יש להעריכו לא לפי העולם שברא אלא לפי העולמות שעלה במחשבתו לבראם.

„ניצשה אמר שהאלהים מת. ואנו אומרים: לא מת, כי אם איבד את עצמו לדעת.

„הואיל ונצטווינו ללכת בדרכיו ("מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון" – מיכלתא "יד ב' – מה הוא איבד את עצמו לדעת אף אתה כך), הרינו שמים בזה קץ לחיינו.

„ועל כך באנו על החתום: – "

הצהרה זו השתרעה על פני שליש משיטחה של הכרזה. מתחת לחתימותיהם של שלושת המתאבדים פורסה באותיות זעירות, שאותיות „סל ומטר" הן מעין קולוסוס לעומתן, רשימה של יצירות אשר הגו ברוחם, תיכנו בליבם והעלו במחשבתם, ולא זכו לבצע. שלושה טורי ענק, טור־טור מתחת לכל אחד מהשמות, מעשה אמנות כעמוד המגומר. הניגוד שבין גודלן של אותיות ההצהרה לבין זעירותן של אלו שהדריכו את שמות היצירות הדהים הדהים. כדי לחבוק את תוכן ההצהרה היה הצופה חייב להרחיק עצמו מן הקיר בשעור של ארבעה־חמישה מטרים, ואילו כדי שיוכל להבחין במילות הטורים, אנוס היה כמעט להסמיך את פניו לאותו קיר. אף היו בין הצופים שהזדקקו לזכוכית מגדלת.

(מתוך ההדרה: אין זו עובדה אלא מעשה שהיה)

ספרות תורנית

נפתלי קראוס

„דברי הימים" בשולחן ערוך

דברי הימים א' וב' / מפורש בידי יהודה קיל / סידרת „דעת מקרא" / הוצאת מוסד הרב קוק / ירושלים / תשמ"ו / תתקכ"ח ועוד 104 + 191 עמודים.

עם שני כרכי „דברי הימים", מגיע מפעל „דעת מקרא" למנין ח"י. כבר הזדמן לי לציין כי מפעל זה הוא מן החשובים – אם לא החשוב ביותר – בעת האחרונה, בכל הנוגע לפרשנות מסורתית של המקרא. מסורתית – אך יחד עם זאת שיטתית, מסודרת ואם מדע אין פירושו בהכרח הישענות על ביקורת המקרא – אזי גם מדעית. יהודה קיל, שהוא גם אחד העורכים הבכירים של ההוצאה, נאמן לשיטתו הנקוטה בספרים הקודמים שהתפרשו על ידו (יהושע, שמואל, הושע, משלי) לפרש לפי הפשט, המואר בפרשנותם של חז"ל, „אגב בינת הרקע ההיסטורי של הדברים ובנושא הריאלי ובשימת עין למסכת הספרותית ולתבנית שהמקראות ארוגים ושזורים בה" (מתוך ההקדמה).

כמו בשאר כרכי „דעת מקרא" ואולי אף יותר מכך, באים כאן המבוא והנספחות ומהווים ספר שלם, מיוחד, הקובע ברכה לעצמו. עיון מעמיק בהם מסלק קשיים רבים שהלומד נתקל בהם, בהבחינו בכפילויות, „סתירות" ואף סתירות בין ספרי דבה"י ובין המקביל להם, ספר מלכים. הכללים בהם מצויידים חז"ל את לומדי המקרא („אין מוקדם ומאוחר בתורה" – פסחים ו'; „דברי תורה צריכים זה לזה" – תנחומא חוקת; „דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר" – ירושלמי, ר"ה ג', ועוד), נותנים למפרש „מפתח" להסברת הדברים והם אכן מאירים ונפרשים לפני המעיין כשולחן הערוך בכל טוב.

עידן התלמוד – ונושאי דגלו

הרב גרשום הרפנס / עידן התלמוד – סקירה על תולדות האמוראים, סבוראים וגאונים / הוצאת „מקור" / בני־ברק / ש"י עמודים.

„מי הם הללו שמימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים?" (הוריות י"ג). מאמר חז"ל זה, המתייחס לנסיון „הפיכה" שארע בבית מדרשו של רבן שמעון בן גמליאל (השני), יפה נדרש גם למצבנו היום. בארץ ישראל קם דור דעה של תלמידי חכמים, קול התורה עולה מהישיבות והתלמידים מפלפלים בהוויות אביי ורבא – אבל על הצד האישי, על ה„מיהו מי", כמעט שאיש לא שם דגש. אם מוזכר בתלמוד רבן גמליאל, מעט מן הלומדים יוכלו לומר אם הכוונה לראשון („הזקן"), לשני (ר"ג דיבנה), או שמא לששי, האחרון, שהיה הנשיא האחרון לבית הלל וחי כ־420 שנה אחרי הספירה.

הרב גרשום הרפנס, מנסה בספרו זה לפתור את הבעיה הביוגרפית, לפחות בחלקה. הוא סקר כאן, ב־48 פרקים, את אותן 900 שנה שעברו מאז חתימת המשנה בבית מדרשו של רבי יהודה הנשיא, ועד יום נפילת ירושלים בידי הצלבנים. הדברים מצטרפים לספרו הקודם, „יהדות בבל" ועתה הוסיף עליהם גם את יהודי ארץ ישראל, תקופותיהם, יצירותיהם, הישגיהם. הספר מתאים הן לתלמידי בית־ספר שלא רוצים להישאר בורים באחד הפרקים המרתקים ביותר בתולדות עמנו והן לקורא המשכיל, הסותם „חורים" בהשכלתו. כתוב בצורה דידקטית, (המחבר היה פעם מנהל בית־ספר) ומצורפים „מבחר מקורות" ומפתח שמות, שהוא מחקר בעצמו. מומלץ.

מידתה של שירה

גיורא לשם

שלמה וינר / הרעש והאדמה / עטיפה: אסף ברג / כתר / 1986 / 122 ע'

מכל בחינה מעשית שהיא, אין אצלנו כיום ביקורת שירה, ואיש הישר בעיניו יעשה. ראוי לקורא התמים להיזהר מפני מה שקרוי במקומותינו ביקורת, שכן זו משרתת דרכיה ומשקרת עיניה לשקר בעזות מצח: אלמוני נביא בעירו, פלמוני הוא הגדול השבע ושלמוני יינון לנצח עד מילוא הירח הבא עלניו לטובה. על כן נתרבו באחרונה כתבנים של שירים, קופצי בראש, שיר להם ביחסי ציבור ובמדורי רכילות. על כן נדחקו לצדדים משוררים נקיי גיב, שגסות הלב הנוהגת בשווקים הספרותיים כופה עליהם אלמוניות.

וכך מוזמן הקורא אל העולם הפוך ממש: תחתונים למעלה ועליונים למטה, ושירת שקר, שרגליים אין לה אבל ראשה בעננים הפירסום, בקידום, בדחיפת המוצר, מהלכת בחוצות בגרון נטוי. מה תימה שמשורר אנין ביטוי כשלמה וינר רחוק באלמוניות אנוסה, אף כי כמה וכמה משוררים גיבורי תהילה ורבי עליליה ראוי להם לעלות לרגל אל בתי שירתו כדי ללמוד בהם, לכל הפחות, את ישירות הביטוי, היופי והקפידה.

במצב ענינים זה, כל האמור למעלה אמור לריק. כי מה יעלה או יוריד עתה הנסיון להערכה שקולה של שירי שלמה וינר על היפה שבהם ועל הפחות יפה, אם מפת השירה העברית נקבעת בנעדיה, שלא על דרך הביקורת והרבה ציונים עומדים בה רק מכוח של תעמולה? וכך, בתחושה של עניות ממעש, אין ברירה אלא להעמיד דברים כהוויתם ככל שניתן בידיעה זו – כדי להציג בפני הקורא משורר חשוב ושירה חשובה, שעמידתם בצל שירה נחותה היא עיוות של ביקורת ועדות לאקלים הספרותי האופף עתה את קהל הקוראים.

ברב שירי „הרעש והאדמה" מנגחת תודעתו של שלמה וינר את החול בקודש, את המלחמה (מלחמת יום הכיפורים) בהשגחה העליונה, את המוות המכוער בגיזול האנושי, בחיים. הגיגו מעמת יסודות מרוחקים זה מזה מרחק שאינו ניתן לכאורה לגישור ומאחה אותם בדימוי מפתיע, מלוטש, חד־פעמי, כגון: „באוויר הפגז./ כבר אין לו דמות הגוף ואינו גוף. / אולי גם אנו כך / בעוד רקה. בינתים, יתגדל ויתקדש / שמה רבא. / ואחרי ככלות הכל / לבדו ימלוך נורא / ראשון ואחרון". תשתיות העימות הלא הן ברוחות בינקתן מלשון הקודש של התפילה והפיוט מצד אחד ומלשון החולין של הצבא והמלחמה מצד שני. הנה כי כן: „כל כך מדוייקת ההשוואה, / וכן ההפגזה / כי הנה כזכוכית ביד המזגג, / ברצותו תוגג וברצותו ממוגג". לצורך זה אני מציע לראות את המחזור הראשון בספר („מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא") על חטיבות המישנה שבו (ערב, בוקר, צהרים, הרעשה, סיוע, יום יום, גבול הנהר, אימונים, שטחים, מוסף, נעילה) כאלו הוא פואמה אחת מפורקת לפרקים, שלכידותה כיחידה אחת היא באמצעות הקשרים שקשר הנושא השני של חילול הקודש על־ידי אכזריותה של המלחמה.

ויאמר מיד, המחזור הראשון הוא גולת הכותרת של הספר והוא מכיל את מרבית סממניה של שירת וינר. הוא מסמן את היקף הישגו של וינר ובו ניתן לאתר את המכשולות הלא־גדולות. אך מה הם מאפייניו של הישגו? בראש וראשונה ניכרת בשירי וינר ההצלחה בהתכת מרכיבי הלשון, השונים כל־כך אלה מאלה, לכדי זהות לשונית לכידה. ובצד הצלחה לשונית זו, שאין רבות כמותה בדורנו, נראית לי מאד היכולת להפוך את המוזאה בגר עוורון הרגש של המלחמה, כחילול הקודש, לכדי אופנות לירית, ולא רק בהשוואה לפלאקטים שיריים שנים שראו אור בעיקר בין השנים 1983־1982. מעבר לביטויי האני מתחייב המשורר בלידיקה הזו לאמיתות של חיים ומוות ולחשיפת סילופיהן, לא רק כלפי עצמו כאינדיבידואום, כי אם גם כלפי התחושה שיש רצף היסטורי בעל משמעות, שמלחמת יום הכיפורים היא שיכרו הסוריאליסטי־אפריקני (בשיר אותו: „סדום ועמורה; / השבר הגדול."): „הערב המסכם. / הירדן שב למגוריו / ואנו למגורינו. / לא עם סגולה. / רק מולה / מתמשכת בעולם. / געגועים שאין להרגיעם / ולבסוף כמו כולם / בריזק. / הזמן / מקיא אותנו מתוכו / כמו דגים מתים על שפת נהר. / מתר נאמר / להתראות, / רק לא כאן. // אך אם לא כאן / היכן?". על כן מתוך שירו של וינר, במיטבו, אל לב לבם של הנושאים המסורתיים שהטרידו את השירה העברית מימים ימימה, ברגליו הנטועות באישי ובעצמי ובעיניו הנשואות אל ההיסטורי. על כן מתכנס בשירה של וינר העבר בהווה, תפילה ושירה נהיות שוב לשון אחת ודברים אחדים: „בקצה הערב תפילת שופר ורעם תותחים. / שמים נפתחים כמו ארון קודש. / טייס ומטוסו עולים ונבלעים בהם. / רכב ישראל ופרשיו". בכך מעיד וינר גישות מכוונות מן הפיוט העברי הקדום, שמרכיבי המילון המודרני (הטכנולוגי והצבאי) מוצאים בו את מקומם הטבעי, ללא מאמץ ניכר וללא הערות־אגב מתנצלות במבוכה מגולגלת לאירוניה. המוגבה והיומיומי מוצאים עצמם פתוחים בשיר בלי לעורר בנו תחושה שיש פה צירוף אבאנגרדיסטי ולא ניכרים תפרים גסים או חוטים לבנים.

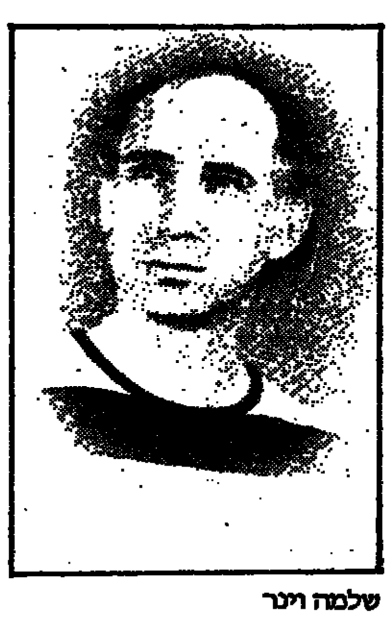
שלמה וינר

המראה הטבעי של שיר כשל וינר בנופי לשונו, ודווקא בעקבות תהליך כה יסודי של חילון הלשון בדיבור היומיומי, בסיפורת ובשירה, עבר גלגולים ודיבוסים קשים בעשרות השנים האחרונות. האלוהות, למשל, כבר מזמן נהייתה לממסר קומי, במובן זה שהשירה החלה למצוא לו שימושים פונקציונליים (מאנשים) כל איכות שהורגשה אי־נוחות בתהליך של טרנסצנדנציה כלשהי מתוך הממשות החילונית. בשיר של עמיחי, כדוגמא, („יד אלהים בעולם" מתוך „במרחק שתי תקוות") מתגירה האנשתו של אלהים בתוך המערכת הביתית, תחושה מסויימת של אי־נוחות מחמת ספקיספקא של סממן גיחוך, אף על פי שהמשחק השירי עשוי במיטב כשרונו של עמיחי: „יד אלהים בעולם / כיד אמי במעי התרנגול השחוט / בערב שבת. / מה רואה אלהים מעבר לחלון / בעת ידיו נתונות בעולם? / מה רואה אמי". וינר מכנה את האל על פי רוב בכינויים עקיפים.

הפניות הישירות המועטות הן פשוטות וללא עודף של אירוניה, גם אם הקונטקסט איננו פשוט ואיננו תמים, ולפעמים עכוס סארקזם, כגון: „סומך אדוני לכל הנופלים. / ספק אם גם לאלה ששכבו / בחצר המוצב בשלולית דמם. / אולי באחרית הימים, / במסגרת תחיית מתים/ כללית" וב„כבר שלשה חדשים – – / אם לא אלוהים / מה לנו כאן, תועים / על האדמה בין ערפיליות מתרוקות".

איפוק מעין זה בשיר של וינר, שמעלותיו השמורות עמו הודגמו למעלה, עשוי להחליש את השיר במקומות שוינר נזהר זהירות יתר, כמו הצבתה של המלה „המתנה" בדוגמה הבאה: „אלף שנים בעיניך כיום אתמול. / ובעינינו / היום כאלף שנים. / כה מתנה. / איך זה להזדקן באלף שנים / למי שתוחלת חייו רק שבעים?". אך העיון הזה במלה „המתנה" הוא באמת רק עניין של דקדוקי עניות. לא כן הדבר כאשר הזהות מופלגת מדי והרצון ליצור סימטריה בלתי הכרחית של שונים ושווים, מביאים לעודף מילולי, כגון: „יצר את האדם בחכמה/ וברא בו נקבים, נקבים, / חלולים, חלולים, / לתחתון, ולמען נוספו כרגע עוד כמה / מפגיעה ישירה. // כך אי אפשר להתקיים ולעמוד / לפניך, רופא כל בשר, / לכן הם שוכבים: // חללים, חללים". בעיות מסוג זה, אך גם אחרות, מרובות יותר במחזורים „בתוך הילדים", „מנגינת בינים", „החיים נמשכים", וכן בשירים בודדים במחזורים אחרים. ואף על פי כן, מחזור שירים כ„מיום כיפורים זה עד יום הכיפורים הבא" אינו מעשה בכל־יום בשירתנו, ויתר השירים הטובים (והטובים מאד) המצטרפים אליו מיתרת הקובץ „הרעש והאדמה" מכבדים מאוד את משוררם ואת שירתנו.

هكذا من الاجل

هكذا من الأصل

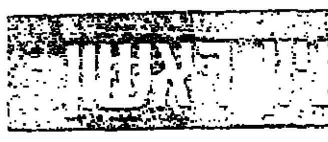

מג"ל

סיפורת

יעקב ועשיו

דן שביט / אנה ואני / עטיפה: שמעון זנדהאוז. עם עובד / 1986 / 199 ע'.

"דניאל הוא מורה, יושב אוהלים. אריאל, המורה להתעמלות, הוא איש הציד והתצות. יתכן כאר ספרונים אלה תקפים רק כדימויים פרסיים שלו וסיפורו של הכיב בתכוון לבבכעויות, שונות בתכלית. בכל מקום, אריאל ואיילת ומסודכות תכהונית ביצו. האב היא מייצגת את דמותה של לילית; מייצגים את פיתוייו של עולם אפל, דמוני, בעוד שאנה, אשתו של דניאל, מייצגת את העולם המיטבי הנוהה אל האלוהי. בין אנה, איילת ודניאל נרקמים יחסים מסובכים ונפשו של דניאל נקרעת לגזרים עד שמיטשטש הגבול בין המציאות לפאנטזיה. בנבכי נפשו האפלה של דניאל, שלא הצלחתי לרדת אל פישרה וחיקיה, בתכונות עלילת נקמה נוראה. האם היא מתרחשת ברבי־ון או במציאות? אינני בעל הפתרונים, אך יש קוראים שיהנו מסוג זה של סיפורת, הגם שאותי הלאה למדי.

מזמוטי המאמוטים

ג'ין מ. אואל. צ'יידי הממותות (כרך א') / מאנגלית: צילה אלעזר / עטיפה: כריסטינה פאלאדינו־קדמון / מועדון קוראי מעריב / תשמ"ז / 349 ע'.

ציילה, גיבורת "שבט דב המערות" ו"עמק הסוסים", יוצאת לדרך על גב סוסתה האהובה. עימה יוצא הגבר יונדאלאר, יפה התואר, גבוה ובלונדי, ההב לה את היו ואותו לבדה ציילה לאהוב. הם פוגשים באמאמוזים – שבט צ'יידי הממותות – שהם זרים לציילה. היא מתקרבת אליהם ומתוודעת אל אורח חייהם בחשש ובסקרנות, תוך שהיא נקרעת בין אהבתה העמוקה ליונדאלאר לבין רגשותיה העזים לראנק, הגלף־אמן המאמוטי. הרבה בן הספר מוקדש לעילוסי ציילה עם יונדאלאר וראנק בקרת הקוטב, על רקע ביאור מנהגי האהבה של עידן הקרח באירופה, עד כי לביקרא הדברים מתחמם הלב.

שירה

נעורים ושירים בעמק

לילי אלישבע תמונת נישואין בכפר חיטין ושירים אחרים / השפים / תשמ"ז / 37 ע'.

יש עניין בעשיית שיר מתוך תומרים פסוקים, זבנים באמר, המסודרים כתמי צבע וצורה במלתי ירידי־כסף של גלופת השיר: "כשאני מביטה בתמונת הנישואין אינני הרשבת / על האהבה הגדולה – / על האיש העומד בפריס ועל האישה האוחזת / זר פרחי בר כתחת לחופתה – / ופניה צלוליים". ספר שירים זה נקרא כדליית תמונות מתוך האוטוביוגרפיה של הכותבת, כרכר עבר רחוק ועבר קרוב יותר, דליה הנצבעת בצבעי

מהדורה נוספת, במתכונת אלבומית מהודרת, של שירי רחל / איורה: עדית פאנק / עיצוב: זהבה טפר / הוצאת "תמורז" / 1986 / 96 עמ'.

ההתבוננות לאחור כוון הגעגועים והאווה של ההיזכרות: "מהלום רחוק אני זוכרת. איך פעם חייתי בין ילדי הכים. / סלסלות סיער מלכפוש / כשרכים רסרכים / נגעו בי. / היתה הכה של גאות / לא היה שום כובד / לא בשקל".

חוכמת ישראל

בימים ההם בזמן הזה

דת וחברה במשנתם של חסידי אשכנז – לקט מאמרים / ערך: איבן (ישראל) מרקוס / עטיפה: פיני / מר־כז זלמן שזר לתולדות ישראל / תשמ"ז / 287 ע'.

שאלת הדת והחברה היא שאלה "בוערת" בימינו, אך כאן אנו למדים ששאלה זו עסקה על הפרק כבר במאה הי"ב ואז נכתבו חיבורים של הוגי דעות דתיים על דרך החיים השלמה של היהדות, ראשית החשיבה הרוחה בסוגיית דת וחברה היא בימי החסידות, ודליה כתב החוקר בער: "אין צורך להדגיש שהוא (החסיד) נוקח בפסק הלכה רק בעניינים הנוגעים לסדרי החברה האנושית, והאחר דינים ומצוות הוא מחמיר ומקפיד על קוצו של יוד". העורך קיבץ מאמרים משל יצחק בער (המגמה הדתית־חברתית של "ספר חסידים"), גרשום שלום (חסידות אשכנז בימי־הביניים), יוסף דן (בעיית קידוש השם בתורתה העיונית של תנועת חסידות אשכנז), ועוד.

עדות חקר עיון

ב.ג. ונתן א.

בין המשורר למדינאי – בן־גוריון ואלתרמן בשיר ובאיגרת / עורך: מנ־חם דורמן / הוצאת הקיבוץ המאו־חד / תשמ"ז / 71 ע'.

מהדורתו הראשונה של הספר, שהופיעה בשנת 1971, לא הוצעה למכירה לציבור הרחב וממילא לא הגיעה אלא לחוג קוראים צר. עתה, עם המהדורה השניה המורחבת, הרואה אור בבלאות באה שנה להולדתו של בן־גוריון, זוכים חילופי הדברים בין המדינאי הדגול לגדול השירה, לפירסום פומבי נאות. בין השירים שנדפסו "בטור השביעי" לבין אגרות ומאמרים נקל לראות את ההערכה ההדדית שרוחשו שני האישים זה לזה. גם הדיכוח על כשל בשירותי הבריאות עם מותו של ילד קטן (שמוק בו אלתרמן ולא בן־גוריון) מתנהל תוך כבוד הדדי. אמנם, אני חושד בבן־גוריון שלא הבין או לא השיב את שירי "כוכבים בחוץ" ו"שמחת עניים", אך כשירים הפולמוסיים התעניין גם התעניין.

הציוני האלקטיבי מכולם

יוסף טבנקין / יצחק טבנקין ואתגרי תקופתנו / מבוא: משה שמיר / עטי־פה: אבי לב / הדר / 1986 / 77 ע'.

בספרון הקטן, הלבן, הוכה עיקרי משנתו של יצחק טבנקין, אביו של המחבר, עפ"י ראשי פרקים כהאדם והחברה, בעיית היהודים, התנועה הקיבוצית, החלוציות, הציונות הדמוקרטית, ערכי ארץ־ישראל, גבולות ההגשמה הציונית וגבולות בצוק מלחמת ששת הימים ועוד. בנספח הובא מאמרו של טבנקין האב "סכנות וסיכויים", שנכתב במאי 1986 והוא מפרט את עיקרי הרעיונות ששימשו את מצעה של התנועה לארץ־ישראל השלמה. בין הדמויות המופלאות של דור המייסדים שמור לטבנקין מקום של כבוד וספרו של הבן יוסף, עם שהוא רק מבוא קצר, מטעימנו מקצת מן הכבוד הזה.

היסטוריה

מלחמת יום הכיפורים

אלישיב שמשי / סערה באוקטובר / גרפיקה: זיו בשן ודנה אידלסון / הוצאת "מערכות" / 1986 / 117 ע'.

ועתה מלחמת יום הכיפורים לא פג עדיין, ומדי פעם מביאים אלינו אדוות גליו ספרים חדשים, מהם ספרי הערכה של אסטרטגיה ומדיניות ומהם תיאורי קרב וקובצי זכרון. אלישיב שמשי היה מפקד גדוד במלחמת יום הכיפורים ועל פועלו במלחמה עוטר בעיטור המופת. גדוד הצנחנים "סערה", עליו פיקד, נסע במשך שלושה שבועות כאלף ק"מ על שרשרות, במלחמה רצופה ואינטנסיבית, שלא נודע כמותה בתולדות ישראל. מן ההפתעה תנהל הקרב החפוז, כאשר חיילים ומפקדים מנסים להבין מה קורה, ועד כיבוש פאתי העיר סואץ וכיתור הארמיה השלישית. רשם גדוד זה דף מזהיר בקורות המלחמה, אך שילם מחיר כבד מחיי לוחמים וביניהם.

בין השטן לדוב

יוסף גוברין / ההיבט היהודי ביחסי גרמניה הנאצית עם ברית־המועצות / פרסומי הר הצופים ליד הוצאת מאגנס / תשמ"ז / 133 ע'.

המחבר עושה נסיון להעריך את משקלו של הגורם היהודי במדיניותה של גרמניה הנאצית כלפי בריה"מ כהופעתו באירועים המדיניים והצבאיים שגרמו לכריתת הברית עם בריה"מ (הסכם ריבנטרופ־מולוטוב) ולהפרתה כעבור 22 חודשים. כמו כן נבדק מקומו של הגורם היהודי בתודעה הסובייטית ובמדיניות החוץ שלה כלפי גרמניה, כפי שההנהגה הנאצית ביקשה לעצמה את מושגיה על משקלו של גורם זה בהנהגה הסובייטית ובמדיניות הפנים של בריה"מ. היטלר ראה כמובן ביהודים את אויביו העיקריים ובתודעתו נוצרה זהות בין הרצון לכבוש את כל שטחה של בריה"מ, עם התשוקה להשמיד את היהודים. מן הצד הסובייטי סייעה הברית הזמנית להרגעת רוחם של היהודים בשטחי הכיבוש הסובייטיים ואלמלא השתתפה, ספק אם ממדי ההשמדה היו גדולים כפי שהיו לבסוף.

חינוך

שמחת גידול בנים

פנלופה ליץ' / התינוק והילד – מד־ריך להורים / עברית: עפרה יוגב / תוספת פרקים למהדורה העברית: ד"ר גדי אורבך / עריכה מדעית: ד"ר רוה פלטי ותנה קורצמן / עיצוב חנ־ניה כהן / כנר / 1986 / 536 ע'.

התינוק והורה הם נושא בלתי־נדלה למחשבה ולכתיבת תדריכים מדעיים ופופולריים. בעבר היה הד"ר בנימין ספוק הגורו של ההורים הצעירים, אך הרוגמטיזם של שיטתו הוחרת המוחלשת בידי אחרים תגובת נגד על־ידי גיבושה של שיטת גידול חליפית. הספר החדש, הרואה אור בהידור וכתוב באופן מקצועי ורהוט, מלווה את שנות החיים הראשונות של הילד עד גיל חמש. אוכל לתאר בקצרה את הגישה הנקוטה בו כ"ליבראליזם מתון", כבדוגמא הבאה: "עולם המשחקים של ילד הוא שלו ורק שלו. הסיטואציה האידיאלית היא שהילד יוכל לעשות בו כרצונו, בתנאי שאינו פוגע בשום אדם או חפץ. אך במציאות מתעוררות בתחום זה בעיות רבות".

פוליטיקה

סיכויי השלום ומכבים

אהרן קליימן / דרקיום ללא שלום / עטיפה: דב כהן / עיצוב: אריה בר־דוד / ספרית מעריב / 1986 / 342 ע'.

המחבר נודש למטו משיר ידוע של אריק איינשטיין: "יושב על הגדר, משקיף על כולם. / יושב על הגדר, לוקח את הזמן. // יושב, חושב על הגדר / מביט מפה, מציץ לשם, / קורא עתון, שומע חדשות בזמן, / עוטף את עצמו בתוך עשן". הרגלי העשן שלו אינם ידועים לי, אך היושב על הגדר אינו אלא המלך חוסיין שכננו. מסקנתו העיקרית של הספר מנבאת לחוסיין (ולנו) ישיבת נצח על הגדר והימנעות מקפיצה אל עוגות השלום. במערכת נימוקים מובהרת היטב טוען קליימן, שההסוסים של ממלכת ירדן ומלכה העיצוי אינם מקיימים או קפריזיים, כי הם נובעים מן הצורך להפוך חולשה יחסית לעוצמה, לשם גיוס המדינה הקטנה אל מעמד של "לשון מאזניים" במזרח התיכון ובמאבק שבין המעצמות הגדולות. על כן רואה המחבר כסבירה את האפשרות, שיחסי ישראל עם ירדן ישאו, כבעבר הקרוב, אופי של דוקיום בשלום, לפעמים מתוח ולפעמים רגוע, כתחליף לשלום של ממש עם חוזים ועם הסכמים ועם חיבוקים ונשיקות בנמלי התעופה לוד ורבת־עמון.

נתקבלו במערכת

- שדמות – במה לתנועה הקיבוצית / גליון צ"ט, קיץ תשמ"ז / עורכים: הודו פלמה, קובי וינר / גרפיקה: הודו פלמה / הוצאת התק"ם / 144 ע'.
- ארצי – לבירור הקשר בין ישראל לארצו בדורנו / חוב' ד', אביב תשמ"ז / עורך: יהודה הרב / עיצוב ועטיפה: אבא ריצ'מן, מיכאל בצר / ארצי / 95 ע'.
- כיוונים – כתב־עת ליהדות ולציונות / חוב' 32, קיץ תשמ"ז / עורך: יורם בק / ההסתדרות הציונית העולמית / 158 ע'.
- ילקוט למחשבה סוציאליסטית (מעתונות העו־לם) / מס' 8, ספטמבר 1936 / העורך: אשר מגיב / יד טבנקין / 88 ע'.

ליקוטים מספרות העולם

רות שפירא

מחיר האהבה ותואר האצולה

איסק דניסן

את המסה הפילוסופית "על נישואין מודרניים ואר בתנות אחרות", שראתה אור בימים אלה בארה"ב בתרגום לאנגלית, כתבה הסופרת הדנית קארן בליקסן (אי־סק דינסן) בחווה האפריקאית שלה, בשנת 1923. בליקסן, אז בת 38, היתה על פרשת דרכים: בעלה, הברון השוודי ברור פון בליקסן, שעל קלות הדעת שלו שילמה כל חייה כשהדביק אותה בעגבת, ביקש להתגרש ממנה ולמורת אהבתה הגדולה להרפתקן הבריטי דניס פינץ' הטון, חרב עליה עולמה. גם חוסר הציבות שביחסיה עם האחרון לא הוסיף לה בריאות. בנסיבות אלה מתעמקת בליקסן בשאלות של בגידה וחופש מיני על רקע שני הגברים השונים כל כך בחייה. היא עושה הבחנה ברורה בין אהבה אירוטית ושותפות של נישואין ומאמינה כי במסגרת של נישואין יש לסלוח על בגידה "למען אידיאלים נעלים יותר". במקום אחר כתבה שהיה כדאי להידבק בעגבת ולו למען התואר של ברונית, שעה שהיא הרסנית ובלתי נסלחת בפרשיית אהבים. בעל ואישה הם כעין שותפים עיסקיים, לדעתה, בעוד שבפרשיית אהבים מדובר בשותפים למשחק מיני, הדורש מידה לא מבוטלת של אומץ, דמיון, הומור ואינטליגנציה.

מריו וארגס יוסה על מאדאם בובארי

הסופר הפרואני מריו וארגס יוסה נמנה עם מעריציה של אמה בובארי שהציתה דמיונם של רבים, החל בבודלר וכלה בוודי אלן. ספרו של וארגס יוסה, "האורגיה הנצחית: פלובר ומאדאם בובארי" הוא ספק עדות ספרותית, ספק עיון ביקורתי ברומאן, שבו נתקל, לדבריו, לראשונה כסטודנט בפאריס לפני כשלושים שנה ונשבה בקסמו. גוסטאב פלובר כתב באחד ממכתביו, כי הדרך היחידה לקיום חיים בעלי משמעות היא "לאבד את עצמך בספרות כמו באורגיה נצחית" וארגאס יוסה אכן רואה את הקשר של פלובר לגיבורתו, כתהליך לחיים עצמם ובוחן את עלילת הרומאן על רקע חייו של מחברו. הוא מנסה להתחקות אחר המודלים ששימשו את פלובר בעיצוב גיבורי "מאדאם בובארי" ומגיע למסקנה שמדובר בריבוי מודלים ומצביע על שורה ארוכה של דואליות בכל הקשור לדימויים, דמויות ותקריות בעלילה. עם כל אהבתו הגדולה, מתקשה וארגס יוסה לגשר על הפער בין אמה בובארי ל"מאדאם בובארי", בין גיבורה מוגבלת, לרומאן מופת מעמיק ומקיף.

צוקרמן של פיליפ רות בגדה המערבית

ברומאן החדש של פיליפ רות, "The Counterlife", העומד לראות אור בארה"ב החודש, כותב הגיבור, נתן צוקרמן, הספד שייקרא בלוויה שלו. צוקרמן אכן מת, ההספד נישא, אלא שבסופו של דבר, לא כל כך בטוח שהוא אכן מת. "חשבתי", סיפר פיליפ רות בראיון לניו־יורק טיימס, "שאם אמית את צוקרמן, יהיה בכך כדי להאדיר, ולו רק לרגע, את עיני החכמים הטועים שאני כותב רק על חוויות שעברו עלי. עכשיו אני מקווה שלא אמות לפני שהספר יוצא לאור, אחרת יגידו שביססתי את הלוויה של צוקרמן על זו שלי". לפני מותו מספיק צוקרמן לנסוע בעולם, גם לישראל הוא מגיע וליתר דיוק, לגדה המערבית. חברו השמאלני שוקי אמנם מפציר בו שלא לכתוב על מרדכי ליפמן – ימני מיליטאנטי המסתובב מזויין בין ההתנחלויות שהקים בגדה, לטובת התדמית הישראלית בארה"ב. רות, כמובן, כותב עליו ומרחיב עליו את הדיבור בראיון: "ליפמן, המנהיג האגרסיבי, ההיפר־דרמאטי... הוא בעיני התגלמות ההיפוך והעיצוב־מחדש של הקיום, נושא מרכזי בספר. התכנית הפוליטית שלו אינה אלא שינוי ההיסטוריה והגורל האישי שלו. ברומאן העוסק בדרך בה מעצב הדמיון את המציאות, לא נראה לי דימויו של מרדכי ליפמן שלא במקומו".

כותבים לנו

איך, איך, איך?

עלי להודות למג"ל, בעל המדור "עיון ראשון", שאגב־סקירת "העולם שאבד" מאת קנן דויל, גילה בפשטות וביושר־לב, כי "עד עתה נעלם מעיני שהוצאת 'כתר' יזמה הוצ־אה לאור כ־50 ספרים לבני־הנעורים, ממיטב הקלאסיקה העולמית במיטב התרגומים". וכן, למקרא דברים אלה הריני קוראת בהש־תוממות ופליאה: איך, איך, איך? האם מג"ל כך, והאי יש רבים וטובים כמותו.

מאז יצא הראשון בספרי "כתר", סידרה ששמה לה למטרה להחזיר לבני־הנעורים את הספרים הקלאסיים הנפלאים, המוסיפים להלהיב את ילדי העולם, עברו ארבע־עשרה שנה. גם לבני־דורי היו ספרים אלה מקור של הנאה צרופה, אך לכל קורא בוגר, שהעברית שהיתה יפה לנוער של שנות השלושים והאר־בעים, אינה מובנת עוד לבני־הנוער האמו־נים על ספרים, שלשונם (לטוב ולרע) שונה מאוד. תהליך זה התרחש אצלנו בחריפות רבה יותר מאשר בלשונות אחרות וכך הולכו ילדינו, בניגוד לילדי כל העולם, לקרוא את הספרים היפים ביותר שנכתבו לבני־הנוע־רים. היו מי שפירשו זאת כאילו גם ליזום ועבר זמנם של "אי המטמון", "אחרון המו־היקנים", "מיכאל סטרוגוב" וספרים רבים אחרים.

הצלחתה של סידרת "כתר", שיצאו בה עד עכשיו חמישים מאותם ספרים קלאסיים, בתרגומים חדשים, מדוייקים וקריאים, מכחי־שה הבחה זו והיא מעודדת וממריצה את הוצ־את "כתר" להמשיך במפעל זה, שהחל בו לפני ארבע־עשרה שנים, להבאתם של אוהבי הספרים הצעירים.

עדה תבוה
עורכת סדרת ספרי "כתר"

"לבנון הגדולה" והלקה המארוני

שפי גבאי

רק לעתים רחוקות מגלה העתונות העב־רית עניין במחקריהם של היסטוריונים ישראליים, שלא בנושאי הסכסוך הישראלי־ערבי. אחד המחקרים הנדירים הללו הוא The Formation of Modern Lebanon, ספרו של ד"ר מאיר זמיר מן המחלקה להיסטוריה באוניברסיטת בן־גוריון בנגב. ספר זה, שראה אור בשנה שעברה בלונדון, עוסק בנסיבות הקמתה של לבנון על־ידי הצר־פתים, כמדינה עצמאית בגבולות רחבים, עורר עניין רב בשבועונים לבנוניים דווקא. "אל־שיראע" פירסם במשך ארבעה־עשר שבועות, תרגום של כל הספר. במכתב לש־בועון, תוקף תמאם סלאם, בנו של ראש ממשלת לבנון לשעבר צאיב סלאם, את המחבר "הציוני" ומאשימו בפגיעה בשמם של לוחמי החופש הלבנונים. קצפו יוצא בעי־קר בשל איזכור סבו כאחד השותפים לקשר לרציחת שר לבנוני ממוצא מוסלמי, על שה־כיר במדינה הלבנונית.

העניין הרב בלבנון נודע מן העובדה, שספרו של ד"ר מאיר זמיר עוסק בשורשי הבעיה הלבנונית. תוך הסתמכות על חומר ארכיוני רב, בעיקר מארכיונים צרפתים, מנ־תח המחבר את נסיבות הקמתה של "לבנון הגדולה" ב־1920 על־ידי צרפת. בניגוד לד־עה הרווחת, שהצרפתים פעלו להקמת לבנון גדולה, בעיקר לקידום האינטרסים שלהם, מוכיח ד"ר זמיר, שרבים מהפוליטיקאים והפ־קידים הצרפתים צידדו אז במדינה לבנונית קטנה יותר ובעלת רוב נוצרי ברור, ואילו המנהיגות המארונית ובראשה הכנסיה, היא שעמדה על התביעה לגבולות היסטוריים־טבעיים ובני־הגנה. בהקמת לבנון הגדולה ראתה את "הגשמת החזון המארוני", למענו פעלו המארונים מאז המאה הי"ט, אולם באו־פן פרדוכסלי, בצעד זה גם נזרעו הזרעים אשר הביאו שנים לאחר־מכן להרס אותו חזון ולמלחמת האזרחים ואף לשיסועה הנוכחי של מדינה זו. עיקר כשלונה של ההנהגה המארונית קשור בהימור שהימרה אז על עתיד העדה תוך התעלמות מוחלטת מן הסכנה הדמוגרפית של העדות המוסלמיות בעלות הריבוי הטבעי הגבוה. לא פעם הזהי־רו הצרפתים את ראשי המארונים מפני הסכ־נות שבסיפוחם של אזורים, שהיו בהם אוכ־לוסיה מוסלמית גדולה, כמו הבקעה. אולם המארונים, שבטחו תמיד בכוחם וביכולתם, העדיפו להתעלם מהאזהרות. גם נסיונות הצ־רפתים אחרי 1920 לנתק את אזור העיר טריפולי והבקעה ולספחם לסוריה, נתקלו בהתנגדות נוצרית עקשת. אחד המנהיגים המארונים הבודדים, שחזה את הסכנה הדמו־גרפית היה אמיל אדה, שתמך בהקטנתה של לבנון, אך ללא הועיל. כיום "אוכלים" המא־רונים את פירות הבאושים של אבותיהם. המוסלמים ובראשם השיעים מהווים רוב ברור בלבנון, הצועדת לקראת היותה עוד מדינה ערבית, בה "יהנו" הנוצרים ממעמד של מיעוט נסבל.

בספר נידונים עוד נושאים רבים, המענ־קים פרספקטיבה היסטורית למתרחש כיום בלבנון. המחבר דן במערכת היחסים הבין־עדתית, בעיקר בין מארונים לסונים, בעמדת הדרוזים, השיעים והיוונים־אורתודוכסים כל־פי המדינה הלבנונית ובנסיבות גיבושן של החוקה והאמנה הלאומית, שעליהן נשענת המערכת הפוליטית הלבנונית עד היום. השי־עים, הסונים והדרוזים תובעים עתה, בגיבויה של סוריה, לשנות שני עקרונות יסוד אלה, שהעניקו עליונות למארונים. ד"ר זמיר גורס, כי אם ניתן ללמוד מן ההיסטוריה הלבנונית, הרי הפתרון לטווח הארוך יתבסס על משטר דה־צנטרליסטי של קנטונים עדתיים, כפי שהציעו הצרפתים כבר ב־1920.

עניין מיוחד מצאנו בתיאור שורשי הסכ־סוך הטריטוריאלי בין סוריה ללבנון. מאז הוקמה "לבנון הגדולה", פעלו המנהיגים הסוריים בעקיבות להחזרת בקעת הלבנון, מה שמכונה בפיהם "ארבעת המחוזות האב־ודים" וכן את העיר טריפולי, בה ראו נמל טבעי של מדינתם, לתחומה של סוריה. אין זה מקרה, שהאחיזה הסורית החזקה ביותר בלבנון כיום היא בשני אזורים אלה דווקא.

ספרו של ד"ר זמיר הוא בגדר חובה לכל המתעניינים בבעיותיה של שכנתנו הצפונית. חבל, שהספר מצוי רק באנגלית ומן הראוי שיתורגם לעברית. לנו הישראלים יכול להי־ות עניין מיוחד ב"לקה המארוני".

"נוף" בלבנון: מלחמה והרס

הופיע!
הצ'ק והנצח
קובץ סיפורים
מאת
דן אילתי
15 סיפורים על רקע החיים היהודיים בבאריה, ניו־יורק, מקסיקו־סיטי, ירושלים העתיקה, בבל, סראטאגראי, פולין ועוד.
224 עמודים — המחיר: 18 שקלים
הוצאת "עקד" תל־אביב.

זרזירים

חנוכה מחודשת של "גנזים"

"הערב הוסר מעל המכון אבק השנים, והוחזרה עטרה ליושנה", אמרה הסופרת שולמית לפיד, יו"ר אגודת הסופרים, בטקס חנוכתו המחודשת של מכון "גנזים", שהתקיים ביום חמישי שעבר סופרים וחוקרי ספרות במרתף "בית הסופר". ארבעה מיליון כרטיסיות ביבליוגרפיות, שני מיליון איגרות ותכריכי, טיוטות של שירים וסיפורים שחלקם לא ראו אור מעולם, מכתבים על נייר מרופט, דפי יומן שכוח, מחיקות, הרהורים – אל כל אלה תהיה מעתה גישה נוחה יותר לחוקרים, מורים, תלמידים ושאר מעוניינים בהצצה רחבה יותר אל מאחורי הקלעים של עולם הסופ־רים.

"רק מי שראה את ארכיון גנזים בעליבותו, את החלונות הסגורים, האוויר המעופש – יוכל להעריך נכונה את חנוכתו המחודשת", אמר זיפי פתיי, יו"ר הנהלת "גנזים".

בראש הפעילות הנמשכת לאיסוף החומר עומד דב ("בילקי") בן־יעקב, מנהל "גנזים" ולצידו עשו במלאכה שנים־עשר מתנדבים.

את הרעיון להקמת הארכיון הגה הסופר אשר ברש ז"ל, בשנת 1951, ש"גנזים" קרוי על שמו. רבים מחוקרי הספרות, סוציולוגים והיסטוריונים נעזרים בחומר המצוי בו לצורכי עבודותיהם. יש חוקרים הבאים אפילו מחו"ל.

את פתיחתו של הארכיון המורחב איפשרה תרומתם של האחים אייב והארי שרמן, שניתנה לפני כחצי־שנה ביוזמתה של שולמית לפיד וכן תודות להתרוממותיהן של קרן התרבות אמריקה־ישראל, ועיריית תל־אביב. "זהו רק ראשית הדרך", אמר שלמה להט, שנכח אף הוא באירוע. כמהלך הערב הבטיח להרים תרומה נוספת בסך 150 אלף שקלים, שיאפשרו את המשך פיתוחו של הארכיון ובראש ובראשונה את מיחשוב הכרטסת הביבליוגרפית, כרות ימים ממוחשבים אלה.

מכתב ממחבר "עץ המשי"

ג'אנג שיאנליאנג

התרגום העברי של קובץ הסיפורים "עץ המשי" הגיע לידי המחבר, ג'אנג שיאנליאנג, המתגורר בגבול מונגוליה הפנימית, בצפון־מערב סין. במכתבו אל המ־תרגם, חנוך ברטוב, (מכתב שעבר דרך אמריקה ותור־גם בידי קאתרין לו, הסינית־האמריקנית הרשובת באיו־בה, ששימשה להם מתרגמת בעל־פה), מרחיב ג'אנג את הדיבור על הפולמוס שעורר הרומאן החדש שלו, "חציו האחר של הגבר הוא אשה", פולמוס "שלא הרפה ממני לרגע, כאן שוכי מארצות־הברית". אך הוא מוסיף וכו־תב: "למרבה המזל, לא הנחתי לזאת להפריע לי ביציר־תי. בעת האחרונה כתבתי רומאן על חיי הסטודנטים בסין היום... רומאן תיעודי זה יראה אור בינואר 1987".

ג'אנג כותב, שנשלם התרגום לאנגלית של "חציו של כל גבר הוא אשה" וכי ברגע שיראה אור, ישלח עותק למתרגמו העברי.

בשיחותיהם באיובה סיפר הצב"ע ג'אנג על מה שנראה לו חוויה בעולם ההיסטורי של הסינים היהודים. במכתבו האחרון הוא מספר: "אשתי ובני בן השש שבו זה־עתה מביקור במחוז הנאן. אשתי סיפרה לי, כי בבירת המחוז, קאי פאנג, ניצב עדיין בית־כנסת, שנהפך למוקד־משיכה לתיירים. במאה השתים־עשרה הגיעו מספר יהודים לסין לשם מסחר, והם שהביאו אתם את התרבות היהודית. הדבר העלה מיד בזכרוני את הימים הזכורים לטוב שעשינו באיובה..."

רדיו אלקטרוניקה | לימודים | ... בגרות · אכסטרנים

האוניברסיטה הפתוחה

יום עיון בנושא
החברה היהודית, ההשכלה האירופית וצמיחת הציונות

יו"ר: ד"ר רפאל ישפה

14.00 הרצאת פתיחה: „השכלה, אמנציפציה וזהות" פרופ' שלמה אבינרי
14.45 „הרקע האירופי להתפתחות ההשכלה היהודית" פרופ' מיכאל גרץ
„מזרח אירופה וההשכלה" פרופ' שמואל אטינגר
16.15 הפסקה
16.30 תגובתה של העליה היהודית בארצות האיסלם לאתגר ההשכלה האירופית מר ירון צור
„מהשכלה לציונות: דברי סיכום" ד"ר יהודה בךאבער

יום העיון יתקיים ביום ה', י"ד בטבת תשמ"ז, 15 בינואר 1987, ב„בית הסתדרות המורים", רח' בךסרוק 8, תל־אביב

יום העיון מתקיים במסגרת הקורסים „יהודים בעידן של תמורות" ו„בין ציון לציונות" של האוניברסיטה הפתוחה
קול ישראל יקליט את יום העיון במלואו לשידורי האוניברסיטה הפתוחה
— הציבור מוזמן —

לימודים בארה"ב

יעוץ אישי וטיפול בהרשמה
אחריות מלאה להתקבלותך לאוניברסיטה, גם לפסיכולוגיה, הנדסה, מחשבים, חשבונאות וכו'
פרטים במשרדנו ובטלפון.
בנוסף בלעדי לא.ס.א.
מדריך א.ס.א. לאוניברסיטאות
504 עמ' עברית, מיוחד לישראלים.
מידע על מאות אוניברסיטאות, תנאי קבלה, הליכי הרשמה, שכר לימוד, מעונות ועוד...
הזמנות בדואר: 48 ש"ח לפקודת א.ס.א. ת.ד. 10171 ת"א 61101
המשרד: בית אמריקה חדר 1111 שד' שאול המלך 35 תל־אביב.
ימים א', ב', ד', בשעות 16.00-19.00 טל. 03-472707
א.ס.א. יעוץ ללימודים בחו"ל
A.S.A. College Consultants

תיכון ברק

נפתחות כיתות בוקר, צהריים וערב בכל המקצועות, לנוער ולמבוגרים.
אחריות להצלחתך בבחינות
בגרות
בוא להתייעץ עם מנהל בעל־נסיון של 25 שנה.
אוטובוסים: כל קווי דן ואגד העוברים בדרך פתח־תקווה
ת"א, שד' יהודית 30 (כניסה משד' החשמונאים 6) מול הקריה טל: 339017
שעות הרשמה: כל יום: 10.00–12.00, 17.00–19.00

המכון לשפה הספרדית

נפתחות כיתות חדשות ● 20 שנות נסיון ● מורים בעלי נסיון רב
● 7 רמות ● קורס אינטנסיבי ● קורס לשפה שוטפת
● ספריה בספרדית קלה ● קסטות ללימוד
הקורס למתחילים מאפשר לדבר תוך 4 חודשים
שעות קבלת קהל כל יום מ־16.30 עד 19.30 ● דיזנגוף 184 220223, 03-481539

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל

הקרן ע"ש פיקובסקי — ולאצי

מציעה 2 מילגות השתלמות פוסט־דוקטור לשנת הלימודים תשמ"ח (1988/87) באחד התחומים הבאים:

אלקטרוניקה, ביולוגיה שימושית, פיסיקה שימושית, כימיה שימושית

עדיפות תינתן למועמדים אשר ישתלמו בתחומים המוליכים לניצול בייצור תעשייתי.
את הבקשות יש להגיש ללשכת המשנה לנשיא לפיתוח, בנין הסנט, קרית הטכניון, חיפה, בצירוף: קורות חיים, רשימת פרסומים, העתקי תעודות אקדמיות, 3 המלצות ותכנית המחקר המוצע.
המועד האחרון להגשת הבקשות הוא — 15 בפברואר, 1987.

אורט ישראל · המערכת ללימודי מבוגרים · משרד העבודה והרווחה

למד במוסד ציבורי מוכר
נמשכת ההרשמה לקורסים הבאים:

● עיצוב חלונות ראווה.
● שיווק פרחים מקצועי.
● נושאים נבחרים בגרפיקה.
● יסודות לעיצוב־פנים.
(לבוגרים תינתן השלמה לשרטוט־בנין שלב א')

מילגות לבוגרים בעריכת בנק דיסקונט

לפרטים והרשמה: כל יום משעה 8.00—19.00; ביום ו' עד 13.00
תל־אביב: שד' דוד המלך 39 מיקוד 64954 טל: 234507, 233231/283, רח' התבור 32 מיקוד 65255 טל: 657065, 660086.
בי"ס אורט י"א, רח' בךציון 10, כניסה מרח' יצחק שדה 76, טל: 330917
חולון: כפר ויצמן 5, ימים א', ב', ד', ה', שעות: 09.00—12.30 ו־16.00—19.00; יום ו' שעות: 9.00—12.30, טל: 843256.
הרצליה: מועצת הפועלים, רח' בךגוריון 12, טל: 541068, ימים א' עד ה' בין השעות: 9.00—13.00; יום ב' שעות: 16.30—18.30.
כפר־סבא: בי"ס אורט ליד המשטרה ימים א' עד ה' בין השעות: 16.00—19.00, טל: 31557.
רמת־גן: בי"ס אורה, רח' אורה 6, ימים א' עד ה' בין השעות: 16.00—19.00, טל: 722109.
ירושלים: רח' דוד ראשונים 8 (סימטה מהמדרחוב), טל: 226455, 223033.
חיפה: שמריהו לוין 30, טל: 664671, 666182.
נתניה: רח' ירושלים 1, טל: 32727.

מפעל מעונין למכור ציוד משומש

1. קונבקטומט תוצרת "GASTRO-NORM" מקום ל־12 מגשים, פעול על גז, הדלקה חשמלית.
2. 3 יח' סירי בישול מנירוסטה 40 ליטר. 2 יח' סירי בישול מנירוסטה 80 ליטר. הסירים כוללים מכסים, עובדים על גז וכוללים מתקן מתהפך לתליה.
3. מכונות כתיבה משומשות מסוגים שונים.
4. מקרר מתאים למזנון או מסעדה. מצופה נירוסטה, 4 דלתות, מנוע תוצרת הארץ 1 כ"ס, בעל נפח ½ טון קירור.

כל הציוד שמיש ובמצב תקין לעבודה.
לפרטים נא לפנות אל מר זאב שטיינר, טל' 055-30572, 055-30513.

קורס ליפנית
בכל הרמות
ליחידים ולקבוצות
לפרטים: 03-225149

ספרית מעריב

מה הספר שלך?
הספר שלי הוא
„אצלי או אצלך"
שירים מרוב אהבה
ספרה של אילן גולדהירש
מהדורה שלישית

האוניברסיטה הפתוחה

יום עיון בנושא
„שקספיר כבן־תקופתו"

יו"ר: פרופ' מאיר רוסטן

16.30 תרבות חברה בתקופת שקספיר
התקופה האליזבתנית — מבט חברתי־היסטורי פרופ' מיכאל הרסגור
נשים בתקופת שקספיר ובמחזותיו פרופ' אליס שלוי
18.00 הפסקה
18.15 הדרמה השקספירית בראי תקופתה
ריקוד ומוסיקה מהתקופה האליזבתנית
רקדנים: אמירה פרוה, דוד דמפורט בליווי להקה כלית
אמונות ודעות בתקופת שקספיר — מקרי מבחן ד"ר אברהם עוז
כל הבמה עולם: האמנות והמציאות אצל שקספיר ד"ר חנה שקלניקוב

יום העיון יתקיים ביום ד', 14 בינואר 1987, י"ג בטבת תשמ"ז, בבית הסתדרות המורים, רח' בךסרוק 8, תל־אביב
במסגרת הקורס „התיאטרון השקספירי"

קול ישראל יקליט את יום העיון במלואו לשידורי האוניברסיטה הפתוחה
— הציבור מוזמן —

מחזור נוסף של קורס אמנות הבישול

המיועד להכשיר בעלי מקצוע מעולים בטבחות. יפתח בקרוב.
מועמדים/ות בוגרי 12 שנות לימוד ומסיימי צבא מוזמנים לראיון אישי, שיתקיים ביום שני 12.1.87 בין השעות 16.00-19.00 במלון דן פנורמה תל־אביב חדר 531
THE DAN
חב' מלונות דן בע"מ

חיילים, חיילות וצעירים!

התכוננו לבחינות בקורסי ערב או בכתב
הכנה אנגלית לאוניברסיטה
לבחינות באפריל 1987 ★ לחיילים הנחה
הכנה לבחינות פסיכומטריות
לפברואר ואפריל 1987 הפתיחה 14.1.87.
מכון „דן" — ההרשמה: בשעות 5—7 בערב
ת"א: בנין הגימנסיה „הרצליה", ז'בוטינסקי 106
הלימודים בת"א בבנין גמנסיה „הרצליה"

מישלב ערב להצלחתך

רשת בתי ספר
ללימוד בגרות למבוגרים
בפיקוח משרד החינוך והתרבות

תל־אביב	(כיתות בוקר וערב)	מישלב — וייצמן 53, ת"א	
חיפה	(כיתות בוקר וערב)	רח' העליה 45, בת־גלים	
חולון	(כיתות ערב)	בי"ס „רביבים", רח' השומר 12	א'-ה' 17-19
ראשון לציון	" "	רח' הפרדס הראשון 3	א, ג, ה' 17-19
רעננה	" "	במועצת הפועלים	ב, ג, ה' 17-19
כרמיאל	" "	במועצת הפועלים	
נצרת	" "	בביה"ס התיכון שיכון ג'	
הוד השרון	" "	במועצת הפועלים	
בית־שאן	" "	במועצת הפועלים	

במישלב — לומדים לבגרות!

מרכז מישלב — רח' וייצמן 53 ת"א, טלפון: 9-263185
ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י/מפעלי תרבות וחינוך בע"מ.

גבר לעניין

אתה בעניין. יום שני. קבענו.

יוני נבון: האיש שנשלח להקים צבא ■ צולם באש צולבת: המסרטה של דודו ביאנקו מחפשת את הסכנה ■ זה גם נוסע: מכוניות כאלו עוד לא ראיתם! ■ פועל בנין עברי, יש חיה כזאת ■ צעצועי נשק ■
וכן המוסף הפרסומי „מועדון גבר לעניין"
תסתכל מה קורה ב„מעריב"

האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריזם

הענקת פרסים ומילגות לשנת התשמ"ז — 1987

האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריזם תעניק בשנת התשמ"ז—1987 פרסים ומילגות בעד עבודות בנושאים פרלמנטריים.
הפרסים יוענקו בעד עבודות סמינריוניות, עבודות גמר ועבודות מחקר, בנושאים פרלמנטריים.
האגודה תהיה רשאית לפרסם את העבודות שבעדן יוענקו הפרסים או המילגות.
לשנת התשמ"ז—1987 נקבעו 2 פרסים, בסכום של 2,000 שקל ושל 1000 שקל, ו־2 מילגות בסכום של 750 שקל כל אחת.
הזוכים בפרסים ובמילגות ייקבעו ע"י ועדת הפרסים והמילגות, שחבריה לשנת התשמ"ז—1987 הם: מר ברוך אזניה, מר מרדכי בראון, פרופ' עמנואל גוטמן ופרופ' י.ה. קלינגהופר.
את הבקשות יש להגיש לא יאוחר מ־31 במאי 1987.
פרסים ותנאי הענקתם של הפרסים והמילגות נקבעו בתקנון אשר ניתן לקבלו, יחד עם טפסי בקשה, על פי פניה בכתב אל האגודה הישראלית לבעיות הפרלמנטריזם, משכן הכנסת, ירושלים, מיקוד 91999

250,000 למדו כאן!

מישלב ערב להצלחתך

רבע מיליון תלמידים למדו לקראת בחינות הבגרות אצלנו,
38 שנות ניסיון, עם צוות מורים מעולה,
מעניקים גם לך את ההזדמנות לתעודת בגרות.

מישלב, רשת בתי ספר למבוגרים כתות בוקר וערב.
רחוב ויצמן 53, תל־אביב טל. 9-263185
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל

פרטים והרשמה: בימים א'—ה'
משעה 8.00—14.00 לפה"צ,
16.30—20.30 אחה"צ. ביום ו' 8—12 בלבד.

לחיילים ולחיילות משוחררים עד שנה ומחצי — 25% הנחה

פתיחת כיתות:
בערב: 11, 15, 19, 27, 28, 29 לינואר
בוקר: 11, 12, 13, 27, 28, 30 לינואר

נמשכת ההרשמה ללימודים במועד יוני—יולי 87 לכל מקצועות הבגרות.

★ כיתות הכנה מיוחדות במתמטיקה ואנגלית
★ כיתות מיוחדות למתמטיקה ופיסיקה מורחבת (4—5 יחידות)
★ כיתות מיוחדות לביולוגיה
סוציולוגיה
תולדות האמנות
תנ"ך, 5 יחידות לנבחנים אקסטרניים.

מישלב בגרות עם תעודות

בפיקוח משרד החינוך והתרבות

לפנויים ולפנויות!
דרך אמינה מכובדת ופרטית להכיר בני־זוג רציניים לנישואין
פנה/י לאלי שלוש, שדכן משפחתי, פרטי ובעל קשרים. בבית, גם בשבת — 03-990507, 03-991949.

הנהג
עשה לך מנהג — קח עמך חייל לדרך

קבלת מודעות!
מ־8.00 עד 20.00
לוח מעריב
מבצע מיוחד!!!
03-727630
03-739297
03-738707
לבעלי כרטיסי אשראי

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

לך על בטוח לוח מעריב דרושים

משרד החינוך והתרבות

הודעה על משרות פנויות למפקחים ומדריכים במשרד החינוך והתרבות

מכרז משולב (פנימי וחיצוני) למשרות פיקוח והדרכה.

תיאור התפקידים והדרישות לאיוש המשרות מפורטים בחוברת המכרזים המצויה ברשות המחוזות של משרדנו ושל נציבות שירות המדינה.

היום האחרון להגשת הבקשות הוא יום ראשון כ"ד בטבת התשמ"ז (25.1.87).

לשכת המנכ"ל

1. **מנהל/ת האגף לשירותי חינוך ורווחה** – דרגה, מפקח – ירושלים וכל הארץ. **)

מערכת החינוך הטכנולוגי

2. **מפקח/ת הוראת מגמות רכב** – דרגה מדריך מפקח – מחוזות חיפה והצפון (ר' משרה)

אגף החינוך הדתי

3. **מפקח/ת מרכזת/ת על מרכזי חינוך** – דרגה, מדריך מפקח – ירושלים וכל הארץ.*) ***)

אגף לתוכניות לימודים

4. **כותב/ת תוכניות לימודים בחווה שבעל-פה** – דרגה, מורה-מדריך – ירושלים (ו' משרה) *)
5. 6. **כותב/ת תוכניות לימודים בלשון וספרות לביה"ס היסודי** – דרגה, מורה-מדריך – ירושלים (ו' משרה) (ו' משרה) *) ***)
7. 8. **כותב/ת תוכניות לימודים בערבית** – דרגה מורה-מדריך – ירושלים (ו' משרה, (ו' משרה, *)
9. **מרכז/ת פרוייקט ביולוגיה** לכתות ז' – ט' – מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – ירושלים (ו' משרה).
10. **מרכז/ת פרוייקט הסטוריה** לכתות ז' – י"ב מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – ירושלים (ו' משרה).
11. **מרכז/ת פרוייקט ספרות** לכתות ז' – י"ב – מגמה דתי – דרגה מדריך מפקח – ירושלים (ו' משרה, **)

לשכת מחוז הדרום

12. **מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים** – מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – מחוז הדרום (ו' משרה)
13. **מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים** – מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – מחוז הדרום (ו' משרה).*)
15. **מפקח/ת מחוזי** – דרגה, מפקח – מחוז הדרום.
16. **מפקח/ת על השתלמויות** – מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – מחוז הדרום (ו' משרה). *)

לשכת מחוז המרכז

17. **מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים** – מגמה דתי – דרגה, מדריך מפקח – מחוז המרכז. **)

לשכת מחוז חיפה

18. **מפקח/ת להוראת המלאכה לבנים** – דרגה, מדריך מפקח – מחוז חיפה (ו' משרה).
19. **מפקח/ת על מורים יועצים** – מגמה כללי – דרגה, מורה מדריך מפקח – מחוז חיפה (ו' משרה).

לשכת מחוז הצפון

14. **מפקח/ת כולל על בתי"ס יסודיים** – מגמה כללי – דרגה, מדריך מפקח – מחוז הצפון (ו' משרה).
20. **מפקח/ת על מורים יועצים** – מגמה דתי – דרגה, מורה מדריך מפקח – מחוז הצפון (ו' משרה). **)
21. **מפקח/ת כולל על בתי"ס במגזר הבדואי** – דרגה, מדריך מפקח – מחוז הצפון (ו' משרה). *)

האגף לחינוך התיישבותי

22. **מנהל/ת ומרכז/ת הפיקוח הפדגוגי** – דרגה, מפקח – ת"א וכל הארץ. *)
23. **מפקח/ת אגרוטכניקה ומגמות טכנולוגיות** – דרגה, מדריך מפקח – ת"א (ו' משרה). *)

המרכז לטלוויזיה לימודית

24. **מפקח/ת על מקצוע ביולוגיה** – דרגה, מורה מדריך מפקח – ת"א (ו' משרה.*)

*) במשרה זו מועסק עובד, אין לעובד כל זכות על המשרה.
**) המשרה פנויה באופן זמני והעובד שייבחר יועסק עפ"י חוזה מיוחד או בהעמדה של מיון בפועל (לעובד קבוע מההוראה).
***) העובד שייבחר יהיה טעון אישור נוסף של המועצה לחינוך ממלכתי-דתי בתנאי לכניסתו לעבודה.

פרטים מלאים ניתן לקבל במחלקה לגיוס עובדים, ירושלים רחוב שבטי ישראל 29 חדר מס' 17 או בחוברת המכרזים שניתן לראותה בלשכות המחוזות של משרדנו:
1. לשכת מחוז ירושלים – רחוב המלך דוד 18.
2. לשכת מחוז הדרום – רחוב השיאים, בארשבע.
3. לשכת מחוז המרכז, תל-אביב – בנין הדר דפנה, שד' שאול המלך
4. לשכת מחוז חיפה – רחוב סנט לוקס 7.
5. לשכת מחוז הצפון – בית הממשלה הקריה, נצרת עילית.

או בנציבות שירות המדינה, ירושלים הקריה ע"ש קפלן, בכביש רופין ובלשכותיה המחוזיות:
1. לשכת מחוז הדרום, תל-אביב – הקריה רחוב קלמן מגן 10.
2. לשכת מחוז חיפה והצפון – רחוב חסן שוקרי 11 (בית הממשלה)
3. לשכת הנגב, באר שבע – בנין לשכת הבריאות המחוזית שבזה ד' יצפון רחוב הצדיק מירושלים

כל המעוניין המסלא את דרישות המשרה שהוכרזה עליה ימלא טופס בקשה למשרה פנויה – למכרז משולב ס.ל.ע. 230 שאפשר לקבלו במשרד החינוך והתרבות, בלשכות המחוזיות ובמשרדי הנציבות.

את הטופס יש להעביר ב-2 עותקים למחלקה לגיוס עובדים של משרד החינוך והתרבות בירושלים, לאחר מילוין בקפדנות של כל פרטיו (אין להעביר את הטפסים לנציבות שירות המדינה).

עובדי מערכת החינוך הרשמית (עובדים המקבלים שכר במשרד החינוך והתרבות) ישלחו עותק אחד של הבקשה ישירות למחלקה לגיוס עובדים עותק שני יגיש על ידם למנהל המחוז או למנהל האגף הנוגע בדבר. שאר המועמדים יגישו בקשותיהם במישרין למחלקה לגיוס עובדים ירושלים רחוב שבטי ישראל 29 במעטפה סגורה ומסומנת – המכרז לגיוס עובדים, מכרז מס' .. משרד החינוך והתרבות.

על המועמדים לצרף לבקשותיהם העתקי תעודות (בצירוף תרגום נאמן לעברית, אם הם ערוכים בלועזית) המוכיחות כשירותם מבחינת השכלה ונסיון למשרה וכן תולדות חיים. מועמד שאינו מצרף מסמכים על השכלה ונסיון בדרוש, מועמדותו לא תתקבל.

על המועמדים לשלוח בקשותיהם בעוד מועד כדי שתגענה למשרדנו עד המועד האחרון להגשת הבקשות.

להוצאה לאור של חיל הים
דרוש
גרפיקאי/מונטז'ר
בעל נסיון מוכח
לשירות קבע
טל' 03-693740

ל"תנובה" סניף פתח-תקוה
דרושים
מפיצים
לחלב ותוצרת חלב בפתח-תקוה וסביבתה

הכישורים הדרושים:
- רשיון נהיגה למשאית
- ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
- כושר נפשי טוב
- ידיעה טובה בחשבון

תינתן עדיפות למועמדים בעלי נסיון מעשי בהלוקת מוצרי מזון.
- התחלת העבודה בשעה 3.00 בבוקר.

אחראי משמרת
למחסני פירות וירקות

הכישורים הדרושים:
- בעל נסיון בניהול וארגון
- בעל יכולת לקיים יחסי אנוש תקינים
- השכלה תיכונית
- העבודה במשמרות וחילופין

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות אישית למחלקת המנגנון בסניף פתח-תקוה, רחוב חיה פינשטיין (לפני היפרשוק פתח-תקוה), למר צבי דגמי. נא להתקשר טלפונית לתיאום פגישה: 03-906591.

– סודיות מובטחת –

ל"תנובה" מחוז תל-אביב
דרוש/ה
קבלן/ית
להפעלת חדר אוכל

הדרישות:
- הכנת והגשת ארוחות לעובדים ב – 2 משמרות.
- נקיון המיתקן ושמירה על סביבה תברואתית נאותה.

הצעות יש להגיש בכתב למחלקת המנגנון של "תנובה" מחוז תל-אביב ת.ד. 282 תל-אביב 61002 עד ליום 20.1.87.

נא לצרף המלצות ונסיון קודם בהפעלת חדרי אוכל.

– סודיות מובטחת –

אסם
תעשיות מזון בע"מ
דרושים/דרושות
נהגים מחלקים/ נהגות מחלקות
להובלת תוצרת וחלוקתה

- בעל/ת רשיון נהיגה על משאית
- 10 שנות לימוד לפחות
- מגורים בגוש-דן

נא לפנות טלפונית ליוסף פוגל בטלפון מס' 03-9265293.

האוניברסיטה הפתוחה

בתחום מדעי המחשב דרושים
מרכזי הוראה ואסיסטנטים
(בחלקי משרה)

לקורסים: ● מבוא למדעי המחשב ושפת פסקל ● בבנים־נתונים ● הנדסת תוכנה ושפת עדה

כל המועמדים להיות בעלי תואר ראשון (לפחות) במדעי המחשב

נא לפנות לד"ר יהודית גל־עזר או לד"ר צבי ארליך טל. 03-427026

לאגודת לב אל לב ישראל
דרוש
נהג
(רצוי דובר או מפעיל ציוד הדרכה)
להפעלת ניידת הדרכה ארצית.

כישורים: בוגר תיכון, משוחרר זה מקרוב מצה"ל. – תושב אזור השרון.

לפנות לסיכל 052-31580, 052-24758.

דרוש
מזכיר/מרכז משק
למשרה מלאה

לפנות למושב שדה נחמיה ד.נ. מרכז מיקוד 73140 טל. 03-9711137.

מעוז חברה לביטוח בע"מ

אנו חברת ביטוח ותיקה ומבוססת

לרגל הרחבת פעילותנו אנו פותחים קורס יועצי ביטוח חיים ופנסיה.

אנו מציעים:
- *הכשרה ע"י מומחים.*
- *גיבוי וליווי צמוד בזמן העבודה.*
- *שעות עבודה גמישות.*
- *הכנסה גבוהה למצליחים.*

להתקשר לטל. 03-647273

מקבוצת בל"ל

אור-יהודה המועצה המקומית

דרוש/ה
מורה לתנ"ך למבוגרים
להכנה לבגרות בשעות הערב

מועמדים בעלי תעודת הוראה ונסיון בהכנה לבגרות מתבקשים לפנות אל יהודית במחלקת החינוך או להתקשר לטל' 348403 או 03-354111.

יצחק בוכובזה, עו"ד
ראש המועצה

ליבואנים וסיטונאים בענף מכשירי כתיבה
דרושים/ות

1. ***מנהל/ת חשבונות***
בעל/ת נסיון, רצוי ידע ונסיון בעבודה עם מחשב.
2. ***סוכן מכירות***
3. ***מחסנאי*** + רשיון נהיגה

טל. 03-810240

האוניברסיטה הפתוחה

דרושים/ות
גרפיקאים/ות
לעצוב ועמוד ספרי לימוד מדעיים – אקדמאיים.

על המעוניינים לפנות לטל' 03-425653 (יונה).

דרוש
מנהל עבודה לעבודות גמר

בעל נסיון של לפחות 10 שנים בעבודות בנייני מגורים גדולות

לפנות בכתב־יד לת.ד. 21288 ת"א, עבור ש.ג. מיקוד 61612

טלקוד TELECODE COMPUTERS LTD.

למועבדת שרות מחשבים
דרוש
הנדסאי אלקטרוניקה
ידע במיקרו־פרוססורים

לטלפן מיום ראשון – 03-256554, לשרה.

לצה"ל דרושים
טבחים לשרות קבע
באזור בקעת הירדן

למתאימים קיימת אפשרות לסיוע בדיור

לקבלת פרטים יש לפנות לרס"ן אמיר בטל: 03-614453, 03-693367

למפעל בדרום דרוש
מיקרוביאולוג
רצוי נסיון מוקדם

נא לפנות בכתב לת.ד. 20087 תל־אביב 61200.

– סודיות מובטחת –

לבית החינוך המשותף ברגביה א'
דרוש
מורה למתמטיקה
לכתות ד'–ח'

טלפונים:
067-50018 ביום, 067-58546, 067-58550
בשעות הערב

דרושים
מנהלי עבודה לבנין
באזור המרכז

בעלי נסיון יפנו לטל. 03-255999, 03-217564

חברה העוסקת בשיווק ציוד לאוטומציה תעשיית
דרוש
איש מכירות
- ידע בחשמל יתרון
- נסיון קודם

טל' 03-835158 ליפה.

דרושים
1. **מדריך/ה רכיבה**
2. **סייס**

לבי"ס לרכיבה בגליל
אפשרות לינה
(מתאים לזוג)
069-74682, 069-30672

דרושה
מנהלת משק
בעלת הכשרה ונסיון

לפנות לאשכול בי"ח ליכטנשטטר למחלות כרוניות תל־אביב, יד־אליהו שד' החייל 4 טל: 03-331414

לאלומית אריזות בע"מ
אזור התעשיה חולון
דרוש
מכונאי אחזקה מנוסה
בעל רקע בפנאומטיקה
03-803615 ליואל

מחפשת **מהנדס בנין**
עם נסיון רב בתכנון קונסטרוקציות פלדה ובטון, הכנת מכרזים, ניהול צוות תכנון ופרויקטים.
טלפון 04-514895 בערב.

קיבוץ צעיר מחפש עבודה בקבלנות משנה באזור הצפון
04-962449, 04-962453

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה תשמ"א – 1981

לפי חוק זה אסור למעביד לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה. אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. הפרסומים בעתונות [illegible]

אם
אתה מחפש אתגר, מוכן לעבוד קשה להתעקש ולהצליח
אתה מעוניין למלא תפקיד או הנך יוזם, מציב מטרות ופועל לממשן

אותך
אקים

אגודת אקי"ם מחפשת לפרויקט מיוחד באזור הדרום: (המרכז בבאר־שבע).

1. **עובד סוציאלי** במשרה מלאה
יעסוק באיתור אוכלוסיה, צרכים ותכנון שירותים למפגרים באזור הדרום.
2. **עובד סוציאלי** במשרה מלאה
יעסוק בעבודה עם סניפי אקי"ם באזור הדרום, יסייע בהפעלת הסניפים, הדרכה, ייעוץ ועזרה ארגונית והפעלת שרותים להורים.

הכשורים: עובדים סוציאליים עם נסיון בעבודה קהילתית ובעבודה קבוצתית, רשיון נהיגה ובעלות על רכב.

פניות בכתב נא להפנות למרכז אקי"ם ת"ד 24003, תל־אביב.

רשת אורט - אמריקה לטינית

לבית ספר תיכון בהקמה
דרושים

1. מורה בקי בתחומי היהדות (תלמיד־חכם)
לתפקידי הוראה וריכוז הלימודיים העבריים
(M.A. בתחום הנדון)
2. מורה מומחה למדעי הטבע
בעל נסיון בהוראת מחשבים
(M.Sc או מהנדס)

* רצוי מאד כי בן/בת הזוג יהיה/תהיה מורה למקצועות עבריים.
* העדפה תינתן לשולטים בלשון הספרדית.

המעוניינים יפנו בכתב, תוך פירוט תולדות חייהם, אל המחלקה הטכנית-פדגוגית, אורט ישראל, ת.ד. 16087 תל־אביב (61160)
(עבור "רשת אורט – אמריקה הלאטינית")

מנהל אורט באמריקה הלטינית ישהה בארץ במהלכה השנייה של חודש ינואר וישמח לפגוש מועמדים מתאימים.

רשות שדות התעופה בישראל

רשות שדות התעופה נמל תעופה בן־גוריון
דרושים
בחורים / בחורות
לתפקיד בטחוני מעניין בנמל התעופה בן־גוריון

העבודה מוצעת למשרה מלאה במשמרות מגוונות לדורה מינימלי של שנה. אפשרות העסקה גם במשרה חלקית, (לסטודנטים).

תנאי הקבלה
- לאחר שירות צבאי.
- 12 שנות לימוד לפחות.
- דוברי אנגלית ברמה טובה (הראיון ייערך בשפה האנגלית).
- מצב בריאותי תקין.
- מגורים באיזור גוש דן – העבה לתקופת ההוזה.

למועמדים שימצאו מתאימים יוצעו תנאי עבודה נאותים.

למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה במינהלת נמל תעופה בן גוריון, בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס). בתאריך 12.1.87 ביום ב'.

הרשמת המועמדים תתקיים משעה 06.00 ועד השעה 08.00. מספר המועמדים הינו מוגבל ומותנה בהחלטת הועדה.

על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מלואים, תעודת שחרור מצה"ל ו־2 תמונות.

חברה ישראלית לקופסאות פח בע"מ
דרושים
למפעלינו בפתח־תקוה ובכפר־סבא

מכונאי תעשיה
בוגרי בי"ס מקצועי 4 שנתי במגמת מכונות או מכניקה עדינה
עדיפות לבעלי נסיון בתעשיה או בצה"ל

למפעלנו בפתח תקוה בלבד

חשמלאי תעשיה
בעלי רשיון חשמלאי מוסמך לפחות.
בוגרי בי"ס מקצועי 4 שנתי במגמת חשמל.
ידע באלקטרוניקה רצוי.

לשתי המשרות העבודה ב־3 משמרות
5 ימי עבודה בשבוע, שכר ותנאים טובים +

הכשרה מקצועית במסלולי קידום מיוחדים משאי שכר

לקביעת ראיון נא להתקשר מיום א' בבוקר לטלפון 03-9225321 לאגף כ"א, או 052-25241 למר שרון.

שהם
שרות התעסוקה
המרכז לתעסוקת אקדמאים
מדור חו"ל

הודעה חשובה למעסיקים

מדור חו"ל בשרות התעסוקה שמח להציע למעסיקים בארץ, ישראלים חוזרים ועולים חדשים בעלי מקצועות מיוחדים.

עובדים אלה רכשו ידע נסיון ומיומנות במפעלים ובמרכזים תעשייתיים מהמתקדמים ביותר בעולם. אין ספק שהם עשויים לקדם מפעל השואף להתפתח.

מעסיקים המעוניינים לקבל מידע ו/או קורות חיים של המועמדים, יפנו למר מיכאל זיו, מנהל המדור, טל: 694-444, 02-694-413, או למרגלית אילת 02-694-412. כמו כן ישמחו חברי צוות המדור להפגש עם המעסיקים ולמסור מידע נוסף.

להלן חלק מהמועמדים:
- **מהנדס אלקטרוניקה**, ישראלי חוזר, נסיון מעשי בחב' בקנדה. פיתוח לומדה חומרה, תקשורת, נמצא בארץ.
- **פיסיקאי**, ישראלי חוזר, תואר שלישי בפיסיקה של אנרגיות גבוהות. רקע בתכנות מדעי.
- **מהנדס אלקטרוניקה**, ישראלי חוזר. הנדסת תוכנה וחומרה. רקע במיקרופרוססורים ומערכות דיגיטל. חוזר ארצה בינואר 87'.
- **מהנדס חומרים**, ישראלי חוזר, תואר שני, רקע בסמיקונדוקטורים. חוזר בתחילת 87'.
- **מהנדסת תוכנה**, עולה חדשה, תואר שלישי במדעי המחשב, רקע באינטליגנציה מלאכותית. תעלה בפברואר 87'.
- **עו"ד**, עולה חדש, ב.א. במינהל עסקים. מעונין בעבודה ניהולית המשלבת רקע משפטי וכלכלי. נמצא בארץ.
- **רואה חשבון**, ישראלי חוזר. בעל רשיון אמריקאי, מעונין באזור המרכז, מגיע דצ' 1986.
- **חשב בכיר**, ישראלי חוזר, ב.א. מינהל עסקים, נסיון כחשב בחברות אמריקאיות, מגיע החודש.
- **עו"ד**, ישראלי חוזר, תואר שלישי, רשיון ישראלי ואמריקאי, נסיון בשוק פרטי ואקדמיה.
- **גנטיקה מולקולארית**, ישראלית חוזרת, אחרי פוסטדוקטורט.
- **מהנדס מכונות**, ישראלי חוזר, 14 שנות נסיון בחברות גדולות בארה"ב כולל במחקר ופיתוח.
- **מהנדס מכונות**, ישראלי חוזר, 4 שנות נסיון כמהנדס, ולפני כן כהנדסאי.
- **מהנדס מכונות**, עולה חדש, מארה"ב, נסיון כמנהל תפעול, תאום פרוייקטים וכמהנדס מכירות.
- **תולדות האומנות**, תואר שלישי (אמנות יהודית), מעונין במחקר והוראה במוסדות אקדמיים ובמוזיאונים.
- **מהנדס תעשיה וניהול**, ישראלי חוזר, נסיון מגוון במפעלים בארץ ובחו"ל. חוזר בקרוב ארצה.
- **ב.א. מינהל עסקים**, עולה חדשה, נסיון בעיבוד תמלילים, דוברת 3 שפות + עברית בסיסית, נסיון במכירות ועבודה בנקאית.
- **יעוץ טכני**, ואיש מכירות לציוד צילום. בעל נסיון רב וקשרים עם אנשי מעבדה וציוד צילום בארה"ב (ישראלי חוזר).
- **דוק' בסוציולוגיה**, ישראלי חוזר. נסיון בהוראה, פרסומים, רקע במחקר שווקים, תקשורת, טלויזיה ורדיו. מגיע החודש.
- **כלכלן צעיר**, עולה חדש. נסיון כשכיר ועצמאי.
- **ב.א. במדעי המדינה**, עולה חדש. שש שנות נסיון בשווק ומכירות של כתבי עת ועתונות (אנגלית). נמצא בארץ.

United Israel Appeal of Canada Inc.
המגבית המאוחדת לישראל בקנדה אינק
מבקשת מועמדים למשרה של

מנהל המשרד בירושלים

על המועמד להיות בעל הכישורים הבאים:
- ★ ידיעה שוטפת של אנגלית ועברית
- ★ נסיון בקנדה
- ★ ידע בפעולות הסוכנות היהודית
- ★ נסיון בגיוס כספים
- ★ כושר אדמיניסטרטיבי
- ★ יכולת ביצירת קומוניקציה וקשר עם אחרים

נא לפנות בכתב, בצירוף קורות חיים והמלצות מתאימות, למר וולטר הס, סגן־נשיא אקזקוטיבי המגבית המאוחדת לישראל בקנדה אינק,ת.ד. 7280, ירושלים, מיקוד 91071.

לחברה תעשייתית עתירת ידע
דרושים/ות

משרה מס' 1421: **מהנדס/ת כימאי/ת**
- ★ נדרש ידע בנושאי חומרים מרוכבים ו/או ציפויים. ונסיון של 4-3 שנים בתחום זה.
- ★ שליטה בשפה האנגלית.
- ★ עדיפות ליוצאי חי"א.

משרה מס' 1422: **מהנדסי מכונות**
- ★ לתיכון כלי חיתוך מיוחדים לעיבוד שבבי
- ★ פתרון בעיות וסיוע בבתי מלאכה.
- ★ קטלוג ידני / ממוחשב של כלי חיתוך
- ★ הקמת מערכת ניהול לכלי חיתוך.
- ★ ידיעה טובה של השפה האנגלית.

משרה מס' 1423: **מהנדסי מחשבים**
- ★ לפיתוח מערכות לוקליות לסיוע/ תמיכה בניהול פרוייקטים בתכנון, ניהול פרוייקטים בעזרת AS וכו'.
- ★ ידע בשפות תכנות דור רביעי.
- ★ בעלי נסיון של 3 שנים לפחות בתכנות, ניתוח מערכות והתמחות במערכות לוגיסטיות.
- ★ ידיעה טובה של השפה האנגלית.

משרה מס' 1424: **מהנדסי אוירונאוטיקה / מכונות / תעשיה וניהול.**
- ★ ריכוז תחום מו"פ בנושאי רובוטיקה בהרכבת מטוסים.
- ★ נסיון במקרו־מחשבים.
- ★ נסיון ברובוטיקה של 2 שנים לפחות.
- ★ ידיעה טובה של השפה האנגלית.

משרה מס' 1425: **מהנדסי אלקטרוניקה**
- ★ איזור מערכות אלקטרוניקה המטוס.
- ★ בדיקת מערכות.
- ★ הזמנת צב"ד.
- ★ נדרש נסיון של 3 שנים לפחות במערכות אלקטרוניקה בתחום אויוניקה ובקרת ירי.
- ★ עדיפות ליוצאי חי"א.

משרה מס' 1426: **מהנדסי אלקטרוניקה**
- ★ לאחזקת מערכות ייצור משובצות מחשב.
- ★ עדיפות לבעלי נסיון של 2 שנים לפחות.
- ★ ידיעה טובה של השפה האנגלית.

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב ולפרט קורות חיים, השכלה נסיון ומספר תעודת זהות אל: ת.ד. 7321 מיקוד 61070.
נא לציין על המעטפה את מספר המשרה המבוקשת.
ייענו רק מועמדים העונים על הכישורים הנדרשים.
סודיות מובטחת

התנדב
לתפקיד בטחוני בארץ ובחו"ל
אם אתה
- ☆ יוצא יחידה קרבית לאחר מסלול של לוחם ומפקד (עדיפות לקצינים).
- ☆ גילך בין 21–28 שנה.
- ☆ בריאותך תקינה (פרופיל 82 ומעלה).

הצטרף אלינו
אנו מציעים
- ☆ חוזה העסקה לשנה אחת או יותר.
- ☆ תנאי שכר טובים.
- ☆ אפשרות להיקלט בעבודה קבועה בעתיד.

ההצעה מתאימה גם לסטודנטים הלומדים בארץ או העומדים לצאת ללמוד בחו"ל

פנה נא, ללא דיחוי, בכתב לת.ד. 39350 ת"א, מיקוד 61392, עבור ע.ג. וצרף תולדות חיים, פרטיך האישיים, כולל מספר ת.ז. וטלפון.
– פונים מתאימים ייענו –
ל.פ.מ. 82

האם אתה סטאר?
אם אתה חושב שאתה שווה הרבה כסף, לעתון חדשני וצעיר, באיזור הדרום

דרושים 5 "סטארים"
לעבודת רכש מודעות

אולי אתה ביניהם?

העבודה היא בחברה דינמית וצעירה. התמורה שווה כל מאמץ.
לתיאום פגישה, נא להתקשר לטלפונים: 055-23361; 055-25569; 055-24521 – לבקש את שמעון

לצה"ל דרושים
בוגרי תואר שני ושלישי
בתחומים:
- א. **כימיה**
- ב. **הנדסה כימית**
- ג. **ביולוגיה**

על המועמדים להיות עד גיל 32 בעלי בריאות תקינה, תינתן עדיפות לקצינים במילואים.
● מועמדים מתאימים ישלחו קורות חיים בציון מספר אישי, שרות צבאי, ורשימת ממליצים לד.צ. 02429 צה"ל, עבור "משרות אקדמאים". פונים מתאימים בלבד ייענו.

לטנא נגה
גלידות ומוצרי חלב
דרוש
איש שיווק נמרץ
בעל השכלה תיכונית מלאה,
נסיון בשיווק מוצרי מזון,
גיל 25 – 35,
בעל רשיון נהיגה,
מגורים בתל־אביב או באזור גוש דן תובה.

פניות בכתב יד בצרוף קורות חיים לשלוח לטנא נגה, ת.ד. 497 קרית־מלאכי מיקוד 70900, עבור כתה אדם.
רק מועמדים מתאימים ייענו.

מעבדות שרון בע"מ
דרוש מנהל מחסן
- ★ לניהול מחסן חומרי גלם וחומרים מוגמרים
- ★ נסיון 5 שנים
- ★ אנגלית חובה

לפנות טלפונית לברוך גלעד
רח' הבושם איזור התעשיה אשדוד ת.ד. 832 אשדוד 77106
טלפון: 055-23227/35570/35955

לצה"ל דרוש מודד
באזור הצפון
לקבלת פרטים יש להתקשר לטלפון מס' 069-78415 או 069-79383 ולבקש את קליינמן צבי
★ ★ ★

לחברת בניה ארצית
דרוש
מנהל מכירות ושיווק
חרוץ ודינמי
לעבודה בתל־אביב
נא לפנות לת.ד. 20521 ת"א עבור שיווק

לחברה ציבורית (מלכ"ר)
דרוש
ראש אגף כספים

תיאור התפקיד:
אחריות ברמת ניהול למערכת הכספית של המוסד כולל אחריות להכנת התקציב ופיקוח על ביצועו, אחריות למערכות הממוחשבות וכן ייצוג המוסד בתחומים אלה.

הכישורים הנדרשים:
השכלה אקדמית בראיית חשבון, כלכלה או מינהל עסקים. ידע מקיף בתחומים השונים של הפעילות הבנקאית. ידע ונסיון במערכות ממוחשבות של נושאים פיננסיים. הבנה בקידום מכירות. נסיון נרחב (ברמת ניהול) בתפקידים דומים. יכולת ניהול, הפעלה ופיקוח על צוות עובדים. כושר גבוה להבעה (בע"פ ובכתב) ויכולת ניהול מו"מ. שליטה מלאה בעברית ובאנגלית.

הדרגה ותנאי השכר יקבעו בהתאם לכישורי המועמד.

המועמדים מתאימים יפנו בכתב בצירוף קורות חיים ופירוט ממליצים, ת.ד. 91 ירושלים 91000, עד לתאריך 23.1.87.

אי.די.סי. חברה לפיתוח תעשיות (פרוקטים) בע"מ
INDUSTRIES DEVELOPMENT CORPORATION(PROJECTS)LTD

למשרדנו בק. ביאליק דרושים(ות)
1. **מהנדס(ת) חוזים**
- ★ בעל(ת) נסיון בעריכת חוזים עם קבלנים בפרויקטים.
- ★ שליטה מלאה באנגלית.

2. **טכנאי/הנדסאי חשמל**
- ★ בעל נסיון של 5 שנים בתחום תכנון מתקני תעשיה.

בדבר פרטים נא לפנות לת.ד. 456 קרית־ביאליק

איש מכירות
אם אתה רוצה להרויח מעל 3000 ש"ח לחודש.
אם אתה גם בעל נסיון מוכח ורוצה להתקדם בהכנסה ובמעמד
יש לנו הצעה עבורך במסגרת עולם הפרסום
פנה טלפונית לזאב ונשוחח – 03-333087, 03-333107, 03-332171, 03-330369, 03-333041.

לצה"ל דרוש טבח
באיזור אילת
בעל השכלה – 10 שנות־לימוד לפחות
בעל ידע מקצועי במבחות – וניהול מטבח
לקבלת פרטים יש לפנות לטל': 057-692498, לבקש את סיימון או: 057-692490.

דרוש
איש תחזוקה
בעל רשיון חשמלאי
לטיפול במערכות מיזוג אויר, ולביצוע עבודות תחזוקה כלליות בבנין משרדים במרכז ת"א.
נא לפנות לת.ד. 21288 מיקוד 61612, תל־אביב.

לחברת תקליטים
דרושה
פקידה צעירה
(20 פלוס)
לעבודה משרדית
הדפסה עברית־אנגלית חובה
טלפון 03-7519977 לפנות לאבי

דרוש
מנהל/ת אדמיניסטרטיבי/ת
לחברת יעוץ ומחקר
רקע ונסיון בנושאי השכרות וכספים. שימוש במחשב. בעלי ארגון ותקשורת בין אישית.
לפנות בכתב לת.ד. 39446 תל־אביב 61393.

למפעל אלקטרוניקה גדול
דרושים
מתכנתים/ות מנוסים/ות לפיתוח תכנת זמן אמת

לפיתוח תכנת זמן־אמת למערכות מתוחכמות, דרושים מהנדסי תוכנה בעלי נסיון מוכח בפיתוח תוכנה עבור מערכות INTEL ו־DIGITAL.

העבודה כוללת תיכון, פיתוח וניהול צוותי תוכנה בפרוייקטי תוכנה.

על המעוניינים לפנות, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 2051 – רחובות.
– סודיות מובטחת –
מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים

לומיטרון
מיכשור מדעי בע"מ
דרוש/ה
מקדם מכירות
בעל רקע במדעי החיים ובמדעי הטבע, לקידום מכירות בתחום הציוד המעבדתי, בירושלים ואזור ת"א.
לקביעת ראיון נא להתקשר לטל: 02/639452, 02/632005.

לאופנת אימגו
דרושים
סוכני מכירות
לבגדי ילדים בכל הארץ
נא לפנות לטל: 03-255999, 03-217564 בערב: 052-450650

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה תשמ"א – 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מחייבים קבלתו של בן מין אחד. הצעות לעבודה הנ"ל, המפרים צפויים לעונש על־פי החוק.

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

45 | היום 44 עמוד

יום א'
11.1.87

גוברת
את יש

הורביץ
הדירקו

יש לך כנ
לכרטיסים? צע
יפת בנמל־הד

לקוראי:
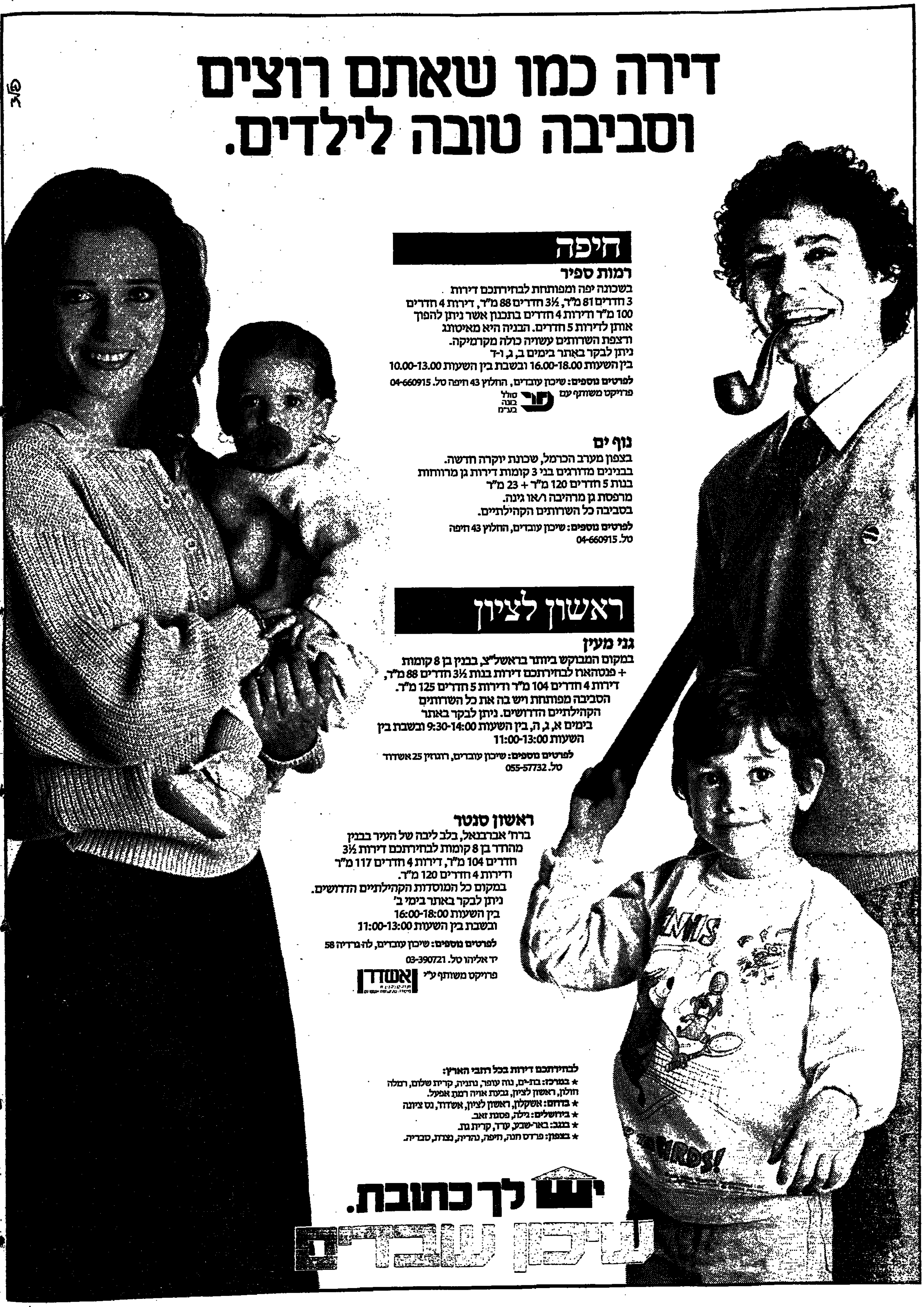
יבואנים